



T.C.

**KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**REKREASYONDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK: ÖLÇEK GELİŞTİRME VE
YORDAMA ÇALIŞMASI**

GÖKHAN YAVUZ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Sibel ARSLAN

KIRIKKALE-2025



T.C.

**KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**REKREASYONDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK: ÖLÇEK GELİŞTİRME VE
YORDAMA ÇALIŞMASI**

GÖKHAN YAVUZ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Sibel ARSLAN

KIRIKKALE-2025

KABUL VE ONAY SAYFASI

Gökhan YAVUZ tarafından hazırlanan “Rekreasyonda Sürdürülebilirlik: Ölçek Geliştirme ve Yordama Çalışması” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman ve Başkan: Prof. Dr. Sibel ARSLAN

Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi İmza.....

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.

Üye: Prof. Dr. Fatih YAŞARTÜRK

Rekreasyon Ana Bilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi İmza.....

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.

Üye: Doç. Dr. Abdülkerim ÇEVİKER

Rekreasyon Ana Bilim Dalı, Hitit Üniversitesi İmza.....

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.

Üye: Dr. Öğretim Üyesi Rüstem ORHAN

Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi İmza.....

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Bayram ŞAHİN

Rekreasyon Ana Bilim Dalı, İstanbul Topkapı Üniversitesi İmza.....

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 29/12/2025

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Ali YILMAZ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

o Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

o Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

o Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

o Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

o Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.



Gökhan YAVUZ

29.12.2025

ÖZET

REKREASYONDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK: ÖLÇEK GELİŞTİRME VE YORDAMA ÇALIŞMASI

Kırıkkale Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi

Danışman: Prof. Dr. Siber ARSLAN

Aralık 2025, 135 sayfa

Bu araştırmanın temel amacı, rekreasyon alanında sürdürülebilirlik düzeyini ölçmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmek ve rekreasyonda sürdürülebilirliği yordayan değişkenleri incelemektir. Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli ve betimsel araştırma desenine göre yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma gruplarını; ölçek geliştirme evresinde, Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı Ankara ilindeki gençlik merkezleri üyelerinden 18 yaş üstü 892 kişi; Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği'nin yordama evresinde ise Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı Ankara ilindeki Keçiören Gençlik Merkezi üyelerinden 18 yaş üstü 299 kişi oluşturmaktadır. Ölçek geliştirme evresinde elde edilen veriler üzerinden, Açıklayıcı Faktör Analizi yapılmış ve sonuç olarak; “bireysel sürdürülebilirlik”, “toplumsal sürdürülebilirlik”, “örgütsel sürdürülebilirlik” ve “etik sürdürülebilirlik” olarak isimlendirilen dört faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Elde edilen bu yapıya Doğrulayıcı Faktör Analizi uygulanmış ve sekiz maddenin silinmesinden sonra 17 madde ve üç faktörlü “Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği” ne ilişkin yapı geçerliği yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alpha ve Yarıya Bölme iç tutarlılık analizleri uygulanmış ve sonuç olarak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın diğer evresinde ise, katılımcıların rekreasyonda sürdürülebilirliği yordama düzeyleri incelenmiştir. Ölçeğin bütününe ilişkin Cronbach Alpha değeri .899 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada, cinsiyet ve ekonomik duruma göre “bireysel sürdürülebilirlik” faktöründe; medeni durum ve spor yapma durumuna göre ise “toplumsal sürdürülebilirlik” faktöründe istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Ayrıca gençlik merkezlerinin etkinliklerine daha önce katılanların ilk kez katılanlara göre tüm faktörlerde daha yüksek puanlara sahip olduğu görülmekle birlikte; etkinlik türü, gençlik kamplarına katılım, lisanslı sporcu olma, eğitim durumu ve meslek durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır. Sonuç olarak Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ve belirlenen değişkenlerin rekreasyonda sürdürülebilirliği anlamlı düzeyde yordadığını göstermektedir. Ayrıca gelecekte yapılacak çalışmalara kuramsal ve pratik bir temel oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Rekreasyon, sürdürülebilirlik, rekreasyonda sürdürülebilirlik.

ABSTRACT

SUSTAINABILITY IN RECREATION: A SCALE DEVELOPMENT AND PREDICTION STUDY

Kırıkkale University

Institute of Health Sciences

Department of Physical Education and Sports, Doctoral Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Siber ARSLAN

December 2025, 135 pages

The primary aim of this study is to develop a valid and reliable measurement tool to assess the level of sustainability in the field of recreation and to examine the variables that predict sustainability in recreation. The research was conducted using a quantitative research approach, employing a survey model and a descriptive research design. The study groups consisted of 892 individuals aged 18 and over who were members of youth centers affiliated with the Ministry of Youth and Sports in Ankara during the scale development phase, and 299 individuals aged 18 and over who were members of the Keçiören Youth Center affiliated with the Ministry of Youth and Sports in Ankara during the prediction phase of the Sustainability in Recreation Scale. In the scale development phase, Exploratory Factor Analysis (EFA) was conducted on the collected data, resulting in a four-factor structure labeled as “individual sustainability,” “social sustainability,” “organizational sustainability,” and “ethical sustainability.” Confirmatory Factor Analysis (CFA) was then applied to this structure, and after the removal of eight items, construct validity was established for the 17-item, three-factor *Sustainability in Recreation Scale*. The reliability of the scale was examined using Cronbach’s Alpha and Split-Half internal consistency analyses, and the results indicated that the scale is a valid and reliable measurement tool. In the second phase of the study, participants’ levels of predicting sustainability in recreation were examined. The Cronbach’s Alpha coefficient for the overall scale was calculated as .899. The findings revealed statistically significant differences in the “individual sustainability” factor according to gender and economic status, and in the “social sustainability” factor according to marital status and participation in sports. Additionally, participants who had previously attended activities at youth centers scored higher on all factors compared to first-time participants. However, no statistically significant differences were found based on activity type, participation in youth camps, being a licensed athlete, education level, or occupational status. In conclusion, the findings demonstrate that the Sustainability in Recreation Scale is a valid and reliable measurement tool and that the identified variables significantly predict sustainability in recreation. Furthermore, this study provides a theoretical and practical foundation for future research.

Keywords: Recreation, sustainability, sustainability in recreation

TEŞEKKÜR

Meşakkatlerle dolu bu hayatta, vazgeçmeden her daim hayalini kurduğum formal eğitimin son basamağı olan doktora eğitimini biiznillah başarı ile tamamlamış bulunmaktayım. Bu süreçte deneyimlediğim ve edindiğim birçok tecrübeye bana katkı sağlayan kıymetli insanların elbette desteği olmuştur. Bu bakımdan, doktora eğitim sürecimin tüm aşamalarında gerek bilgi ve tecrübesi gerekse manevi desteği ile bana yol gösteren değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Sibel ARSLAN'a çok teşekkür ederim.

Bu araştırmanın her aşamasında öneri ve yönlendirmeleri ile bana rehberlik eden, manevi katkısını her daim hissettiren ve akademik yolumu fikirleri ile aydınlatan lisans dönemi itibarıyla tanıma lütfuna eriştiğim değerli hocam Prof. Dr. Halil SAROL'a çok teşekkür ederim. Bu çalışmayı, üzerimdeki emeği tartışılmaz olan dünyanın en sabırlı, cefakar ve fedakar insanı kıymetli validem Aynur DÜZGÜN'e ve hayatta iken daima yüksek başarılarla erişeceğime ve her şeyin en iyisine ulaşabileceğime inanan rahmetli babam Bahri YAVUZ'a adıyorum.



İÇİNDEKİLER DİZİNİ

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	6
1.4. Sınırlılık.....	8
1.5. Tanımlar.....	8
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1. Rekreasyon Kavramı ve Tarihsel Süreci.....	9
2.2. Rekreasyonun Özellikleri	14
2.3. Rekreasyonun Sınıflandırılması.....	15
2.4. Rekreasyon İhtiyacı	17
2.5. Rekreasyon Kaynakları.....	22
2.6. Rekreasyon Hizmeti Olarak Gençlik Merkezleri.....	23
2.6.1. Gençlik Merkezlerinin Misyon ve Vizyonu.....	25
2.6.2. Gençlik Merkezi Faaliyetleri.....	26
2.6.3. Avrupadaki Gençlik Merkezlerinin Yapılanması.....	27
2.7. Sürdürülebilirlik Kavramı ve Anlamı.....	29
2.8. Sürdürülebilirliğin Tarihsel Süreci.....	31
2.9. Sürdürülebilirliğin Boyutları.....	36
2.10. Rekreasyon ve Sürdürülebilirlik İlişkisi	39
2.10.1. Rekreasyon ve Çevresel Sürdürülebilirlik İlişkisi	42
2.10.2. Rekreasyon ve Sosyal Sürdürülebilirlik İlişkisi	51

2.10.3. Rekreasyon ve Ekonomik Sürdürülebilirlik İlişkisi.....	54
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	60
3.1. Ölçek Geliştirmeye Ait Bilgiler	60
3.1.1. Yöntem.....	60
3.1.2. Araştırmanın Modeli.....	60
3.1.3. Araştırma Grubu.....	60
3.1.4. Veri Toplama Araçları.....	61
3.1.5. Verilerin Toplanması ve/İşlem Yolu.....	61
3.1.6. Verilerin Analizi.....	62
3.2. Ölçeğin Yordanmasına Ait Bilgiler.....	62
3.2.1. Yöntem.....	62
3.2.2. Araştırmanın Modeli.....	62
3.2.3. Araştırma Grubu.....	62
3.2.4. Veri Toplama Araçları.....	63
3.2.5. Verilerin Toplanması ve/İşlem Yolu.....	63
3.2.6. Verilerin Analizi.....	64
4. BULGULAR.....	65
4.1. Ölçek Geliştirmeye Ait Bulgular.....	65
4.1.1. Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA).....	65
4.1.2. Ölçeğin Güvenirlik Çalışması.....	70
4.1.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	71
4.2. Ölçeğin Yordanmasına Ait Bulgular.....	74
4.2.1. Rekreasyon Katılımcılarının Demografik Özellikleri.....	74
4.2.2. Rekreasyon Katılımcılarının “Rekreasyonda Sürdürülebilirlik” İfadelerine Ait Değerlendirmeleri.....	76
4.2.3. Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Etkinliklere Daha Önceki Katılım Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	77
4.2.4. Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Etkinlik Türü Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	77
4.2.5. Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Gençlik Kamplarına Katılma Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	78
4.2.6. Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Lisanslı Sporcu Olma Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	79

4.2.7.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Spor Yapma Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	79
4.2.8.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu.....	80
4.2.9.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	81
4.2.10.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Ekonomik Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	81
4.2.11.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	82
4.2.12.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Meslek Sahibi Olma Göre Farklılaşma Durumu.....	83
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	84
5.1. Ölçek Geliştirme.....	84
5.2. Ölçeğin Yordanması.....	89
KAYNAKLAR.....	99
EKLER.....	118
EK.1 Etik Kurul Onayı.....	128
EK.2 Araştırma İzni.....	129
EK.2 Anket Formu.....	131
ÖZGEÇMİŞ.....	135

ÇİZELGE DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
3.1 Çarpıklık ve basıklık değerleri.....	64
4.1. KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları.....	65
4.2. Döndürme Sonrası Açıklanan Toplam Varyans.....	68
4.3. Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	69
4.4. Modele Ait Uyum İyiği Değerleri.....	72
4.5. Ayırt Edici Geçerlik.....	73
4.6. Rekreasyon Katılımcılarının Demografik Özellikleri	74
4.7. Gençlik merkezlerindeki organizasyonlara ve spora katılım durumları.....	74
4.8.Rekreasyon Katılımcılarının Rekreasyonda Sürdürülebilirliğe Ait Değerlendirmeleri.	76
4.9.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktörlerinin Katılımcıların Etkinliklere Daha Önceki Katılım Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	77
4.10.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktörlerinin Etkinlik Türü Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	78
4.11.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktörlerinin Katılımcıların Gençlik Kamplarına Katılım Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	78
4.12.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktörlerinin Katılımcıların Lisanslı Sporcu Olma Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	79
4.13.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktörlerinin Katılımcıların Spor Yapma Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	80
4.14.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktörlerinin Katılımcıların Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu.....	80
4.15.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktörlerinin Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	81
4.16.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktörlerinin Katılımcıların Ekonomik Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	82
4.17.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktörlerinin Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	83
4.18.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktörlerinin Katılımcıların Meslek Sahibi Olma Durumuna Göre Farklılaşma Durumu.....	83
5.1.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği.....	84
5.2.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Düzeyi.....	84

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>ŞEKİL</u>	<u>Sayfa</u>
2.1. Sürdürülebilir Gelişmenin Geleneksel Bileşenleri.....	36
2.2. Sürdürülebilir Kalkınma Boyutları Arasındaki Denge İlişkisi.....	37
2.3. Sürdürülebilir Gelişme Kavramının Modern Bileşenleri.....	37
4.1. Kırılma Noktası Grafiği.....	68
4.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	72



SİMGELER VE KISALTMALAR

AFA	:	Açımlayıcı Faktör Analizi
DFA	:	Doğrulayıcı Faktör Analizi
IOC:	:	Uluslararası Olimpiyat Komitesi
RSÖ	:	Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği
UNEP	:	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNESCO	:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
WCED	:	Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu



1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya dair; problem, amaç ve sınırlılıklar belirtilmiş ve çalışmanın önemi ortaya koyulmuştur.

1.1. Problem

Günümüzde yaşam koşullarının değişmesiyle birlikte insanlar; ihtiyaç, zevk, özgürlük, eğlence, mutluluk, deneyim ve paylaşım gibi birçok beklentilerini serbest zamanlarında karşılamaya yönelmiştir. Bu durum, serbest zamanın artık sadece bireysel bir tercih değil, aynı zamanda toplumsal bir olgu haline gelmesine neden olmuştur. Toplumdaki düşünsel ve davranışsal çeşitlilikle birlikte serbest zaman kavramı hızla endüstrileşmiş, tüketim sektöründe önemli bir yer edinmiştir. Bu süreçte, serbest zaman hizmetleri bireylere serbest zamanlarını değerlendirebilecekleri çeşitli imkanlar sunmaktadır. Ancak bu hizmetlere olan talep hızla artarken, Türkiye’de serbest zaman tercihleri ve etkinliklerinin sürdürülebilirliği konusunda hem uygulamalı hem de kuramsal anlamda yeterli bilimsel çalışma bulunmamaktadır.

Evrensel bir hal alan sürdürülebilirlik, ilk olarak Birleşmiş Milletler sponsorluğundaki Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu 1978 yılında yayınladığı “Ortak Geleceğimiz” raporunda değerlendirilmiştir. Brundtland raporunda, sürdürülebilirlik, *“geleceğin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini her zaman göz önünde tutarak bugünün ihtiyaç ve isteklerini karşılamaya çalışma”* olarak açıklanmıştır (Kederouci ve Bekkar, 2025). Ayrıca yine bu rapora göre; sürdürülebilir bir çevrede ihtiyaçların karşılanabilmesi için, dünyanın doğal kaynaklarının muhafaza edilmesinin ve geliştirilmesinin en önemli şart olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda geri dönüşümü mümkün olmayan ve yenilenemeyen mevcut enerji kaynakları ve materyallerin evrensel boyutta yaygın şekilde tüketimine karşı, farklı ve yeni yaklaşımların oluşturulmasına yönelik çalışmalar sürdürülebilirliğin ortaya çıkan en önemli özelliklerinden birisidir (Tennakoon, Janadari ve Wattuhewa, 2024).

Sürdürülebilirlik, belirli bir ekosistemin ya da süreklilik arz eden türlü organizasyonun aksamadan, bozulmadan, ana kaynaklarının etkin ve verimli bir şekilde kullanılması

ile devamlılığını sağlayabilme yeteneğidir (Purvis, Mao ve Robinson, 2020). Sürdürülebilirlik üzerine Maastricht Anlaşması (Avrupa Birliği Antlaşması) ile kapsamlı bir tanımlama yapılmış ve ana temalar aşağıdaki gibi belirlenmiştir (WCED, 1987).

- Çevrenin niteliğini muhafaza edip geliştirmek,
- İnsan sağlığını korumak,
- Doğal kaynakların etkin ve verimli kullanılmasını sağlamak,
- Yerel, ulusal veya daha büyük ölçekte yaşanan bütün çevre problemlerini uluslararası boyutlarda değerlendirmek.

Sürdürülebilirlik, 1980’li yıllarda evrensel boyutta çevre sorunlarına yönelik tartışmaların yapıldığı; başta finansal gelişme, uygulamalı bilimler, çevresel ve uluslararası politika gibi alanların olmak üzere birçok organizasyonun dikkatini çekmeyi başaran bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Ancak anlamı ve tanımı üzerine farklı bakış açıları sebebiyle birlik sağlandığı söylenemez (Leal Filho, Wall, Rayman-Bacchus ve Azul, 2022). Çünkü sürdürülebilirlik hem kaynaklarının korunarak geliştirilmesi amacıyla hem de ekonomik gelişme amacıyla ele alındığında, bazı çelişkilerin olabileceği düşünülmektedir. Başlangıçta sürdürülebilirliğin ekonomik kalkınma ve gelişme yönünün çevresel koruma ve gelişme yönünden daha önemli ve öncelikli olduğu düşünülüyordu. İnsanlar çevreyi sadece sanayileşmenin, kentleşmenin ve yoğunlaşan nüfusun getirdiği olumsuz etkilerden kurtulmak için gidilecek bir alan olarak değerlendiriyordu. Yapılan farklı çalışmalar sonucu son yirmi yılda çevreci yaklaşımların temel amacı; insanların ekonomik gelişme amacıyla yürüttüğü organizasyonların çevreye verdiği zararı ortaya koymak olmuştur (Rockström, Gupta, Lenton, Qin ve Lade 2023). Böylece yürütülen ekonomik faaliyetlerde çevre ve insan boyutunun ne derece önemli olduğu anlaşılmış ve ekonomik gelişmenin çevresel ve sosyal gelişmeden ayrı olarak düşünülemeyeceğine vurgu yapılmıştır. Bartlett 1998’de sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için birlikte gerçekleştirilmesine önem verdiği 21 ilkenin yer aldığı bir yaklaşım ortaya koymuştur (Raworth, 2022). Literatürde Bartlett Kanunları olarak adı geçen sürdürülebilirlik ilkeleri; artan nüfus ile tüketimin aynı doğrultuda devam edemeyeceği, kaynakların bu sonsuz tüketime izin vermeyeceği ve tüketime bu hızla devam edildiği takdirde sürdürülebilirliğin asla gerçekleşemeyeceğini ortaya koymuştur (Hickel, Brockway,

Kallis, 2021). Ayrıca Sürdürülebilirlik kavramına üç temel ilke ile açıklanmaya çalışmıştır, bunlar (Gonzalez-Ricoy ve Gosseries, 2022):

1. Kuşaklararası eşitlik; daha önceki kuşakların miras bıraktığı mevcutları koruyarak ve geliştirerek gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir.
2. Kuşaklararası adalet; sürdürülebilir girişimlerin hiçbir sosyal statü gözetilmeden tüm insanlar için gereksinimlerine yönelik uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.
3. Sınır ötesi sorumluluk; insanların diğerlerine ait olan kaynakları tüketmeden sahip olduğu yerel kaynakları etkin ve verimli kullanması gerektirmektedir (Gonzalez-Ricoy ve Gosseries, 2022).

Sürdürülebilirlik artan nüfusla beraber her türlü kaynağın bilinçsizce tüketilmesine karşı bir hareket olarak doğmuştur. Bu bağlamda sürdürülebilirlik kavramsal tanımının yanında felsefi olarak da farklı yaklaşımlarla değer kazanmıştır (Koçak, 2013).

Son yıllarda oldukça popüler hale gelen sürdürülebilirlik olgusunun; çok yönlü ve kompleks bir alana sahip rekreasyon için de değerlendirilmesi gerektiği görülmektedir. Toplumsal hedefler doğrultusunda organize edilerek sunulan olumlu serbest zaman değerlendirme etkinliklerinin tümü olarak nitelendirilen rekreasyon için, sürdürülebilirliğin temel ilkelerinin (çevresel, sosyal ve ekonomik) önemli ilkeler olduğu düşünülmekle birlikte; rekreasyonda sürdürülebilirliğe dair hedefler doğrultusunda yeni ve farklı ilkelerin ortaya koyulabileceği düşünülmektedir (Arslan, 2010). Bu doğrultuda rekreasyonda sürdürülebilirliğin sistemli bir şekilde değerlendirildiği bu çalışmanın problemini “rekreasyonda sürdürülebilirliği etkileyen faktörler nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu araştırmanın genel amacı; Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği (RSÖ)’nin geliştirilmesi ve Gençlik ve Spor Bakanlığı’na bağlı Ankara ilindeki Keçiören Gençlik Merkezi’nde rekreasyon etkinliklere katılan bireylerin rekreasyonda sürdürülebilirlik ile ilgili beklentilerinin değerlendirilmesi ve RSÖ’nün yordanmasıdır. Araştırma amacı doğrultusunda, oluşturulan alt amaçlar şunlardır:

1. Rekreasyonda sürdürülebilirliğin faktörleri nelerdir?

2. Katılımcıların, gençlik merkezlerindeki etkinliklere daha önce katılım sağlamış olmaları rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinde anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2a. Bireysel sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, gençlik merkezlerindeki etkinliklere daha önce katılım sağlamaları (daha önce katıldım- daha önce katılmadım) durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2b. Toplumsal sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, gençlik merkezlerindeki etkinliklere daha önce katılım sağlamaları (daha önce katıldım- daha önce katılmadım) durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2c. Örgütsel sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, gençlik merkezlerindeki etkinliklere daha önce katılım sağlamaları (daha önce katıldım- daha önce katılmadım) durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2d. Etik sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, gençlik merkezlerindeki etkinliklere daha önce katılım sağlamaları (daha önce katıldım- daha önce katılmadım) durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3. Katılımcıların, gençlik merkezlerindeki farklı etkinlik türlerine katılım sağlamaları, rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinde anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3a. Bireysel sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, gençlik merkezlerindeki farklı etkinlik türlerine katılım sağlamaları durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3b. Toplumsal sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, gençlik merkezlerindeki farklı etkinlik türlerine katılım sağlamaları durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3c. Örgütsel sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, gençlik merkezlerindeki farklı etkinlik türlerine katılım sağlamaları durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3d. Etik sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, gençlik merkezlerindeki farklı etkinlik türlerine katılım sağlamaları durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4. Katılımcıların, gençlik merkezlerindeki gençlik kamplarına katılım sağlamaları, rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinde anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4a. Bireysel sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, gençlik merkezlerindeki gençlik kamplarına katılım sağlamaları durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4b. Toplumsal sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, gençlik merkezlerindeki gençlik kamplarına katılım sağlamaları durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4c. Örgütsel sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, gençlik merkezlerindeki gençlik kamplarına katılım sağlamaları durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4d. Etik sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, gençlik merkezlerindeki gençlik kamplarına katılım sağlamaları durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

5. Katılımcıların rekreasyonda sürdürülebilirlik ile ilgili görüşleri lisanslı sporcu olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

5a. Bireysel sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, lisanslı sporcu olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

5b. Toplumsal sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, lisanslı sporcu olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

5c. Örgütsel sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, lisanslı sporcu olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

5d. Etik sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, lisanslı sporcu olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

6. Katılımcıların rekreasyonda sürdürülebilirlik ile ilgili görüşleri spor yapma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

6a. Bireysel sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, spor yapma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

6b. Toplumsal sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, spor yapma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

6c. Örgütsel sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, spor yapma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

6d. Etik sürdürülebilirlik faktörü; katılımcıların, spor yapma durumuna göre farklılık göstermekte midir?

7. Katılımcıların demografik özelliklerine göre rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

7a. Katılımcıların cinsiyet durumuna göre, rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörleri farklılık göstermekte midir?

7b. Katılımcıların medeni durumuna göre, rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörleri farklılık göstermekte midir?

7c. Katılımcıların ekonomik durumuna göre, rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörleri farklılık göstermekte midir?

7d. Katılımcıların eğitim durumuna göre, rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörleri farklılık göstermekte midir?

7e. Katılımcıların meslek sahibi olma durumuna göre, rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörleri farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde serbest zamanın bireysel bir tercih olmaktan çıkıp toplumsal bir boyut kazanması, rekreasyonun endüstri boyutundaki önemini artırmıştır. Toplumdaki farklı düşünce ve yaşam tarzlarının etkisiyle serbest zaman etkinliklerine yönelik bakış açısı hızla ticarileşmiş ve tüketim alanında ciddi bir yer edinmiştir. Bu çerçevede, rekreasyon hizmetleri bireylere serbest zamanlarını değerlendirmeleri için çok çeşitli seçenekler sunmaktadır. Bu etkinliklerin büyük bir bölümünün rekreasyonun özellikle doğal kaynaklar, çevre, ekonomi, sosyal ve kültürel durumlarla olan bağlantıları göz önüne alındığında sürdürülebilirlik ilkelerinin bu bağlamda rekreasyon için oldukça önem arz ettiği görülmektedir.

Sürdürülebilirlik ilkelerinden çevresel sürdürülebilirlik ve rekreasyon ilişkisine incelendiğinde; özellikle açık alan/doğa temelli rekreasyon ile doğal alanların korunmasına yönelik sürdürülebilir planlama birbirine bağlıdır. Bu yaklaşım; doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin korunması, ekosistem hassasiyetlerinin göz önünde bulundurulması, çevresel baskıların minimize edilmesi üzerine kuruludur. Bu sayede hem insanların doğayla etkileşim kurmasına olanak verilir hem de doğal kaynakların ve ekosistemin bozulmadan korunması sağlanır. Kısacası çevresel sürdürülebilirlik ve

rekreasyon ilişkisinde “kullan-yabancılaşma yerine koru ve yeniden yaşatma” dengesi gözetilmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2023; Gürbüz ve Pirselimoglu Batman, 2025).

Sürdürülebilirliğin bir diğer temel bileşenlerinden olan sosyal sürdürülebilirlik ve rekreasyon ilişkisi değerlendirildiğinde; toplumsal yapıların, bireylerin ve toplulukların uzun vadeli refahını, eşitlik, sosyal bağ, katılım, toplumsal uyum ve sosyal adalet gibi kavramlar üzerinden düşünür. Rekreasyon özellikle kamusal/herkese açık yeşil alanlar, parklar, spor ve rekreasyon tesisleri bu bağlamda toplumsal dayanışma, topluluk ruhu, sosyal katılım, eşit erişim gibi unsurlar için güçlü bir araç sunar. Rekreasyonun bu sosyal boyutu, “sürdürülebilir toplum” hedefleriyle doğrudan örtüşür; çünkü sürdürülebilirlik yalnızca çevre ve ekonomi değil; aynı zamanda toplumun sosyal yapısı, bireylerin yaşam kalitesi, topluluklar arası bağ, eşitlik ve sosyal dahil olmayı da kapsar (Büyükağaçcı ve Arısoy, 2024).

Son olarak ekonomik sürdürülebilirlik faktörü ve rekreasyon ilişkisi ele alındığında; parklar, açık alanlar ve doğa temelli rekreasyon bölgeleri doğrudan ekonomik değer üretmektedir. Ayrıca rekreasyon, hizmet sektörü ve istihdam yaratma yoluyla yerel ekonomiye katkı sağlamaktadır. Sürdürülebilir şekilde planlanmış rekreasyon ve yeşil alan faaliyetleri, gelir artışı, küçük işletmelerin gelişmesi ve bölgesel kalkınma gibi zincirleme ekonomik faydalar oluşturmaktadır (Tekdamar ve Cengiz, 2024; Erkekli ve Gülcan, 2025).

Sonuç olarak rekreasyon; çevre, toplum ve ekonomi arasındaki dengeyi destekleyerek sürdürülebilirliğin üç temel ayağının birlikte gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda sürdürülebilirliğin rekreasyon özelinde kapsamlı bir değerlendirmeye ihtiyacının olduğu ancak bu alanda Türkiye’de rekreasyon etkinliklerinin kalıcılığı ve sürdürülebilirliği konusunda hem teorik hem de pratik düzeyde yeterli bilimsel araştırmanın bulunmadığı tespit edilmiştir. Yapılan bu araştırma ile elde edilen sonuçların; rekreasyonda sürdürülebilirliğin kendine özgü faktörlerini ortaya koyarken, kamu kurum ve kuruluşlarına, yerel yönetimlere, özel kuruluşlara ve rekreasyon alanının tüm paydaşlarına, rekreasyonda sürdürülebilir bir politika belirlenmesinde rehber olması ve literatüre katkı sağlaması düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

- Bu araştırma Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde bulunan Ankara ilindeki Gençlik Merkezlerinde elde edilen verilerle sınırlıdır.
- Araştırma 18 yaş üzeri Gençlik Merkezlerindeki rekreatif etkinliklere katılan katılımcılar ile sınırlıdır.
- Araştırma 01.01.2023-31.12.2024 tarihleri arasında elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Serbest Zaman:

Bireyin yaşamı boyunca iş hayatına bağlı eylemleri ile temel ihtiyaçları (uyku ve beslenme gibi) ve diğer zorunlu eylemler (aile ve ev sorumlulukları gibi) dışında kalan kısmı ifade eder (Arslan, 2010; Sarol, 2013, s.20).

Sürdürülebilirlik:

İnsanlar ile ekosistemler arasında sağlıklı ve dengeli bir ilişki kurulması, biyolojik çeşitliliğin korunarak ekonomik kalkınmayı destekleyen ve yaşam kalitesini artıran politika, strateji ve uygulamaların geliştirilmesi ve tüm bireylerin içinde yaşamak isteyeceği, geleceğe yönelik ortak bir vizyon oluşturulması olarak ifade edilmiştir (Uniamikogbo ve Amos, 2016).

Rekreasyonda Sürdürülebilirlik:

Rekreasyon hizmetlerinin, tesislerinin/alanlarının, bireylerin serbest zamanlarında özgür iradeleri doğrultusunda, bireysel gereksinim ve yetkinliklere uygun olarak yaşam kalitesini optimize edecek biçimde işlevsel hale getirilmesi; bu hizmet ve tesislerin/alanların işlevsel ve yapısal bütünlüğünün korunup geliştirilerek kuşaklar arası aktarımının sağlanması ve bu süreçlerin sürekliliğinin temini amacıyla ilgili tüm paydaşlar arasında entegre ve koordineli yönetim stratejilerinin uygulanması olarak tanımlanabilir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde çalışma ile ilgili olarak; yapılan alan yazın taraması sonucu rekreasyon ve sürdürülebilirlik kavramlarına ait konulara yer verilmiş ve bu iki konu arasındaki ilişki değerlendirilmiştir.

2.1. Rekreasyon Kavramı ve Tarihsel Süreci

Rekreasyon konusunun net bir şekilde anlaşılabilmesi için önce “zaman” kavramının ardından da “serbest zaman” kavramlarının dikkatlice ele alınması gerekmektedir. Öncelikle zaman, Türk Dil Kurumu’na göre “bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2025). İnsan yaşamı için zaman değerlidir; çünkü geri döndürülemez ve yerini başka bir şeyle doldurmak mümkün değildir. Her an, yaşamdan bir parçayı oluşturur ve yaşam kalitesini artırmak için zamanı verimli kullanmak gereklidir (Baltaş ve Baltaş, 1995; Kılbaş, 2001).

Zamanı iyi kullanmak yalnızca çalışma süresini artırmak anlamına gelmez. İnsan, çalışma dışındaki zamanını sosyal yaşamına, aile ve toplumsal ilişkilerine, dinlenmeye ve eğlenceye ayırmalı, yaşamın tüm alanlarında denge sağlamalıdır. Serbest zaman, bireyin kendini yenilemesi ve stresten uzaklaşması için gereklidir. Günümüzde ise “zaman yoksunluğu” önemli bir sorundur; bireyler kişisel gereksinimlerini karşılamaya yeterli zaman ayıramamakta ve sorumlulukların altında ezilmektedir (Kılbaş, 2001; Doğan, 2007).

Zaman kullanımında dengeyi sağlamak, yalnızca bireyler için değil, toplumlar için de kritik öneme sahiptir. Toplumların gelişmişliği veya geri kalmışlığı, büyük ölçüde zamanın etkin ve dengeli kullanımına bağlıdır (Kılbaş, 2001; Doğan, 2007). Bu bağlamda kişinin zamanını kullanma biçimleri farklılık göstermekle birlikte herkes çalışmak, bir kısmını zorunlu işleri (uyku, yemek, ev sorumlulukları vb.) için bir kısmını da özgür bir şekilde değerlendirebileceği serbest zamanı olarak değerlendirmektedir. Serbest zaman kavramını tanımlamadan önce kısa bir tarihçesini değerlendirmek gerekmektedir (Arslan, 2010).

“Serbest zaman” değerlendirme hareketleri, insanlık tarihi kadar eski olup ilk olarak M.Ö. 4500–4000 yıllarında Mezopotamya’da, ayrıcalıklı bir sosyal sınıf için ortaya

çıkıştır (Çil Ünal, 2011; Munusturlar, Kurnaz, Yavuz, Özcan ve Karaş, 2017). Bu dönemde dini liderler ve yöneticiler tarafından çeşitli törenler, festivaller ve yarışmalar gibi rekreasyonel etkinlikler düzenlenmiştir (Munusturlar, 2016, s.4). M.Ö. 500’lü yıllarda, Aristo, Platon ve Sokrates serbest zamanın önemini vurgulayarak beden ve zihin dengesinin sağlıklı yaşam için gerekli olduğunu savunmuşlardır (McLean, Hurd ve Rogers, 2008, s.54). Antik Yunan’da serbest zaman değerlendirme yalnızca fiziksel ve sanatsal etkinlikleri değil, aynı zamanda felsefi düşünmeyi de kapsayan geniş bir alan olarak görülmüştür. Platon’un Akademisi ve Aristoteles’in Lisesi bu anlayışın somut örneklerindendir (Bahadır, 2016). Antik Roma’da da serbest zamana değer verilmiş; örneğin M.S. 354 yılında, 175 gün süren Roma oyunları için 200 günlük tatil ilan edilmiştir (McLean, Hurd ve Rogers, 2008, s.53). Orta Çağ’da ise serbest zaman değersiz görülmüş, dini faaliyetler ve çalışma ön plana çıkmıştır. Ancak 1350’de İtalya’da başlayıp Avrupa’ya yayılan Rönesans, sanat, müzik ve edebiyatın gelişmesini sağlayarak serbest zaman faaliyetlerine yeniden alan açmıştır (Burke, 2021).

16. Yy.’da Almanya’da ortaya çıkan Protestanlık mezhebiyle birlikte, “Protestan iş ahlakı” kavramı gündeme gelmiştir. Bu anlayış, özellikle 1700’lere kadar Martin Luther’in dini perspektifiyle şekillenmiş; çalışma ve aile sorumluluğu kutsal bir görev olarak yorumlanmıştır. Protestan iş ahlakını benimseyenlere göre, serbest zamanlarda ibadet ve çalışma dışındaki faaliyetler tembellik olarak görülmüş ve bu durum ahlaki bir sapma, hatta günah olarak değerlendirilmiştir (Rojek, 2023). Devamında 18. Yy.’da gerçekleşen Sanayi Devrimi ile serbest zaman kavramında adeta bir kırılmaya neden olmuştur (Aytaç, 2002; Spracklen, 2020). Sanayi Devrim ile beraber çalışma koşullarının ve insan gücü odaklı işlerin olumlu yönde ilerleyeceği daha ağır koşullar insanları beklemektedir (Aytaç, 2005). Bu dönemde çalışma ve çalışma hayatını yüceltenlere karşı Lafargue (1883), çalışma şartlarının iyileştirilerek günlük 3 saate çekilmesi gerektiğini, artan zamanda ise insanların özgürce oyalanması fikrini savunmuştur (Lafargue, 1883, s.49). Russel ise “Aylaklığa Övgü” adlı yazdığı eserinde çalışma saatlerinde yapılacak iyileştirmenin insanların serbest zaman sürelerinde artış sağlayacağı ve bu durumun toplumsal gelişim için olumlu etkiler ortaya çıkaracağına vurgu yapmıştır (Mumford, 2008). Bütün bu yaklaşımlar değerlendirildiğinde serbest zaman ile çalışma zamanının net olarak birbirinden

ayrıldığı ve serbest zamanın çalışma karşısı bir kavram olarak karşımıza çıktığı görülmüştür (Burke, 2021).

20. Yüzyılla beraber serbest zamanların değerdendirilmesi, insanların çalışma hayatlarına olumlu yönde katkı verdiği düşüncesi yaygınlaşmıştır (Hunnicut, 1984). Bu dönemle beraber serbest zamanı değerdendirmeye yönelik bakış açısı önemini iyiden iyiye artırmış ve kendini tüketim sektörü içinde bulmuştur (Aksay, Yapar, Arslan, Yavuz ve Armağan, 2016). Günümüzde ise tüketim sektörünün serbest zamanı bir araç olarak kullanması ile insanların fayda sağlamasa da; toplum içerisinde diğerlerinden ayrılma, farklı olma, statü kazanma gibi arzu ve hırsları doğrultusunda mal ve hizmet tüketimi yaparak değerdendirdikleri bir endüstri olarak görülmektedir (Aytaç, 2006). Bütün bu değerdendirmelerden yola çıkarak serbest zamana dair yapılmış tanımlara aşağıda yer verilmiştir.

Serbest zaman kavramı İngilizce’de “leisure” olarak ifade edilir ve Latince “licere” (özgür olmak) ile Yunanca “schole” (işten özgür olmak) kelimelerinden türemiştir (Northern Arizona University, 2025). “Leisure” hem zamanın belirli bir bölümü hem de bu zaman içinde gerçekleştirilen etkinlikleri tanımlar.

Sözlüklerde serbest zaman, genellikle “dinlenmek ve eğlenmek için uygun zaman” veya “çalışma ve diğer zorunluluklarla ilgilenilmediği zaman” olarak tanımlanmaktadır (Cambridge Dictionary, 2025; Merriam-Webster, 2025; Oxford English Dictionary, 2025).

Leisure, artık sadece iş dışı ve zorunluluklardan arta kalan zaman olarak görülmemektedir. Modern yaklaşımlarda, leisure; bireyin özgürce seçim yapabildiği, içsel motivasyon ve öznel tatmin sağladığı, anlam üretebildiği bir deneyim olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda leisure, zaman, mekan, sosyal ve kültürel bağlam ile çevresel faktörleri de içeren çok boyutlu bir olgudur. Bu zaman, bireylerin fiziksel ve zihinsel sağlığı, yaşam kalitesi, ruhsal iyiliği ve toplumsal bağları üzerinde önemli etkiler taşır. Dijitalleşme ve yeni teknolojilerle birlikte leisure, sanal ortamda geçirilen zaman ve çevrim içi etkinlikler gibi modern biçimlere de genişlemiştir (Iso-Ahola ve Baumeister, 2023).

Akademik alanyazında ise serbest zaman, sadece bir zaman dilimi olarak değil; yaşam kalitesine olumlu etki eden organizasyonlara özgür seçim ile katılımın olduğu ve bilinçli bir şekilde yönetilmesi gereken bir dönem olarak ele alınmaktadır (Veal,

2023). Serbest zaman genel olarak; zorunluluklardan bağımsız olarak bireyin kendi isteğiyle kullanabileceği, kişisel karar ve seçimlere dayalı, içsel motivasyon elde ettiği etkinlikleri yürütebildiği zaman dilimi olarak ele alınmaktadır (Iso-Ahola ve Baumeister, 2023; Byrne ve Andre Lee Ludvigsen, 2024).

Sivan ve Ruskin (2000) ise, serbest zamanın temel bir insan hakkı olduğunu ve hiçbir bireyin cinsiyet, yaş, sağlık durumu veya ekonomik koşullar nedeniyle bu haktan mahrum bırakılamayacağını vurgular.

Türkçe alanyazında, serbest zaman iki boyutta ele alınmaktadır: zaman dilimi olarak “serbest zaman” ve bu zaman diliminde yapılan etkinlikler olarak “serbest zaman değerlendirme” (Süzer, 2008; Öpözlü, 2006). Serbest zaman değerlendirme, iş ve günlük uğraşlar dışında, bireyin ruhsal ve bedensel canlılığını artıran, dinlendirici, eğlendirici ve zevk verici etkinlikleri kapsar. Bu etkinlikler, herhangi bir maddi kazanç amacı gütmeyen, bireyin kendi isteği ve tercihi doğrultusunda katılım sağladığı ve uygulamada zevk, sonunda ise doyum sağlayan faaliyetlerdir (Arslan, 2010).

Serbest zaman, görüldüğü kadar basit bir kavram değildir; oldukça karmaşık, çok değişkenli ve öznedir. Çünkü “serbest zaman” ve bu zaman diliminde yapılan etkinlikler; bireyin yaşına, cinsiyetine, eğitimine, ekonomik durumuna, kişisel tercih ve değerlerine, yaşadığı çevreye ve toplumsal/kültürel bağlama göre son derece farklılık gösterir. Bu çeşitlilik, serbest zamanın ortak, evrensel bir tanımını zorlaştırır. Buna rağmen, genel bir tanım yapılacak olursa: Serbest zaman, kişinin zorunlu uğraşları dışında kalan, gönüllü olarak tercih ettiği; maddi kazanç amacı gütmeyen, bireyin kendi tercihleriyle, kişisel tatmin, dinlenme, eğlence veya kendini yenileme amaçlı olarak geçirdiği zaman dilimidir (Kılbaş, 2001; Demir ve Demir, 2006; Arslan, 2010).

Yapılan zaman ve serbest zamana yönelik bilgilendirmelerden sonra rekreasyon kavramının daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir. Serbest zaman ve rekreasyon kavramlarının sık sık karıştırıldığı veya birbirinin yerine kullanılsa da, aslında eş anlamlı değildir. Rekreasyon, serbest zaman şemsiyesi altında rastlantılara bırakılmadan bilinçli bir planlamanın öznesi olarak, bireylerin kişisel ve sosyal faydalar elde etmek amacıyla serbest zamanlarında katıldıkları etkinlikleri kapsar (Arslan, 2013).

Rekreasyon tanımları tarihsel ve kültürel bağlama göre farklılık gösterir. Feodal dönemde yalnızca seçkin sınıflara özgü iken, Sanayi Devrimi döneminde iş verimliliğini artırmaya yönelik bir araç olarak kullanılmıştır. Ayrıca tanımlar, bireyin yaşına, cinsiyetine, sosyo-ekonomik durumuna, kültürel ve çevresel bağlamına göre değişiklik göstermektedir. Kelime anlamı açısından rekreasyon, “iş sonrasında fiziksel ve zihinsel olarak yenilenme ve canlanma” (Cambridge Dictionary) veya “bir uğraştan sonra zihnen ve bedenen yenilenme, rahatlama ve eğlenme” (Webster’s Online Dictionary) olarak açıklanmaktadır.

Rekreasyon kavramının kökeni Latince *recreatio* (tazelemek, canlandırmak) ve *recreate* (yeniden kurmak) sözcüklerine dayanmaktadır. Rekreasyon terimin “bireyin enerjisinin yenilenmesi ya da çalışma kapasitesinin yeniden güçlenmesi” anlamını taşıdığı ve yalnızca serbest zaman içinde yapılan etkinlikleri değil, aynı zamanda daha organize ve toplumsal amaçlara hizmet eden etkinlikleri kapsadığı vurgulanmaktadır (Veal, 2021). Oxford İngilizce Sözlüğü’ne göre rekreasyon terimi, 19. yüzyılın ortalarından bu yana bireyin yenilenmesi ve dinlenmesiyle ilişkili faaliyetleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu yönüyle rekreasyon, hem bireysel yenilenme hem de toplumsal fayda sağlayan düzenlenmiş etkinlikleri içerir (Spracklen, 2020).

Tüm bu bilgiler ışığında, rekreasyona dair yapılan bazı tanımlara aşağıda verilmiştir.

“Rekreasyon, kişinin iş ve zorunluluklardan arta kalan zamanında, fiziksel ve ruhsal olarak yenilenmesini sağlayan etkinliklerdir.” Torkildsen, G. (2005).

“Rekreasyon, serbest zaman içerisinde bireyin kendini fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak geliştirdiği, yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış etkinliklerdir.” (Hurd, Anderson ve Barcelona, 2021)

“Rekreasyon, bireylerin ve toplumların sosyal bütünleşmesine, yaşam kalitesinin yükselmesine ve toplumsal ilişkilerin güçlenmesine katkı sağlayan gönüllü etkinliklerdir.” (Edginton, Hudson, Lankford ve Larsen, 2005a).

“Rekreasyon, kültürel, sosyal ve çevresel bağlam içinde bireyin yaşam doyumunu artıran, gönüllü katılıma dayalı etkinlikler dizisidir.” (Veal, 2017).

Türkçe alanyazında rekreasyon kavramı çoğunlukla “serbest zaman değerlendirme” ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ancak uluslararası alanyazın, serbest zamanın her zaman olumlu ya da yararlı biçimlerde kullanılmadığını vurgular. Bu nedenle serbest zamanda yapılan her etkinlik rekreasyon olarak kabul edilemez. Bir etkinliğin

rekreasyon sayılabilmesi için kişisel veya toplumsal bir yarar üretmesi ve belirli ölçüde organize edilmiş olması beklenir. Serbest zaman içerisinde gerçekleştirilen bazı faaliyetler bu nitelikleri taşımadığı için rekreasyon kapsamına girmez. Bireyler arasındaki kültürel, toplumsal ve kişisel farklılıklar nedeniyle tek bir rekreasyon tanımı yapmak güçtür; çünkü rekreasyonun algılanışı oldukça öznel bir yapıya sahiptir. Buna rağmen, rekreasyonun evrensel kabul gören bazı temel özellikleri bulunmaktadır (Arslan, 2010). Bu özellikler, herhangi bir etkinliğin rekreatif nitelik taşıyıp taşımadığını belirleyen değişmez ölçütlerdir ve birçok araştırmacı tarafından ortak biçimde ifade edilmektedir. Bu doğrultuda rekreasyonun özellikleri başlığı altında konu ele alınmıştır.

2.2. Rekreasyonun Özellikleri

Bireylerin bazı beklentilerine göre farklılık gösteren, amaç ve katılımlarına göre değişiklik gösteren rekreasyonun özelliklerinde ortak noktayı bulmak oldukça zor olduğu söylenebilir. Buna göre rekreasyonun en belirgin özellikleri şunlardır (Hacıoğlu, Gökdeniz ve Dinç, 2009; Demirbaş, 2019; Akyıldız, 2020; Arslan, 2021):

- Rekreasyon bireyin serbest zamanında yapılmalıdır. Rekreatif etkinliklere katılım bireylerin işle uğraşmadıkları zamanda veya tüm sorumluluklarından uzak oldukları zamanlarda olmalıdır.
- Rekreasyon yeniden yaratıcıdır. Ruhun ve bedenin yenilenmesini ima eder, mental ve moral anlamında bireylere olumlu katkı sağlar.
- Rekreasyon, tek bir etkinlikten ibaret olmayıp, farklı türde birçok etkinliği içeren özel bir yaşam deneyimidir.
- Rekreasyon haz verir. Bireyler rekreasyondan keyif duyarlar. Eğer bireyler etkinlikten keyif almaz ise, bu özellik yoksa tekrar katılım sağlamazlar.
- Rekreasyondan elde edilen doğaldır. Rekreasyondan elde edilen doyum etkinliğin yapılması ile kendiliğinden ortaya çıkar.
- Rekreasyonda etkinlik seçimi gönüllüdür. Bireyler etkinliklere zorlama olmaksızın katılır. Hoşuna giden, ilgisini çeken etkinlikler doğrultusunda seçimini yapar.

- Rekreasyonun kapsamı çok geniştir. Rekreasyon bireylerin farklı beceri düzeyindeki sanat, sportif, edebiyat vb. etkinlikleri tüm yaş grupları ve cinsiyetteki engelli veya engelli olmayan bireylerin katılımına sunar.
- Yaş ve cinsiyet fark etmeksizin bireylerin etkinliklere katılmalarına fırsat tanır.
- Rekreasyon, evrensel olarak uygulanan ve tüm insanlar arasında ortak bir iletişim dili oluşturan etkinlikler bütünüdür.
- Rekreasyon kişinin amacına göre farklılık göstermektedir. Ortak yapılan bir rekreatif etkinlikte dahi aynı etkinlikte bulunan kişilerin farklı amaçları bulunabilmektedir.
- Rekreasyon, toplum geleneklerine ve sosyal değerlere ters bir anlayışta değildir.

Sonuç olarak rekreasyon özelliklerini; tüm bireyler için evrensel nitelikte olması, bireysel veya ortak bir şekilde katılım gösterilebilmesi, yaşanan toplum yapısına ve kültüre göre değişiklik göstermesi, kişinin gelişimine katkı sağlaması, bireylere olumlu yönde kazanımlar sunması ve mutluluk vermesi, refah düzeyini artırması olarak sıralayabiliriz (Beşikçi Abay, 2022, s.8)

Rekreasyonun kompleks bir yapıya sahip olması bu bağlamda bir sınıflandırma yapılmasını elzem hale getirmektedir. Aşağıda rekreasyonun sınıflandırılması konu ele alınmıştır.

2.3. Rekreasyonun Sınıflandırılması

Disiplinler arası bir alan olarak rekreasyonda, bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılımındaki farklılıkları ve bu farklılıklardan doğan etkinlik türlerinin incelenerek bir sınıflandırmaya ihtiyaç duyulmaktadır (Veal, 2017). Yapılan araştırmalar, serbest zaman etkinliklerinin bireylerin yaş, gelir, sosyal statü, ilgi ve motivasyonlarına göre değiştiğini ortaya koymuştur. Katılım amaçları, bireysel tercihler ve zevkler doğrultusunda çeşitli etkinlik türleri gelişmiş ve farklı şekillerde sınıflandırılmıştır (Akyıldız, 2013a). Bu sınıflamalar; serbest zaman türleri, etkinlik grupları, yaşa özel etkinlikler, ciddi ya da eğlenceye yönelik etkinlikler gibi başlıklar altında ele alınmıştır (Akyıldız, 2013b; Hazar, 2003). Ayrıca serbest zaman faaliyetlerinin; aktif-pasif, açık-kapalı alan, sosyalleşme, kişisel gelişim, sanat ve kültürel farkındalık gibi farklı şekilde kategorize edildiği görülmektedir (Obinna, Owei, Ayodele ve Okwakpam, 2009).

Katılımdaki farklılıklar, bireysel istekler, psikolojik ihtiyaçlar ve ekonomik-teknolojik gelişmelerle ilişkilidir (Metin, Kesici ve Kodaş, 2013). Serbest zaman etkinliklerinin çeşitliliği, bu konunun sosyoloji, psikoloji, spor, turizm, sağlık ve ekonomi gibi pek çok disiplinden ele alınmasına neden olmuştur (Godbey, Caldwell, Floyd ve Payne, 2005).

Jensen (1995, s.5), rekreasyonun sınıflandırmasını yaparken kaynakları göz önünde bulundurarak bir çalışma gerçekleştirmiştir.

- Doğal kaynak temelli etkinlikler, doğrudan doğa ile etkileşim gerektiren; kampçılık, doğa yürüyüşleri, kaya tırmanışı, bot gezileri ve manzara izleme gibi faaliyetleri kapsamaktadır.
- İnsan yapımı ortamlar temelli etkinlikler, yapay ya da düzenlenmiş alanlarda gerçekleştirilen; spor karşılaşmaları, oyunlar, tiyatro, müzik ve çeşitli sanatsal gösterileri içeren etkinliklerdir.
- Karma kaynak temelli etkinlikler ise hem doğal çevrenin hem de insan yapımı araç ve gereçlerin bir arada kullanıldığı; su kayağı, yelken, kürek gibi teknik donanım ve bireysel beceri gerektiren faaliyetlerden oluşmaktadır.

Serbest zamanları değerlendirme amacının çok ötesinde bir fonksiyonu olan rekreasyonun bir başka sınıflandırılması ise program çeşitliliğine göre yapılmıştır (Kesim, 2003).

Kamu rekreasyon programları: Kar amacı gütmeyen toplumun serbest zamanlarını sağlıklı ve verimli bir şekilde değerlendirmesi amacıyla uygulamalar yürütür (Edginton vd., 2005a).

Ticari rekreasyon programları: Kar amacı güden ve bireylerin her türlü istek, arzu, keyif, hobi gibi ihtiyacına yönelik uygulanan programlardır (Torkildsen, 2005).

Gönüllü ve özel rekreasyon programları: sosyal, kültürel ve sağlık odaklı etkinlikler sunan, çıkar gütmeyen kuruluşlar tarafından düzenlenir. Bu programların temel amaçları; toplumsal uyumu sağlamak, davranışları geliştirmek, eğlence sunmak ve rehabilitasyonu desteklemektir (Hacıoğlu ve Gökdeniz, 1998).

Terapi rekreasyon programları: Fiziksel, zihinsel, sosyal ve ruhsal sorun yaşayan bireylerin gelişimlerini ve kendilerini ifade edebilmelerini sağlayan uygulamaları hayata geçiren programlardır (Stumbo ve Peterson, 2009).

Okul rekreasyon programları: Öğrencilerin ve diğer personelin rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına yürütülen kampüs rekreasyon programlarını içerir (McLean ve Hurd, 2015).

Silahlı güçlerin rekreasyon programları: Çalışanların psikolojik ve fiziksel olarak iyi oluş, iş yeri aidiyeti hissetme, işe istekli gitme, iş yeri arkadaşları ile arasındaki bağın kuvvetlenerek aidiyet duygusunun gelişmesini hedefleyen rekreatif uygulamaları içeren programdır (Edginton, Hudson, Lankford ve Larsen, 2005b).

Sosyal rekreasyon programları: Bireylerin refah düzeyine göre değişkenlik gösteren ve bireylerin bir araya gelerek vakit geçirdikleri; yemekler, buluşmalar vb. uygulamaları içeren rekreatif programlardır (Torkildsen, 2005).

Estetik rekreasyon: Yüksek eğitim ve kültür sahibi bireylerin çoğunlukla tercih ettiği bu uygulamalar pasif bir nitelik taşıyan sanat etkinliklerini takip etme, müzikal eserleri dinleme gibi rekreatif etkinlikleri yer aldığı bir programdır (McLean & Hurd, 2015).

Fiziksel rekreasyon programları: Açık ve kapalı mekanlarda gerçekleştirilen tüm sportif etkinlikleri içermektedir (Edginton vd., 2005b).

Özel ekorekreasyon programları: Arazi, orman, nehir, göl vb. doğal kaynakların içerisinde bulunarak doğa ile ilgili yapılan tüm rekreatif etkinlikleri içeren programdır (Torkildsen, 2005).

İncelendiği üzere bu denli farklılıklar gösteren rekreasyon sınıflandırması ve etkinlik türlerinin bir bu kadar farklı istek ve ihtiyacın arzı olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Rekreasyona duyulan ihtiyaç ve bunun başlıca nedenleri aşağıda ele alınmıştır.

2.4. Rekreasyon İhtiyacı

İhtiyaç, bir eksikliğin fark edilmesiyle ortaya çıkan ve bu eksikliği giderme isteğini barındıran, biyolojik ya da toplumsal kökenli bir zorunluluğun ifadesidir (Toskay, 1993, s.114). İnsan, eksik olan şeyin farkına vardığında, eksikliğini giderecek eylemlere yönelir. İhtiyaç bu doğrultuda davranışları başlatır ve devam ettirir (Hicks, 1979, s.364). İhtiyaçlar her bireye göre farklılık ve çeşitlilik gösterirken kiminin ilk ihtiyacı iyi beslenme kimin öncelikli ihtiyacı güvende hissetme konusudur (de Bloom, Kinnunen ve Korpela, 2020).

İnsan ihtiyacını Maslow beş aşamalı hiyerarşik bir yapıda değerlendirmiştir. Piramidin en alt basamağında fizyolojik ihtiyaçlar yer alırken bunu sırasıyla güvenlik, sosyal, saygı görme ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçları izler (Kazmier, 1979, s.243). Bu

ihtiyaçların bazı türleri kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Örneğin; ünlü bir sporcu olmak, iyi bir akademisyen olmak, başarılı bir yönetici olmak gibi.

Kendini gerçekleştirme ihtiyacı, insanın temelde sahip olduğu potansiyeli harekete geçirme, eylemlerinden haz alarak dolu bir şekilde yaşama olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan rekreasyon hedefleri aynı muhtevaya sahiptir (Müftügil, 1993, s.64). Kendini gerçekleştirme ihtiyacı, rekreasyon yaşantısı ile paralellik göstermektedir. Dolayısıyla rekreasyon hizmetlerinin, Maslow'un ihtiyaç hiyerarşisinin zirvesi ile yakından ilişkilendirildiğini söyleyebiliriz.

Dünyada rekreasyon uygulamalarının yoğun olarak gerçekleştirildiği gelişmiş ülkeler ele alındığında, rekreasyon ihtiyaçlarının gelir ve serbest zaman süresindeki gelişmelere paralel olarak, zorunlu ihtiyaç kategorisine doğru ve artış göstererek yükseldiğini görmekteyiz. Örneğin; turizm ihtiyacı 1900'lere kadar lüks bir ihtiyaç olarak görülürken 1960'lı yıllara kadar doğru kültürel gereksinimler olarak görülmüş günümüzde ise fiziki ve psikolojik motifler nedeniyle neredeyse zorunlu ihtiyaçlar kategorisine kadar yükselmiştir (Toskay, 1993, s.115).

Rekreasyon, bireylerin ve toplumların birçok gerekli ve temel görülen ihtiyaçlarına cevap vermesi açısından oldukça önemli bir konuma gelmiştir. İnsanların rutinleşen ve yorucu hayatlarından sıyrılarak dinlenmelerini, eğlenmelerini, yeniden şarj olmalarını sağlayan bir mutluluk kaynağıdır. İnsanın yaşadığı kişisel ve toplumsal sorunlarını ancak rekreasyon ile onarmak mümkün olacaktır. Rekreasyona ihtiyaç duyulmasının en temel sebebi; kişisel ve toplumsal olarak rekreasyonun sağladığı sayısız faydadır. Rekreasyona duyulan ihtiyacın nedenleri birçok yönden değerlendirilmiştir (Corbin, 1970, s.70; Daly, 2000, s.2).

Bireysel Açıdan Rekreasyon İhtiyacı:

Fiziksel yönden sağlıklı bir yapı oluşturur:

Günümüz yaşam şartlarında gelişen sanayi ve teknoloji imkânları insanların hareket alanlarını daraltmaktadır. Ulaşım, haberleşme, ev ve iş yerlerinde kullanılan pratik aletler hayatımızda birçok durumu otomatik hale getirmektedir. Bundan dolayı insanın çok az düzeyde enerji harcıyor olması sağlıksız bir yaşamı da beraberinde getirmektedir. Bu sorunları önlemek ve fiziksel sağlık gelişimi yaratmak için altın kelime “hareketlilik”tir. Hareket etmenin bilinçli, programlı ve bir plana dayanacak şekilde gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunun için ağırlıklı olarak spor aracılığıyla ve

uzman spor eğitmenleri ile birlikte hareket edilmelidir. Beden eğitimi ve spor yoluyla, insanın sağlıklı ve iyi görünümlü bir vücuda ulaşması ile bunu en iyi şekilde muhafaza etmesi değişmez bir gerçektir (Demir ve Erdoğan, 2022; Arat ve Demir, 2024).

Ruh sağlığı kazandırır:

İnsanların rutin hayatları, iş ortamları ve sorumlulukları birçok psikolojik sorunu da beraberinde getirmektedir. Rekreasyon, stresin panzehridir. Birçok psikolojik sorun rekreasyonel etkinlikler sayesinde bertaraf edilebilir. Özellikle doğa eliyle açık havada gerçekleştirilen rekreasyonel etkinlikler insanın yenilenme hissine kavuşmasını sağlamaktadır (de Bloom, Kinnunen ve Korpela, 2020).

İnsanı sosyalleştirir:

Rekreasyonel etkinliklere katılan bireyin sosyal statüsünü geliştirici bir nitelik kazanabilir. Ortak heves ve heyecanların paylaşıldığı rekreasyon ortamında kişinin hoşgörü ve sosyal ilişkiler kurarak sosyal uyum kazanması oldukça kolaylaşır. Özellikle gruplar veya takımlar halinde gerçekleştirilen rekreasyonel etkinlikler, bireylerin kolay ilişkiler kurarak toplum hayatında sosyal yaşantısını geliştirmesinde önemli bir etken olmuştur (de Bloom, Kinnunen ve Korpela, 2020).

Kişisel beceri ve yeteneğin gelişmesini sağlar:

Rekreasyonel etkinliklere katılanlar, hem sergiledikleri performans yönünden hem de diğerleri ile kuracakları kültürel ve sosyal ilişkiler yönünden kişisel gelişimlerine katkı sağlayabilirler (Gök ve Koca, 2023).

Yaratıcı ve hayal gücü geliştirir:

İnsan doğuştan yaratıcılık ve sınırsız bir hayal gücüyle donatılmış olarak dünyaya gelir ve çocukluk dönemi bunun en zirvede geçtiği dönemdir. Yetişkinlik döneminde düşünceler katılaşır inançları ve değerleri gereği değiştirilmeye karşı koyar. Zelinski bu durumu, beyaz bir tahtaya çizilen siyah yuvarlak bir nokta işaretinin çocuklara “Bu nedir?” soruna karşılık aldığı “kirli metal para”, “yuvarlak pencereden görünen karanlık”, “bir atın gözü”, “çikolatalı bisküvi” gibi aldığı cevaplarla açıklamıştır. Yetişkin bireylerin yaratıcılık ve hayal gücünü geliştirebilecekleri en iyi ortamlar rekreasyon etkinlikleridir (de Bloom, Kinnunen ve Korpela, 2020).

Çalışma başarısı ve iş verimini artırır:

İş ortamının insanlar üzerindeki olumsuz etkileri bireyin çalışma hayatındaki başarısı ve verimini de olumsuz olarak etkilemektedir. Bu neden rekreasyonel etkinlikler bireyin kendini yenileyeceği ve çalışma ortamında yüklediği tüm olumsuzlukları yok edebileceği ortamlardır. Böylece birey çalışma ortamına daha zinde dönebilir (Newman, Tay ve Diener, 2021).

Eğitsel açıdan yarar sağlar:

Doğada yapılan ekorekreasyonel etkinliklere katılım bireyde istendik tutumlar geliştirir. Doğaya karşı korumacı yaklaşım, doğayı tanıma gibi tutumlar doğayla içselleştirdiğini ifade eder. Bu şekilde gelişen farkındalık bireyin eğitsel açıdan fayda sağlamasına destek olabilir (Sonnentag ve Fritz, 2022).

Yaşam kalitesini artırır:

Rekreasyon ihtiyacını bütüncül bir yaklaşımla değerlendirdiğimizde bireyin nitelikli yaşam sürme arzusu merkezde yer alır. Nitelikli yaşam için ise çalışma ve çalışma dışı zamanın arasında denge kurulması, sağlıklı beslenme, serbest zamanların özgür ve aktif bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir (Demir ve Erdoğan, 2022).

Toplumsal ve Sosyal Açıdan Rekreasyon İhtiyacı:

Toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi sağlar:

İçeriği aynı olan bir rekreasyonel etkinlik ve farklı inanç, kültür, gelenek, ırk, cinsiyet, yaş gibi kesimlerden bireyler katılabilir. Bu faktörler insanları birbirinden ayırsa da katılım sağlanan rekreasyonel etkinlikler bireylerin birlikte hareket etmesini, aynı amaca yönelik davranmasını, yardım duygusunu geliştirmektedir. Bu durum toplum olarak hayatın niteliğini yükselterek “kültürel” yönden de bir ihtiyacı karşılamaktadır (Mair, 2019).

Demokratik toplumun yaratılmasına imkân sağlar:

Bireylerin katılım sağladığı rekreasyonel etkinliklerde kazanacağı belli kurallara uyarak yaşaması gündelik yaşamına da olumlu etki etmektedir. Bu durum bireyin kurallara uymakta zorluk çekmemesi, başka bireylerin haklarına saygılı olması gibi medeni toplumun gerekliliklerinin daha kolay yayılmasına yardımcı olabilir (Bruyere ve Rappe, 2007; Harrington, 2015).

Rekreasyonun toplumsal ve sosyal yönden gerekliliğini Daly (2000), “ Sosyal uyumu artırma, toplumsal hayatın ve aile ilişkilerinin geliştirilmesi, toplumsal önceliklerin ve

tatminin artırılması, dezavantajlı grupların topluma katılması açısından rekreasyon bir çeşit sosyal yapıştırıcı özelliğine sahiptir.” şeklinde açıklamıştır (Daly, 2000, s.2).

Ekonomik Açıdan Rekreasyon İhtiyacı:

Değişen ve gelişen çalışma ve yaşam koşulları beraberinde serbest zamana olan ihtiyacın da artmasını sağlamıştır. Bireylerin rekreasyona olan yoğun talepleri “rekreasyon endüstrisinin” ortaya çıkmasına neden olmuştur (Godbey, 2009). Rekreasyon endüstrisi ekonomik anlamda çok büyük bir potansiyele sahiptir. Rekreasyon endüstrisi bu anlamda kamu ve özel sektörde; yatırımın artması, sağlık harcamalarının azalması, toplumsal refah düzeyinin artması, ekonomik gelişme ve büyümeye olanak sağlaması, çevresel korumayı ve yerel büyümeyi desteklemesi gibi faydalar sağlamaktadır. Kişisel açıdan ise ihtiyacı olmadığı halde üretime katkı sağlaması ve toplum faydasına hareket etmesi ekonomik anlamda yine rekreasyona duyulan ihtiyacı açıkça göstermektedir (Godbey, 2009; Stynes, 2010; Crompton, 2016).

Çevresel Etkiler Açısından Rekreasyon İhtiyacı:

Doğada yapılan rekreasyonel etkinlikler (ekorekreasyon) birey için çalışma ve kentsel sıkıcılığın adeta panzehridir. Kent içinde yer alan açık alanlar, park, bahçe, kent ormanları gibi alanlar kent mimarisini güzelleştirirken bireylerde doğaya karşı hassasiyet, farkındalık ve denge gibi olumlu tutumlar katabilmektedir (Driver, Brown, ve Peterson, 2017).

Farklılıklar Açısından Rekreasyon İhtiyacı:

Toplum içerisinde birbirinden farklı gelir, meslek, politik pozisyon, eğitim, kültür sahibi birey bulunmaktadır. Bu da doğal olarak toplumlarda farklı sosyal sınıfların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Farklı sosyal sınıfların varlığı serbest zaman davranışlarının da farklılaşmasına sebep olmaktadır (Henderson ve Bialeschki, 2005; Iso-Ahola, 2016).

Üst sosyal kesimden bireyler; tenis, golf, atıcılık, yatçılık, koleksiyonculuk gibi farklı rekreasyonel etkinliklere yönelim göstermektedir. Bu bireyler katılım sağladıkları rekreasyonel etkinlikler ile resmi olmayan ilişkilerini güçlendirmek, sosyal statüsünü devam ettirmek ve fiziksel ve zihinsel fayda sağlamayı amaç edinmektedirler. Orta düzeydeki sosyal kesim eğitim düzeyi yüksek olmasına rağmen ortalama gelire sahiptir (Iso-Ahola, 2016). Rekreasyona yönelik ihtiyacın temelinde dinlenme,

eğlenme ve kişisel gelişim bulunmaktadır. Alt düzey kesimde yer alan bireyler ise neredeyse hiç harcama yapmadan serbest zamanlarını değerlendirme isteği bulunur. Örneğin; tv izleme, gazete okuma, gezinti gibi (de Bloom, Kinnunen ve Korpela, 2020).

Rekreasyona duyulan ihtiyacın birçok açıdan farklılık göstermesi, rekreasyon etkinliklerinin de birçok farklı sınıfta farklı türlerle gerçekleştirilmesi; rekreasyonel kaynakların kullanılması ve değerlendirilmesi açısından oldukça dikkat edilmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda aşağıda rekreasyonel kaynakların değerlendirilmesi yapılmıştır.

2.5. Rekreasyon Kaynakları

Rekreasyon amacıyla finans ve organizasyonların desteklediği yapay, doğal veya kültürel içerikli ortamlar rekreasyonel kaynakları meydana getirmektedir (Stewart ve Cole, 2021). Rekreasyon kaynaklarının nitelik ve nicelik olarak sınıflandırılması, kaynakların potansiyel yapılarının belirlenmesi ve planlanması rekreasyonun sürdürülebilirliği açısından hayati bir önem taşımaktadır. Rekreasyon etkinliklerinin de nitelikli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Katılımcı isteklerinin karşılandığı rekreasyonel kaynakların kullanılabilirliği, korunur ve görünürlüğü ve değeri çoğunlukla artar (Manning, 2011).

Rekreasyon kaynağının belirlenmesinde alan özellikleri, kullanım değerleri, birlikte ulaşılabilme, potansiyel taşıma kapasitesi ve isteklerin karşılanabilmesi faktörleri oldukça değerlidir (Stewart ve Cole, 2021).

Rekreasyonel kaynaklar ilk etapta, “kent içi” ve “kent dışı” olarak değerlendirilir. Kent içi olarak kategorize edilenler; spor, sinema ve tiyatro gibi “kapalı alan tesisler” ile park, bahçe, mesire alanları, kent ormanları, bisiklet ile yürüyüş parkurları olarak “düzenlenmiş açık alan rekreasyon merkezlerinden” meydana gelmektedir. Kent dışı kategorisinde ise milli parklar, tabiat parkları, tabiatı koruma alanları, tabiat anıtları, yaban hayatı geliştirme sahaları gibi doğal yaşam alanlarından meydana gelmektedir (Eagles, McCool ve Haynes, 2002).

Rekreasyon kaynaklarının bir başka sınıflaması ise kaynak odaklı ve insan yapımı rekreasyon alanlarının beraber değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Aşağıda bu sınıflandırmaya değinilmiştir (Stewart ve Cole, 2021; Cohen ve Gössling, 2023).

Doğal ve sınırlı gelişim gösteren rekreasyon kaynakları: Su kaynakları, toprak yapısı, doğal yaşam (flora-fauna) gibi insan müdahalesine kapalı ya da sınırlı olan doğal unsurlar.

- Bireysel kullanım amaçlı özel rekreasyon alanları: Özel mülkiyete ait bahçeler, kişisel çiftlikler, gece eğlence mekânları gibi sadece belirli bireylerin erişimine açık olan alanlar.
- Ticari temelli özel rekreasyon alanları: Kar amacı güden alışveriş merkezleri, spor salonları, tematik eğlence parkları gibi özel sektör tarafından işletilen tesisler.
- Kamusal erişime açık rekreasyon alanları: Belediyeler ya da devlet kurumlarınca sunulan kent parkları, bölgesel yeşil alanlar, kamusal turizm alanları gibi herkese açık rekreasyon mekânları.
- Kültürel içerikli rekreasyon kaynakları: Sanat galerileri, müzeler, kütüphaneler gibi kültürel etkileşimi ve bireysel gelişimi destekleyen yapılar.
- Profesyonel düzeyde destek gerektiren rekreasyon alanları: Siyasi ve ekonomik desteğe ihtiyaç duyan, profesyonelce planlanmış ve organize edilen rekreasyon projeleri veya kurumları.

Rekreasyona olan yüksek ilginin rekreasyon kaynaklarının kullanılması, değerlendirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması oldukça önem arz etmektedir. Bu bağlamda kamu kurumları ülkemizde rekreasyon hizmetlerinin yürütülmesi kapsamında büyük rol oynamaktadır. Rekreasyon hizmetlerinin kamu kurumlarında yürütülmesi kapsamında Gençlik ve Spor Bakanlığı bu yükü omuzlamaktadır. Gençlik ve Spor Bakanlığı bu rolü özellikle gençlik merkezleri üzerinden yürütmektedir. Bu doğrultuda aşağıda gençlik merkezlerine dair bazı bilgiler bulunmaktadır.

2.6. Rekreasyon Hizmeti Olarak Gençlik Merkezleri

Türkiye’de genç kuşakların kullanımına sunulan gençlik merkezleri, gençlerin serbest zamanlarını nitelikli ve verimli biçimde değerlendirmelerine rehberlik etmek, toplumsal dönüşüm süreçlerinde gençlerle birlikte hareket etmek ve gençleri sosyal

yaşam içinde desteklemek amacıyla faaliyet gösteren kurumsal yapılardır. Bu merkezler, özellikle sosyal açıdan dezavantajlı gençlerin olumsuz çevrelere yönelmesini engelleyici bir işlev üstlenerek, onların güvenli ve destekleyici ortamlarda gelişimlerini sürdürmelerine katkı sağlamaktadır. Gençlik merkezleri, Gençlik ve Spor İl Müdürlüklerine bağlı olarak faaliyet gösteren; genç bireylerin kültürel, sportif, sanatsal ve yaşam becerilerine yönelik etkinlikler aracılığıyla serbest zamanlarını etkili bir şekilde değerlendirmelerine olanak tanıyan sosyal kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Bu yönüyle gençlik merkezleri, gençlerin hem bireysel gelişimlerini destekleyen hem de toplumsal yaşama aktif katılımlarını teşvik eden rekreasyonel mekânlar niteliği taşımaktadır (Gençlik ve Spor Bakanlığı [GSB], 2013).

Gençlik merkezlerinin tarihsel gelişimi incelendiğinde, 2004 yılına kadar sınırlı sayıda faaliyetle, özellikle halk oyunları gibi geleneksel etkinlikler çerçevesinde varlıklarını sürdürdükleri görülmektedir. Ancak bu tarihten sonra değişen gençlik politikaları ve toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda, merkezlerde sunulan etkinliklerin hem çeşitliliği hem de niteliği önemli ölçüde artmıştır. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın kurulmasıyla birlikte gençlik hizmetleri daha sistemli, planlı ve profesyonel bir yapıya kavuşturulmuş; gençlik merkezleri çok yönlü rekreasyonel hizmetlerin sunulduğu kurumsal alanlar hâline gelmiştir (GSB, 2013; Youth Wiki, 2020).

Alan yazında, Türkiye'de gençlerin aile yaşamı dışında sosyalleşebilecekleri, kendilerini ifade edebilecekleri ve deneyimlerini paylaşabilecekleri kurumsal alanların sınırlı olduğu vurgulanmaktadır. Toplumsal yapının bireysel bağımsızlıktan ziyade kuşaklar arası bütünlüğü öncelediği toplumlarda, gençlerin topluma katılım düzeyinin artması; onların “kamusal alan” içerisinde yer almaları ve bu alanlarda deneyim kazanmalarıyla doğrudan ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda gençlik merkezleri, gençlerin toplumsal yaşama katılımlarını destekleyen en önemli kamusal mekânlar arasında yer almaktadır (Çaha, 2016). Sosyal dışlanma ve yoksulluk temelli gençlik çalışmalarında, gençlerin akran ilişkilerinin önemi özellikle vurgulanmakta; gençlerin destekleyici sosyal çevreler içerisinde yer almalarının toplumsal uyum açısından belirleyici olduğu ifade edilmektedir (Larson, Whiting ve Green, 2011). Bu doğrultuda gençlik merkezlerinin temel işlevlerinden biri, gençlerin toplumsal katılımını artırmak, bağımsızlık duygularını geliştirmek ve toplumsal dışlanmayı önleyici roller üstlenmektir.

Gençlik merkezleri ve bu merkezlerde görev yapan uzmanlar aracılığıyla, gençlerin aktif yurttaşlık becerileri kazanmaları ve toplum içinde söz sahibi olmaları mümkün hâle gelmektedir. Ayrıca gençlik merkezleri sayesinde gençlerin kazandıkları özgüven, onların hem kendilerini hem de içinde yaşadıkları toplumu daha iyi anlamalarına ve yönlendirebilmelerine olanak tanımaktadır. Bu süreç, gençlerin karar verme becerilerinin gelişmesini, kendilerini daha açık ve etkili biçimde ifade etmelerini ve sosyal ilişkilerini güçlendirmelerini desteklemektedir. Sonuç olarak gençlik merkezleri, gençlerin daha aktif, sorumluluk sahibi ve toplumsal ilişkileri güçlü bireyler olarak yetişmelerinde önemli bir rekreasyonel ve sosyal işlev üstlenmektedir (GSB, 2013).

2.6.1. Gençlik Merkezlerinin Misyon ve Vizyonu

Gençlik Merkezleri, Türkiye’de Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın (GSB) gençlere yönelik kapsamlı sosyal, kültürel, sportif ve eğitimsel hizmetler sunduğu mekânlar olarak tanımlanmaktadır. Bu merkezler, gençlerin boş zamanlarını verimli değerlendirme, kişisel ve sosyal gelişimlerini destekleme, toplumsal katılımı artırma ve sağlıklı yaşam alışkanlıkları edindirme amacını taşımaktadır. Bu fonksiyonlarıyla gençlik merkezleri, aynı zamanda rekreasyonel öğrenme ve deneyim alanları olarak da değerlendirilir (www.gsb.gov.tr).

GSB’ye bağlı gençlik merkezlerinin başlıca amacı, gençlerin eğitim dışı dönemlerde sosyal, kültürel, sportif ve sanatsal gelişimlerini desteklemek, onların iletişim, liderlik ve toplumsal ilişki becerilerini güçlendirmek ve gençleri potansiyellerini geliştirecek ortamlara yönlendirmektir. Bu merkezler, gençlerin özgür zamanlarını toplum yararına kullanmalarını teşvik eden etkinlik ve programlar sunar. Plan ve politika düzeyinde, Gençlik Merkezleri’nin sunduğu hizmetler Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın Ulusal Gençlik ve Spor Politikası’nın hedefleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu politika belgesi, gençlerin fiziksel, kültürel, sanatsal ve sosyal becerilerini geliştirmek; gençlik katılımını ve sosyal kapsayıcılığı artırmak; sağlıklı yaşam alışkanlıkları kazandırmak; toplumsal değerler ve etik bilincini güçlendirmek gibi hedefleri içerir. Bu çerçevede gençlik merkezleri, gençlerin stratejik hizmet ihtiyaçlarına cevap veren bir uygulama alanı olarak konumlanmaktadır (Birol ve Aydın, 2024). Aşağıda gençlik merkezlerinde gençlere yönelik yürütülen birçok faaliyetin kategorize edilmiş şekilde bilgileri bulunmaktadır.

2.6.2. Gençlik Merkezi Faaliyetleri

Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından toplumsal yaşama kazandırılan gençlik merkezlerinin temel amacı, farklı sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklere sahip genç gruplara ulaşmak ve gençlerin toplumsal hayata aktif katılımlarını desteklemektir. Bu doğrultuda Bakanlık, özellikle kırsal alanlarda düzenlenen gençlik faaliyetlerinin sorumluluğunu üstlenerek spor ve rekreasyon bilincinin yaygınlaştırılmasını hedeflemektedir. Gençlik politikalarının öncelikli hedef kitlesini ise ekonomik ve sosyal açıdan dezavantajlı genç gruplar oluşturmaktadır. Bu nedenle gençlik merkezlerinin kuruluş yerleri belirlenirken, sosyo-ekonomik düzeyi görece düşük bölgelerin tercih edildiği görülmektedir (Çaha, 2016).

Gençlik merkezleri aracılığıyla sunulan hizmetler, gençlerin serbest zamanlarını yapılandırılmış, eğitici ve geliştirici etkinliklerle değerlendirmelerine olanak tanımaktadır. Bakanlığın resmî yayınlarında ve politika belgelerinde, gençlik merkezlerinde yürütülen faaliyetlerin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu ve gençlerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına göre çeşitlendirildiği ifade edilmektedir (. Bu kapsamda gençlik merkezlerinde yürütülen faaliyetler genel olarak şu başlıklar altında toplanmaktadır (GSB, 2021; Youth Wiki, 2020):

Sanatsal ve kültürel etkinlikler kapsamında; tiyatro, fotoğrafçılık, edebiyat, resim, karikatür, dans, bale, halk oyunları, müzik, heykel ve çinicilik gibi uygulamalı güzel sanatlar çalışmaları yer almaktadır. Bu etkinlikler, gençlerin estetik algılarını geliştirmeyi ve yaratıcı yönlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (<https://genclikhizmetleri.gov.tr>).

El sanatları etkinlikleri; vitray, kırk yama, kumaş boyama, ahşap boyama, takı tasarımı, ağaç oymacılığı ve model tasarım çalışmaları gibi üretim temelli faaliyetlerden oluşmaktadır. Bu etkinlikler, gençlerin el becerilerini geliştirmelerine ve üretkenlik kazanmalarına katkı sağlamaktadır (<https://genclikhizmetleri.gov.tr>).

Sportif ve rekreasyonel faaliyetler; farklı spor dallarında başlangıç ve eğitim çalışmaları, satranç etkinlikleri ve doğa temelli rekreasyon uygulamalarını içermektedir. Bu faaliyetler aracılığıyla gençlerin fiziksel aktivite alışkanlığı kazanmaları ve sağlıklı yaşam bilinci geliştirmeleri hedeflenmektedir (<https://genclikhizmetleri.gov.tr>).

Eğitsel, bilimsel ve teknolojik faaliyetler; kapsamında panel, konferans ve sempozyumlar düzenlenmekte; bilgisayar, internet, amatör radyo-televizyon, araştırma ve buluşlara yönelik eğitimler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca yabancı dil kursları da gençlerin kişisel ve akademik gelişimlerini destekleyen önemli bir faaliyet alanı olarak öne çıkmaktadır (<https://genclikhizmetleri.gov.tr>).

Toplumsal sorumluluk ve çevre bilinci; çevre koruma etkinlikleri, izcilik faaliyetleri, ağaç dikme kampanyaları, geri dönüşüm çalışmaları ve doğal-tarihi çevreyi tanıma gezilerini kapsamaktadır. Bu etkinlikler, gençlerin toplumsal duyarlılık ve sürdürülebilirlik bilinci kazanmalarına katkı sağlamaktadır (<https://genclikhizmetleri.gov.tr>).

Sosyal ve kültürel etkinlikler; arasında ise ulusal bayramlar ve önemli günlerin kutlanması, festivaller, şenlikler, sergiler, yarışmalar ve sosyal ziyaretler yer almaktadır. Bu faaliyetler, gençlerin sosyal etkileşimlerini artırmakta ve toplumsal aidiyet duygularını güçlendirmektedir (<https://genclikhizmetleri.gov.tr>)

Alan yazında, gençlik merkezlerinde sunulan bu çok yönlü faaliyetlerin gençlerin sosyalleşmesini desteklediği, toplumsal dışlanmayı azalttığı ve gençlerin aktif yurttaşlık becerileri kazanmalarına katkı sağladığı vurgulanmaktadır (Henderson vd., 2007; Larson vd., 2011). Bu yönüyle gençlik merkezleri, yalnızca boş zaman değerlendirme alanları değil; aynı zamanda gençlerin toplumsal yaşama hazırlanmasını sağlayan önemli rekreasyonel ve eğitsel kurumlar olarak değerlendirilmektedir.

2.6.3. Avrupadaki Gençlik Merkezlerinin Yapılanması

Avrupa Konseyi'nin gençlik politikası çerçevesinde oluşturulan Youth Centres (Gençlik Merkezleri), gençlerin demokratik beceriler, bilgi ve değerler geliştirebilecekleri fiziksel alanlar olarak tanımlanır. Bu merkezler, politika yapıcılar, gençlik çalışanları ve gençler arasında bilgi paylaşımını teşvik eden bir ağ işlevi görür ve gençlik çalışmasının kalite standartlarını yükseltmek için kalite etiketleri ve eğitim kursları sunar. Örneğin, Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen Quality Label for Youth Centres programı, gençlik merkezlerinin eğitim, altyapı ve yönetim kalitesini artırmayı amaçlayan kriterler sunar ve bu merkezlerin Avrupa çapında işbirliklerini genişletmelerine olanak tanır (www.coe.int).

Avrupa’da gençlik merkezleri, yalnızca fiziksel mekânlar değil; aynı zamanda politik bağlamda gençlik çalışmasını destekleyen kurumlar olarak da dikkat çeker. European Platform for Youth Centres gibi organizasyonlar, yıllık toplantılarla farklı ülkelerden gençlik merkezlerinin yöneticileri ve çalışanlarını bir araya getirerek ortak stratejiler geliştirilmesini ve iyi uygulamaların paylaşılmasını sağlar. Bu tür platformlar, gençlik çalışmalarında kaliteyi, yenilikçiliği ve stratejik ortaklıkları güçlendirmeye hizmet eder (www.coe.int).

Avrupa’daki gençlik merkezleri ve gençlik çalışanları, açık gençlik çalışması (open youth work) yaklaşımı ile gençlerin gönüllü, katılımcı ve genç odaklı süreçlere aktif katılımını hedefleyen programlar yürütmektedir. Bu bağlamda Avrupa Konfederasyonu Gençlik Kulüpleri (European Confederation of Youth Clubs, ECYC) gibi ağlar, gençlik merkezleri ve benzeri yapılar arasında açık ve kapsayıcı gençlik çalışmalarını güçlendiren etkinlikler, eğitimler ve projeler yürütür. ECYC’nin üyeleri, gençlerin kişisel ve sosyal becerilerini geliştirmek üzere demokratik katılım, eleştirel düşünce ve sosyal uyum temelli faaliyetler düzenler (www.eyc.org)

Ayrıca Avrupa Birliği Erasmus+ programı ve European Youth Centres gibi yapılar, gençlik çalışanlarının mesleki gelişimini desteklemek, gençlik politikalarını yaygınlaştırmak ve gençlere yönelik uluslararası projeler tasarlamak amacıyla eğitim ve işbirliği fırsatları sunmaktadır. Erasmus+ kapsamında yürütülen projeler, gençlik merkezleri için uzmanlık paylaşımı, kapasite geliştirme ve gençlik katılımını artırma gibi stratejik hedefleri içerir (European Commission, n.d.). Bu tür projeler, gençlik merkezlerinin avrupa ağlarına entegrasyonunu ve gençlik hizmetlerinin kalitesini artırmayı hedefler (<https://erasmus-plus.ec.europa.eu>)

Avrupa Konseyi tarafından kalite etiketi verilen gençlik merkezleri, gençlik çalışmalarının farklı alanlarında yenilikçi uygulamalara örnek teşkil eder. Örneğin, Almanya’daki wannseeFORUM Youth Centre gibi merkezler, tarih, kültür ve demokrasi eğitimini birleştiren faaliyetler yürütürken; Sırbistan’daki Eco Center Radulovački sürdürülebilirlik odaklı topluluk projeleri ve çevrimiçi gençlik etkileşimleri geliştirmiştir. Bu tür uygulamalar, gençlik merkezlerinin gençlerin sosyal becerilerini güçlendirme ve yerel toplumları yeniden canlandırma kapasitesini göstermektedir (www.coe.int).

Gençlik merkezlerine dair yapılan alan yazın incelemesi sonucu; bu merkezlerin sadece gençlerin sosyal, kültürel ve sportif gelişimlerini destekleyen mekânlar olarak değil, aynı zamanda sürdürülebilirlik ilkelerinin yerel düzeyde uygulanmasına katkı sağlayan yapılar olarak da kabul edilmektedir. Sürdürülebilirlik, çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla ele alındığında, gençlik merkezlerinin faaliyetleri bu boyutların pek çoğuyla doğrudan ilişki içindedir. Bu merkezler, sürdürülebilir toplum hedeflerine ulaşmada hem bireysel hem de toplumsal değişim süreçlerine katkı sağlayan stratejik mekanizmalar olarak değerlendirilmektedir (Checkoway ve Gutiérrez, 2006).

2.7. Sürdürülebilirlik Kavramı ve Anlamı

Sürdürülebilirlik kavramı, Birleşmiş Milletler'in (BM) sponsorluğunda 1972'de Stockholm'de düzenlenen "İnsan Çevresi" konulu konferans ile gündeme alınmıştır. Günümüzde çok sık karşılaştığımız "sürdürülebilirlik" kavramı, ilk kez Norveç genç çevrenin korunmasına yönelik stratejilerin yeniden değerlendirilmesi gibi konular ele alınmıştır (Genç, 2022). Brundtland Raporu'nda, sürdürülebilirlik; bir ekosistemin ya da sürekli işleyen belirli bir sistemin, temel kaynaklara yoğun baskı oluşturmada, çevresel dengeyi bozmadan ve tükenmeye yol açmadan kesintisiz bir şekilde devam ettirilebilme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (WCED, 1987, s.16). Brundtland raporundaki açıklamalar, "mevcut ve gelecek kuşakların arasında eşitlik ve adalet ilkesine dayanan etik bir yaklaşımı temel almaktadır (Sezgin ve Karaman, 2008, s.429).

Sürdürülebilirliğin değerlendirmesine yönelik yapılan çalışmaların başında; Meadows ve Meadows' un, sınırlı kapasiteye sahip mevcut kaynakların tüketimi ile ekonomik gelişime yönelik sınırları ele aldığı "Limits to Growth" (1972) adlı eser gelmektedir (Jennings, 2011, s.224). 1980'li yıllardan bu yana sürdürülebilirlik, küresel çevre tartışmalarında; kalkınma, uygulamalı bilim, çevre politikaları ve uluslararası ilişkiler gibi birçok alanda çok boyutlu bir kavram olarak ele alınmakta ve çevresel sorunların merkezinde yer almaktadır. Sürdürülebilirliğin kapsamlı biçimde ele alınmadığı ve öneminin yeterince anlaşılmadığı dönemlerde; çevresel koruma ikinci planda tutulmuş, ekonomik kalkınma ve büyüme öncelikli hedefler olarak değerlendirilmiştir (Rockström vd., 2023). Çevreci yaklaşımların etkisiyle, çevre ve insan unsurlarının önemi anlaşılmış ve sürdürülebilir kalkınmada çevresel ve sosyal gelişmeye dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda sürdürülebilirlik, 2000'li yıllarda sadece ekonomik değil;

çevresel, sosyal, kültürel ve teknolojik boyutları da kapsayan bütüncül bir kavram haline gelmiştir (Koçak, 2013). Aşağıda sürdürülebilirliğe yönelik yapılan bazı tanımlara yer verilmiştir.

Pearce (1988) doğal sermayeyi koruma teması ile sürdürülebilirliği; *“tüm ekolojik değerlerin bir bütün olarak değerlendirildiği doğal varlıkların korunması”* olarak açıklamıştır. Rees (1988) sürdürülebilirlik kavramını *“toplumun dayanağı olan ekolojik, sosyal ve siyasal sistemleri tüketmek yerine olumlu bir şekilde değişime uğratmaktır.”* şeklinde açıklamıştır. Rees sürdürülebilirliği *“daha kötüye gitmeme”* teması ile ele almıştır. Marion, Leung, Eagleston ve Burroughs (2020), *“kaynakların korunması”* teması ile sürdürülebilirliği; *“Sürdürülebilir gelişme, kaynakların tamamen tüketilmeden ve hasara uğratılmadan gelişmenin gerçekleşmesini sağlama süreci”* şeklinde değerlendirmiştir. Goodland ise (1995) sürdürülebilirlik için, *“Toplumsal refahı artırmak amacıyla, insan ihtiyaçlarını karşılayan doğal kaynakların korunmasını sağlamaktır.”* ifadesini kullanmıştır. Goodland sürdürülebilirliğin tanımını *“ihtiyacın giderilmesi”* teması ele almıştır. Harris (2000), *“maddiyata dayalı anlayışı”* temele aldığı açıklamasında; *“Ekonomistlere göre, refahın artırılması, tüketim yoluyla sağlanan faydanın en üst düzeye çıkarılmasıdır.”* bulunmuştur. Callenbach ise (2008) hızlı büyümeye karşıtlık olarak sürdürülebilirliği, *“Sürdürülebilirlik hızlı büyüme tavrına karşı geliştirilen temel bir teoridir.”* olarak tanımlamıştır.

Gerçekleştirilen çalışmalardan yola çıkarak sürdürülebilirlik; sadece ekolojik temalı bir gelişme anlayışı değil, aynı zamanda gelişmeye ilişkin bütün iktisadi politikaların; ekonomik, sosyal ve çevresel unsurların bütünüyle değerlendirildiği bir süreç olarak ifade edilmektedir (Nemli, 2003). John Elkington sürdürülebilirlik kavramının 21. yüzyılın yönetim modeli olduğunu vurgulamıştır. Elkington sürdürülebilirliğe yönelik gerçekleştirdiği modelinde; ekonomik refah, çevresel kalite ve sosyal alanda ilerleme (Triple Bottom Line-TBL) üçlemesinin birbirinden ayrılmadan değerlendirmesi gerektiğini savunmuştur. Elkington’ un modeline göre; ekonomik refah, çevresel kalite ve sosyal alandaki gelişmelerin birbirini tamamlaması gerekmektedir (Lin, Chang ve Chang, 2014, s.30).

Sürdürülebilirlik artan nüfus ve kaynakların aşırı tüketimine karşı olarak ortaya çıkmış ve felsefi boyutuyla da dikkat çekmiştir. Bu yönüyle incelendiğinde aşağıda yer alan bazı düşünce akımlarının sürdürülebilirlik kavramına yaklaşımları değerlendirilmiştir

(Meadowcroft, 2020; Smith ve Stirling, 2020; Hickel ve Kallis, 2021; Okereke ve Coventry, 2021; Raworth, 2022).

- Özgürlükçü düşünce akımının savunucuları; sürdürülebilirliğin yeterli serbest piyasa, adalet ve eşitlik etkenleri üzerine gerçekleşebileceğini savunmuştur.
- Verimlilik düşünce akımı savunucularına göre; sürdürülebilirlik farklılıklarla ve optimum seviyede üretim ile paraleldir açıklamasını yapmıştır.
- Eşitlik düşüncesini savunanlar; sürdürülebilirlik için; tüm insanların sosyal, ekonomik ve politik olarak doğuştan eşit haklara sahip olduğu görüşünü vurgularlar.
- Sosyalistler ise; sürdürülebilirliği evrensel bir pencereden açıklarken kuşaklararası ve türler arası eşitliğin önemine vurgu yaparlar.

Sürdürülebilirlik kavramını inceledikten sonra aşağıda sürdürülebilirliğin tarihsel sürecine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.8. Sürdürülebilirliğin Tarihsel Süreci

Sürdürülebilirlik üzerine ilk girişlerden birini, Rachel Carson 1962 yılında yayımladığı “Sessiz Bahar” isimli eserinde; zirai ilaçların, canlılar üzerindeki olumsuz etkileri ile zararlarını ele almış ve hayatın devamlılığı için ekosistemlerin bozulmaması gerektiğini savunarak gerçekleştirmiştir (Türkmen, 2012, s.11). Sürdürülebilirlik kavramının tartışılmaya başladığı günden bu yana Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) arşivlerine göre çevre ve sürdürülebilir gelişme ile ilgili evrensel boyutta 250’den fazla çok taraflı anlaşma ve sözleşme imzalanmıştır (UNEP, 2005). Bunlardan bazıları şu şekildedir; 1972 Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı, 1980 Dünya Koruma Stratejisi, 1987 Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu, 1992 Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, 2002 Dünya Sürdürülebilir Gelişme (Johannesburg) Zirvesi ve 2005 Küresel Isınma ve Kyoto Protokolü (Koçak, 2013).

2005 Bu antlaşmalara ek olarak Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Programı 2016 Ocak ayında yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe giren bu program 15 yıllık hedef belirleyerek amaçlarını şu şekilde duyurmuştur:

- Yoksulluğa Son
- Açlığa Son

- Sağlık ve Kaliteli Yaşam
- Nitelikli Eğitim
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
- Temiz Su ve Sanitasyon
- Erişilebilir ve Temiz Enerji
- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme
- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
- Eşitsizliklerin Azaltılması
- Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
- Sorumlu Üretim ve Tüketim
- İklim Eylemi
- Sudaki Yaşam
- Karasal Yaşam
- Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar
- Amaçları İçin Ortaklıklar

(<https://www.tr.undp.org>)

Sürdürülebilirliğe dair çözüm arayışlarında, tarihsel süreçte ön plana çıkan başlıca adımlar aşağıda değerlendirilmiştir.

Stockholm 1972 — Çevre, Kalkınma ve Küresel Sürdürülebilirlik:

1972 yılında Stockholm’de düzenlenen İnsan ve Çevre Konferansı, çevresel sorunların uluslararası ajandaya girmesinde dönüm noktası oldu. Bu konferans ile çevre koruma ile kalkınma artık ayrı konular değil, birbirine entegre edilmesi gereken eşdeğer alanlar olarak görülmeye başlandı (United Nations, 1972; UNEP, 2022).

Konferansta kabul edilen Stockholm Bildirisi, dünyadaki tüm devletleri ve toplumları “insan çevresinin korunması ve iyileştirilmesi” konusunda ortak sorumluluk üstlenmeye çağırdı. Bildiri, ekonomik kalkınma, sosyal refah ve çevresel sürdürülebilirlik arasında denge kurulmasını öngören ilk küresel belgedir. Bu konferans sonucunda, küresel çevre yönetişimini koordine etmek üzere United Nations Environment Programme (UNEP) kuruldu. UNEP’in oluşturulması, çevresel konuların uluslararası düzeyde izlenmesi, politika geliştirilmesi ve ülkesel–küresel iş birliği açısından hayati öneme sahiptir (Boudes, 2025). Stockholm 1972, çevre sorunlarını sadece yerel ya da ulusal değil, küresel bir mesele olarak tanıyarak;

biyo-fiziksel sınırların, doğal kaynakların kıtlığı, kirliliğin sınır tanımadığı ve sürdürülebilir kalkınmanın ancak çevre koruma ile mümkün olacağı görüşünü uluslararası kabul görmüş politika zemini olarak sağlamlaştırdı (United Nations, 1972; UNEP, 2022).

1980 Dünya Koruma Stratejisi (World Conservation Strategy – WCS):

1980 yılında yayımlanan Dünya Koruma Stratejisi (WCS), IUCN (International Union for Conservation of Nature), WWF (World Wide Fund for Nature) ve UNEP (United Nations Environment Programme) iş birliğiyle hazırlanmıştır (IUCN, 1980). Strateji, ekolojik koruma ile sürdürülebilir kalkınmayı birleştirmeyi hedefleyen ilk küresel belge olarak öne çıkar ve sürdürülebilir kalkınma kavramının gelişiminde önemli bir dönüm noktasıdır. WCS, özellikle eşitsizliklerin azaltılması ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesini amaçlamış, kırsal ve sanayi topluluklarının çevresel kaynakların korunmasına katılımını teşvik etmiştir (Redford ve Richter, 1999). Strateji üç temel hedef üzerine kurulmuştur:

Yaşam destek sistemlerinin korunması: Toprak, su ve besin maddelerinin döngülerinin sürdürülebilirliğini sağlamak ve ekolojik süreçleri korumak.

Genetik çeşitlilik ve kaynakların korunması: Kültür bitkileri ve vahşi türlerin korunması, bilimsel ve teknik kaynakların güvenli şekilde kullanılması.

Sürdürülebilir kullanım ve topluluk katılımı: Ekosistemlerin sürdürülebilir yönetimi için hem kırsal topluluklar hem de büyük sanayi kuruluşlarının iş birliğini sağlamak (IUCN, 1980; Redford ve Richter, 1999).

Dünya Koruma Stratejisi, sonraki yıllarda hazırlanan uluslararası çevre sözleşmeleri ve politikaları için temel oluşturmuş, çevresel koruma ile kalkınmayı entegre eden sürdürülebilirlik anlayışının yayılmasına katkı sağlamıştır (McNeely, Miller, Reid, Mittermeier ve Werner 1990; Adams, Brockington, Dyson ve Vira, 2004).

1987 Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu:

1987 yılında, Birleşmiş Milletler bünyesinde kurulan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (World Commission on Environment and Development – WCED), “Our Common Future” başlıklı raporu yayımlamıştır (WCED, 1987; Daly ve Farley, 2011). Rapora, komisyonun başkanı Gro Harlem Brundtland’ın adı verilmiş ve rapor, sürdürülebilir kalkınma kavramını akademik ve politik literatüre kazandırmıştır.

Rapor, artan küresel çevre sorunlarının çözümünde uluslararası iş birliği ve ekonomik ile ekolojik faaliyetlerin birbirini desteklemesinin önemine vurgu yapmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma, raporda şu şekilde tanımlanmıştır: “Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden, günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınmadır” (WCED, 1987). Bu tanım, iki temel unsuru içerir (WCED, 1987; Kates, Parris ve Leiserowitz, 2005):

- Öncelikli olarak temel insan ihtiyaçlarının karşılanması,
- Günümüz ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamada çevresel kaynakların sınırlılıklarının gözetilmesi.

Rapor, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için şu hedefleri önermektedir:

- Çevre ve kalkınma sorunlarını yeniden değerlendirmek ve çözüm önerileri geliştirmek,
- Uluslararası iş birliğini teşvik edecek politikalar oluşturmak,
- Gönüllü kuruluşlar, akademik çevreler ve hükümetlerin sürdürülebilir kalkınmaya katılımını artırmak,
- Kaynakların ekonomik, sosyal, kültürel ve ekolojik boyutlarda dengeli yönetimini sağlamak.

Brundtland Raporu, sürdürülebilir kalkınmayı yalnızca çevre koruma çerçevesinde ele almakla kalmayıp, ekonomi ve politika ile bütünleştirilmesi açısından özgündür. Raporun yayımlanması, daha sonra Gündem 21, Montreal Protokolü ve Kyoto Protokolü gibi uluslararası çevre politikalarının geliştirilmesine zemin hazırlamıştır (Meadowcroft, 1997).

Brundtland Raporu’nun özgün yönü, sürdürülebilir kalkınma kavramını yalnızca çevre koruma perspektifiyle sınırlamayıp, ekonomik ve politik boyutlarla entegre etmesidir. Bununla birlikte rapor, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için köklü bir dönüşümün gerekliliğine dikkat çekse de, hangi değerlerin nasıl değişmesi gerektiğine dair ayrıntılı bir rehber sunmamaktadır (Koçak, 2013).

2002 Dünya Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi (Johannesburg Summit):

2002 yılında Güney Afrika’nın Johannesburg kentinde düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (26 Ağustos-4 Eylül), 1992’de Rio de Janeiro Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda alınan kararların

uygulanmasındaki gecikmeleri ve karşılaşılan zorlukları ele almak üzere “Rio+10” niteliğinde toplandı. Zirvenin ana gündemi, yoksulluğun azaltılması ve sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesiydi. Toplantı sonunda, sürdürülebilir kalkınmanın üç temel sütunu olarak ekonomik gelişme, sosyal gelişme ve çevrenin korunması vurgulanmış ve bu üç alanın birbirine bağımlı ve karşılıklı olarak birbirini destekleyen bileşenler olduğu kararlaştırılmıştır (United Nations, 2002).

Zirveden çıkan iki ana belge, Johannesburg Plan of Implementation (Uygulama Planı) ve Johannesburg Declaration on Sustainable Development (Siyasi Bildiri) olmuştur. Birleşmiş Milletler+2socialistinternational.org+2 Plan of Implementation, su, enerji, sağlık, tarım, biyolojik çeşitlilik gibi temel alanlarda somut eylemleri — yenilenebilir enerjiye geçiş, su ve sanitasyon hizmetlerine erişimin iyileştirilmesi, sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarının benimsenmesi gibi — hedeflemiştir (<https://www.mofa.go.jp>)

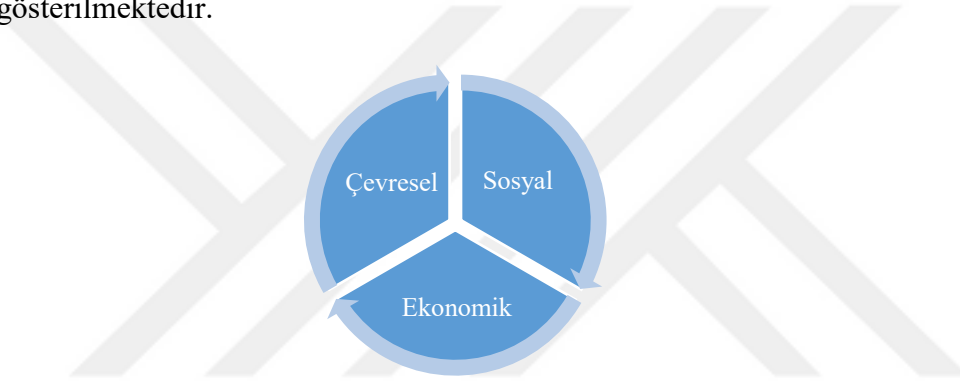
Önemli bir yenilik ise, sorumluluğun yalnızca devletlere bırakılmayıp — sivil toplum, özel sektör, yerel yönetimler ve uluslararası kuruluşlar gibi tüm paydaşların katılımına dayanan çok aktörlü (“multi-stakeholder”) bir yaklaşımın benimsenmesidir. Bu, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesinde yalnızca hükümetlerin değil, toplumsal tüm kesimlerin ortak sorumluluk taşıdığını vurgulamaktadır (United Nations, 2002).

Bu çerçevede, hâlihazırda yoksulluk, çevresel tahribat, adaletsizlik gibi meselelerle karşılaşan ülkeler için, sürdürülebilir kalkınma yalnızca uzun vadeli bir hedef değil — somut eylemler gerektiren bir zorunluluk olarak kabul edilmiştir. Zirvede benimsenen belgeler, hükümetlere olduğu kadar özel sektöre, sivil topluma ve yerel yönetimlere de sorumluluk yüklemiştir; bu da sürdürülebilir kalkınmanın toplumsal katılımı yürütülmesi gerektiğini göstermiştir (United Nations, 2002).

Sürdürülebilirlik için atılmış ciddi adımlar sonrası kavramın üzerindeki etkili olan faktörlerin incelenmesi gerekmektedir. Sürdürülebilirlik bileşenlerin sadece ekonomik boyut üzerinden değerlendirilmesi kavramın eksik kalacağını göstermektedir. Aşağıda sürdürülebilirlik boyutlarına ait bilgiler yer almaktadır.

2.9. Sürdürülebilirliğin Boyutları

Günümüzde sürdürülebilirlik evrensel düzeyde; ekonomik gelişme, uygulamalı bilim, çevresel ve uluslararası politika alanlarında çevre sorunları teması farklı yönleriyle şekilde değerlendirilmiştir. Sürdürülebilir gelişme konusunun genellikle birçok alanda çevrenin korunarak geliştirilmesine yoğunlaştığı görülmektedir. 1987 yılında WCED'in ifade ettiği gibi tüm sürdürülebilirlik tanımlarında, çevresel imkânların yanı sıra insanların temel ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik çalışmalar yapılarak sosyal adaletin sağlanması gerekliliği vurgulanmaktadır (Koçak, 2013). Aşağıda sürdürülebilirlik kavramına yönelik yapılan bazı modelleme çalışmalarına yer verilmiştir. Alan yazında gerçekleştirilen ilk sürdürülebilirlik modeli aşağıdaki Şekil 2.1'de gösterilmektedir.

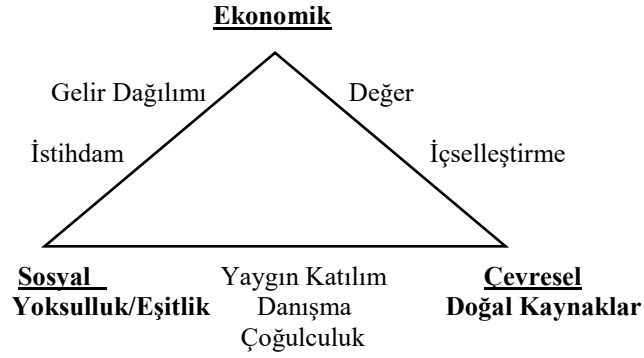


Şekil 2.1. Sürdürülebilir gelişmenin geleneksel bileşenleri; çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik boyutlarının denkliliği

Kaynak: Weber-Blaschke, Mosvel, Reinhard and Faulstich (2005). *History and mandate of sustainability: from local forestry to global policy. global sustainability: the impact of local cultures.* (edited by Wilderer, Peter A. / Schroeder, Edward D. / Kopp, Horst, Wiley) -VCH Andrag , Weinheim, Germany, s.8.

Yukarıda yer alan modele göre; sürdürülebilirliğin çevre ile alakalı temel yönü, insanların doğal ve ekonomik kaynakları bilinçsiz kullanmaları sonucu olumsuz etkileri ortadan kaldırmak için yapılacak uygulamalar ile çevre ve tüm ekosistemlerin insanlara sunduğu kaynakların sınırlı olduğu bilinciyle muhafaza edilmesini içermektedir. Sosyal sürdürülebilirlik ise mevcut nesillerin hem kendi arasında hem de sonraki nesiller için adil olarak değerlendirilmesini ifade etmektedir (Weber-Blaschke, Mosandl, Faulstich ve Martin 2005).

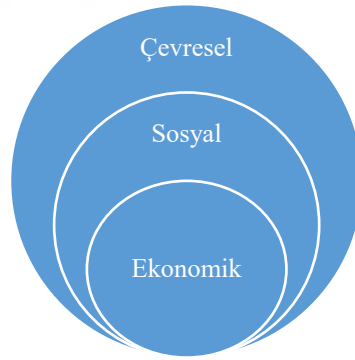
Farklı bir yaklaşım olarak sürdürülebilirlik bileşenleri arasındaki denge ilişkisine aşağıdaki Şekil 2.2' de yer verilmiştir.



Şekil 2.2. *Sürdürülebilir Kalkınma Boyutları Arasındaki Denge İlişkisi (Munasinghe, 1993, s.2) Tarafından Uyarlanmıştır.*

Şekil 2.2’deki modele göre; ekonomik, çevresel ve sosyal unsurların insan hayatı için eşit önem arz ettiği ve sürdürülebilirliğin belirtilen bu üç unsurun tam merkezinde olduğu ifade edilmektedir (Munashinge, 1993). Munashinge ayrıca sürdürülebilirlik boyutları arasındaki hassas dengeyi ve eşitlik durumunu gösteren bir döngü hazırlamıştır.

Son olarak aşağıda yer alan Modern Sürdürülebilirlik modeli Şekil 2.3’te gösterilmiştir (Williams, Charleson, Deasley, Kind, Macleod, Mathieson ve Mcroy 2003).



Şekil 2.3. Sürdürülebilir gelişme kavramının modern bileşenleri, ekonomi sosyal yaşam için araçtır, sosyal yaşam ise çevrenin bir parçasıdır.

Kaynak: Weber-Blaschke, Gabriele, Mosvel, Reinhard ve Faulstich, Martin (2005). *History ve mveate of sustainability: from local forestry to global policy. global sustainability: the impact of local cultures.* (edited by Wilderer, Peter A. / Schroeder, Edward D. / Kopp, Horst, Wiley) -VCH Verlag, Weinheim, Germany, s.9.

Yukarıdaki Şekil 2.3’te yer verilen Modern Sürdürülebilir Gelişme modelinde ise çevresel sürdürülebilirliğin, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik unsurları kapsayan

üst kümesi olduğu değerlendirilmektedir (Williams, Charleson, Deasley, Kind, Macleod, Mathieson ve Mcroy 2003).

Toplum faaliyetlerinin düzenlenmesinde önemli birer etken olan sosyal yaşam ve ekonomik refah bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Ekonomik refah ve sosyal yaşam çevrenin en önemli argümanlarıdır. Bu bağlamda çevre insan yaşamının temel kaynağı olarak görülmelidir. Bu bakış açılarına göre geleneksel modelin odağında insandan kaynaklı etkenler varken, modern sürdürülebilir yaklaşımın odağında yaşam vardır. (Weber-Blaschke vd., 2005).

Sürdürülebilirliğin bileşenlerine yönelik yapılan modelleme çalışmalarında da görüldüğü üzere sürdürülebilir gelişme boyutları birbirinden bağımsız değildir. Boyutlar bazen birbirleriyle örtüşür, bazen birbirlerinden etkilenir ve bazen de ortak etkileşim alanı içerisinde yer almaktadır. Bu şekiller değerlendirildiğinde sürdürülebilir gelişme için şu iki önemli sonuca varılabilir; (1) her unsur kendi içindeki dengelerin devamlılığı, (2) unsurların ve bağlantıları arasında dengenin sağlanması (Kates, Parris ve Leiserowitz, 2005).

Sürdürülebilir gelişmenin boyutlarının bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği konusu oldukça önemlidir. Bu doğrultuda çevre ile sosyo-ekonomik boyutların ilişkisi kurulmazsa mevcut ihtiyaçlar giderilirken gelecekteki nesillerin temel ihtiyaçlarının karşılanması riske girebilir. Çünkü sosyo-ekonomik gelişmenin hangi düzeyden sonra çevre sorunlarına yol açacağı belli değildir. Ayrıca çevresel bozulma meydana geldikten sonra düzeltilmesi oldukça zor bir hal alabilir. Dolayısıyla, ekonomik ve sosyal gelişim boyutlarının çevre bileşeni ile bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir. Sürdürülebilir gelişme felsefesinin temelinde günümüz ihtiyaçlarının giderilirken kaynakların adil şekilde tüketilerek gelecek nesillere bu şekilde aktarılmasıdır (<http://www.surdurulebilirlikkalkinma.gov.tr>).

McIntyre (1993) sürdürülebilirlik unsurlarının ihtiyaçlarını aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Kaynakların etkin biçimde planlanması ve israf edilmeden değerlendirilmesi, sonraki kuşakların da mevcut kaynaklardan faydalanabilmesini mümkün kılarak ekonomik sürdürülebilirliğin temin edilmesini sağlar.
- Kültürel değerlerin yaşatılması ve toplumsal kimliğin korunması, sosyal ve kültürel sürdürülebilirliğin güçlenmesine katkıda bulunur.

- Ekosistemlerin işleyişinin devamı, biyolojik çeşitliliğin desteklenmesi ve doğal varlıkların korunması, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında kritik rol oynar (McIntyre, 1993).

Sürdürülebilirliğin “ekonomi” boyutu; dünya ekonomisinde yarışabilen, insanların temel gereksinimlerinin dengeli biçimde giderildiği ve refah düzeyinin artması adına yürütülen uygulamaları içerisinde barındırmaktadır. “Sosyal” sürdürülebilirlik boyutu ise adil, eşitlikçi, dezavantajlı grupları ele alan çalışmalar ve yaşam kalitesini iyileştirici programlar ile bütün oluşturmaktadır. Rekreasyon açısından da oldukça önemli olan çevre ve doğal sistemler boyutu; önleyici, koruyucu, iyileştirici, destekleyici uygulamaları kapsayan bir bütündür. Sürdürülebilirliği bu üç boyut temelinde değerlendirdiğimizde; birbirini tamamlayan ve destekleyen, mevcut ve gelecek kuşaklar için ölçülü bir politika, program ve yönetme süreci olarak tanımlayabiliriz (Uras ve Acar, 2008).

Yapılan alan yazın incelemeleri sonucunda, sürdürülebilirliğin temel bileşenlerine yönelik gerçekleştirilen modellleme çalışmalarının; rekreasyonun çevre, ekonomi ve sosyal etkenler üzerinden oldukça önem arz ettiği ve paralellik gösterdiği görülmektedir. Bununla birlikte alan yazında, sürdürülebilirlik bileşenleri ile rekreasyon ilişkisinin incelenmesine ve değerlendirilmesine aşağıdaki başlıkta yer verilmiştir.

2.10.Rekreasyon ve Sürdürülebilirlik İlişkisi

Rekreasyon artık bir yaşam biçimi haline dönüşmüşken bu durumun sürdürülebilirliği adına, bireylerin tutumlarından sorumlu olma gerçeğinin artık daha yüksek bir sesle vurgulanması gerekmektedir. Sürdürülebilirlik kavramının temel noktası fedakârlıktır. Yaşadığımız dünyada sahip olduğumuz tüm kaynakları tüketilirken gelecek nesilleri düşünerek kendimizden fedakârlık etmemiz gerçeği sürdürülebilirliğin temelindeki tutumdur. Serbest zaman değerlendirmeye yönelik organize etkinlikleri kapsayan rekreasyon tesisleri ve alanları birçok sektörü zincirleme olarak harekete geçirmesinden ötürü tüketimin de en fazla gerçekleştiği noktadır. Bu bağlamda sürdürülebilirliğin rekreasyon özelinde de değerlendirilmesi çok büyük önem taşımaktadır (Koçak, 2013).

Rekreasyon etkinliklerine katılımda sürdürülebilirliğin; çalışanlar açısından, mülkiyet sahiplenilmesi ve kiralamalar açısından, organizasyon açısından, tedarikçiler ve müşteriler açısından değerlendirilmesi oldukça önemlidir (de Bloom, Kinnunen ve Korpela, 2020).

Çalışanlar açısından;

Rekreasyon ve ilişkili tüm sektörlerde çalışanlar yoğun insan ilişkisi ve fiziksel çabaya maruz kalabilmektedir. Ek olarak zorlu doğa koşulları da çalışanlar üzerinde büyük baskılara sebep olabilir (European Climate & Health Observatory, 2023). Rafting sırasında nehirdeki su debisinin ve akıntıların değişkenliği, doğa rehberlerinin doğada karşılaştığı zorlu koşullar bunlara birer örnek olarak verilebilir. Çalışma sırasında ortaya çıkma ihtimali olan riskler, rekreasyon ve ilişkili sektörlerde çalışanların devamlılığı sağlama konusunda tartışmalara neden olmaktadır. Özellikle hizmet verilen alanlar ile hizmeti pazarlandığı alanlar arasındaki farklılık ve koşul değişkenliği çalışma alanlarındaki sürdürülebilirliği tehdit etmektedir. Bütün bunlar değerlendirildiğinde rekreasyon ve ilişkili sektör çalışanları için durumun sürdürülebilirliği için devlete, işverene ve hukuksal düzenlemelere büyük iş düşmektedir (Štanfel ve Tutić, 2022).

Mülkiyet ve kiralama açısından;

Rekreasyonel yatırımcıların ve kiracıların açısından sürdürülebilirliğin boyutları değerlendirildiğinde; artan inşaat maliyetleri ve kiralar, güncellenen enerji maliyetleri, mal ve hizmet bedelleri ile vergi yükleri karşılaşılan en temel sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunlar yatırımcıları ve kiracıları başka sektörlerle yönlendirmektedir. Halbuki serbest zaman sektörü birçok kişisel ve toplumsal faydası dolayısıyla sürdürülebilirliği savunulacak önemli bir alandır. Bu sorunlara karşı gün geçtikçe sayıca azalan doğal alanlar bir süre sonra rekreasyon etkinlikleri açısından taleplerimize cevap veremez olacaktır. Bütün bu durumlar rekreasyonun sürdürülebilirliğine sekte vurmaktadır (Pfahl, 2010).

Organizasyon açısından;

Ekosistemin sürdürülebilir bir hale getirilebilmesi için yeterli sayıda uygun yapılanma gerçekleşmiş olmalıdır. Uygun kurumsal yapılanmaları birbirleri ile koordineli çalışması oldukça önemlidir (Costanza ve Low, 2001). Kapsamlı olarak rekreasyon etkinliklerini sağlayan örgütler ve organizasyon sahipleri (işletmeler, kulüpler,

dernekler vb.) insanların ve kaynakların bir araya getirilmesi ve tüketim noktasında yönetilebilmesi için çalışırlar. Zaman, yetenek, finansman gibi sağlanan kaynaklar, çevresel sorunların stratejiye entegre edilmesi, ekonomik bilanço ve çevresel performans bu sürecin bütünlüğünü sağlayan unsurlardır. Ayrıca etkinler sonucu ortaya çıkan çevresel etkiler yönetimi sonradan karşımıza çıkacak zorlukların başında gelmektedir (Pfahl, 2010).

Alan kullanımı açısından;

İnsanların doğaya dönme arzusuyla birlikte kentlerde bulunan doğal nitelikli rekreasyon alanlarının az sayıda bulunması var olanların da niteliklerini kaybetmeye başlaması; bu noktada bireyleri ekonomi ve zamanın el verdiği ölçüde uzak yerlerdeki rekreasyon alanlarına yöneltmektedir. Bu da bir süre sonra sayıları ve nitelikleri gün geçtikçe düşen doğal rekreasyon alanlarının zarara maruz kalmasına sebep olmaktadır (Uygur ve Özkan, 2022).

Kuş gözlem alanlarının fazla ziyareti sonucu kuş türlerindeki azalma, tırmanma amaçlı katılım sağlanan dağların vb. alanların çöp yığınyla dolması gibi. Rekreasyona katılımın devamlılığını sağlama ve niteliğini yükseltme hedefiyle kentsel alanlarda isteği karşılayacak şekilde rekreasyon alanlarının geliştirilmesi gerekmektedir (Özkan ve Kaplan, 1992).

Tedarikçiler açısından;

Mal ve hizmetlerin üretim ve tüketim süreçlerinin biçimlendirilmesi, organizasyonlar için sürdürülebilirliğin en önemli yapılarından. Üretim sonucu ortaya çıkan atıkların çevreye vereceği zararı en aza indirmek, optimal enerji ve ham madde kullanımı oldukça önemlidir (Ahi ve Searcy, 2013).

Dünya üzerinde gerçekleştirilen sayısız organizasyonda inşaat sektörü, konaklama, yiyecek içecek, eğlence, ulaşım ve ulaştırma, bilgi teknolojileri, ürünler, enerji, tamir ve bakım, taşımacılık, iletişim, medya, reklam ve halklar ilişkiler gibi sayısı oldukça fazla olan tedarikçi grupları da harekete geçmektedir. Tedarikçiler açısından ekonomik anlamda oldukça yoğun geçen bu organizasyonların sürdürülebilirliğinde tanıtımları, gösterimlerin, duyuruların önemi oldukça büyüktür (Carter ve Easton, 2011).

Devlet açısından;

Sürdürülebilirlik genel olarak çevresel, ekonomik, sosyo-demografik ve sağlık etkenlerini kapsamaktadır. Çevre korumadan daha fazlasını kapsayan bu kavram gelir

artışı, yaşam kalitesi, fakirliğin azaltılması, bireylere eşit ve adil yaklaşım ve birey refahının sosyal ve etik yönleri üzerinde durmaktadır (Carter ve Easton, 2011). Bahsi geçen tüm bu konular devlet veya devlet organları tarafından gerçekleştirilebilir. Geliştirilecek olan sürdürülebilir kalkınma kanunlarına ve politikalarına rekreasyon ve ilişkili tüm organizasyonlar da dahil edilmelidir (Bramwell ve Lane, 2011).

Eğitim açısından;

Gelişim ve kalkınmanın en önemli yapı taşı eğitimidir. Eğitim aracılığı ile işgücü verimliliği artar, mevcut kaynaklar etkin ve verimli kullanılır, gelecek kuşakların daha iyi imkanlarda eğitim alma ihtimali artar, toplumsal ve siyasal gelişmelere önemli katkılar verilir. Sürdürülebilir kalkınma eğitimi çevresel, ekonomik ve sosyal faktörlere bağlıdır (UNESCO. (2017). Bir eğitim aracı olan rekreasyon hem bedensel hem de ahlaki değerleri geliştirirken aynı zamanda fiziksel ve ruhsal olarak daha sağlıklı sosyal ve özgür bireylerin yetiştirilmesine büyük katkı sağlamaktadır. Rekreasyon eğitimindeki amaç, mevcut kaynakların korunarak bilinçli şekilde tüketilmesi ve gelecek nesillerin rekreasyon kaynaklarına daha kolay ulaşabilmesi için gerekli çevresel, ekonomik ve sosyal bilincin sağlanmasıdır (Tilbury, 2011).

Birçok farklı açıdan değerlendirilen sürdürülebilirlik teması görüldüğü üzere rekreasyon kavramı için oldukça önemlidir. Daha sürdürülebilir bir rekreasyon sektörü için çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik üzerinden değerlendirme yapılmalıdır. Aşağıda rekreasyonun; çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik bileşenleri ile değerlendirilmesi yapılmıştır.

2.10.1. Rekreasyon ve Çevresel Sürdürülebilirlik İlişkisi

Çevresel açıdan sürdürülebilir bir sistem, yenilenebilir kaynaklara daha fazla yönelirken yenilenemeyen kaynakları daha az tüketmeye çalışmalıdır. Olumlu sonuçlar elde edebilmek için doğal kaynak tüketiminin ez az seviyede tutulması ve materyal tercihinde yenilebilir ürünlerin kullanılması gerekmektedir (Güner, 2020 s.25). Mazurkiewicz (2005) organizasyonların üretimlerinde ve tesis politikalarında, atıklarını ve zararlı salınımlarını kontrol altına alıp en aza indirmek, yenilenemeyen kaynak kullanımında verimi artırarak ülke kaynaklarından sonraki nesillerin de eşit, adil ve en üst düzeyde yararlanmalarını sağlamak şeklinde tanımlamıştır. Sürdürülebilirlik stratejilerinin etkin bir şekilde planlanıp uygulanması, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında büyük önem arz etmektedir.

Çevresel sürdürülebilirliğin etkinliğinin sağlanabilmesi için; doğal kaynakların minimum seviyede kullanılması, üretimdeki girdilerinin ve tüketimin yenilenebilen kaynaklardan tercih edilmiş olması, atıkların en üst seviyede geri dönüşüme kazandırılması, enerji kaynaklarının korunarak, yenilenebilir enerji sistemlerinin öngörülmesi ve çevreye dayalı oluşumlarda ekolojik çevreye ve canlıya zarar vermeyecek uygulamaların tercih edilmesi gerekmektedir (Güner, 2020 s.25).

Sürdürülebilirlik stratejileri: azaltma, yeniden kullanım ve geri dönüşüm olarak belirtilmiştir (Shekdar, 2009). Azaltma stratejisinin temelinde; materyal kullanımı ve yapımı konusunda endüstrilerin bıraktıkları atıklar, ürünlerde paketleme yöntemini en az seviyeye indirilmek ve mevcut ürünlerin muhafaza edilerek kullanım sürelerini uzatmak gibi uygulamalar yer almaktadır. Yeniden kullanım ifadesi, bir ürünün aynı yaşam döngüsü içinde tekrar kullanılmasını ifade eder; örneğin, cam şişelerin toplanarak yeniden içecek üretiminde kullanılması buna örnektir. Geri dönüşüm stratejisi ise atık malzemelerin hammadde olarak işlenip yeni ürünler haline getirilmesini kapsar; atık kâğıtların yeniden kâğıt üretiminde veya cam şişelerin tekrar cam haline dönüştürülmesi bu süreçte örnek olarak verilebilir (Beatley ve Wheeler, 2004, s.94).

Çevresel sürdürülebilirlik faktörü sürdürülebilir gelişmenin en önemli etkeni olarak rekreasyon özelinde de sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde rekreasyon tesislerinin ve alanlarının çok çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Parklardaki küçük spor alanlarından, olimpik stadyumlara, yüzme havuzlarına, buz pateni sahalarına, kayak atlama merkezlerine, yürüyüş ve bisiklet yollarına, kamp alanlarına kadar pek çok farklı rekreasyon tesis ve alanı bulunmaktadır (Newsome, Moore ve Dowling, 2013). Rekreasyon tesisleri ve alanlarının ortak özelliği aktif veya pasif rekreasyon katılımcılarının ihtiyaç, güven ve konfor gereksinimlerini yerine getirmektir (IOC, 2008).

Rekreasyon tesisleri ve alanlarında sürdürülebilirlik yaklaşımı, insan sağlığını korumak, doğal kaynakları verimli kullanmak ve çevre üzerinde oluşan olumsuz baskıyı minimize etmek üzerine kurulmalıdır. Inskeep (1991) rekreasyon alanlarının çevreye olan zararlarını su, hava ve gürültü kirliliği, atık birikimi, ekolojik tahribat, arkeolojik ve tarihi değerlerin zarar görmesi ile arazi kullanımı sorunları olarak tanımlamıştır. Çevre koruma esaslı sürdürülebilirlik uygulamaları, rekreasyon alanlarında da önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda çevresel sürdürülebilirlik;

kaynakların korunması ve yenilenebilirlik prensipleri doğrultusunda yeniden düzenlenme süreci olarak ele alınmaktadır.

Rekreasyon alanlarının amacı sosyal yaşam kalitesini artırmak ve sağlığı desteklemek olsa da, bu alanların çevresel etkileri ve potansiyel zararları giderek tartışılmaktadır. Bu nedenle, rekreasyon faaliyetlerinin çevresel sürdürülebilirlik açısından yol açabileceği risklerin belirlenmesi gerekmektedir (Mateo, 2009). Rekreasyon faaliyetlerinin; doğal bitki örtüsünün bozulması, fazla su tüketimi, gürültü, hava, su ve toprak kirlilikleri ile doğal ve yaban hayatın tahrip edilmesi, katı atık üretimi gibi bazı çevresel sorunları da beraberinde getirdiği görülmektedir. Bu etkiler, tesisin bulunduğu alan, fiziksel konumu, kapasitesi ile su ve enerji tüketimi gibi faktörlere bağlı olarak farklılık göstermektedir (Burkley, 2004). Çevre üzerindeki olumsuz baskıyı azaltmak amacıyla çeşitli önlemlerin alınması zorunludur. Yetersiz planlanan rekreasyon faaliyetleri, doğrudan çevreye zarar verebilmektedir. Örneğin, yapılan araştırmalarda avcılık sırasında yaban ördekleri, kazlar ve diğer kuşlar doğrudan vurulmasalar bile, kullanılan kurşun mermilerdeki toksik maddelere maruz kalarak zehirlenmektedir (Rockström vd., 2023). Smith (1991), doğada ateşli silah kullanımının kalıcı kurşun birikimine neden olduğunu belirtmektedir. Kurşunun sağlık üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle bu madde; boya, kalem ve yakıt gibi birçok üründen çıkarılmıştır. İngiltere Avcılık ve Koruma Birliği (BASC), bu soruna çözüm olarak çelik veya plastik mermiler gibi zehirsiz alternatifleri değerlendirmeye almıştır (Hammit ve Cole, 1998). Ancak tüm çabalara rağmen, birçok yaban kuşunda hâlâ kurşun kalıntılarına rastlanmakta ve bu durum, nesli tehlike altında olan türler için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Bu kapsamda rekreasyon tesis ve alanlarının tasarım aşamalarının, aşağıda yer alan sürdürülebilir çevre kriterleri ile ele alınması oldukça önemlidir (Pain, Fisher ve Thomas, 2009).

Konumlandırma:

Organizasyon yöneticileri, rekreasyon alanları için konum belirlenmesi aşamasında, nitelikli arazilere (tarım arazisi, doğal yaşam alanı vb.) zarar vermeyecek şekilde arazi seçimi yapılması hususunda bilgilendirilmeli ve yönlendirilmelidir. Tasarımı iyi planlanmış bir tesis, kolay ulaşılabilir olması, araçlar için otopark alanlarına sahip olması gibi alt stratejileri de ele almalıdır (Marafa ve Fung, 2020).

Spesifik rekreasyon türlerine has tesislerde (golf sahası, futbol stadyumu, yüzme havuzu, buz pisti gibi) kullanılan kimyasal ürünlerin toprağa ve yer altı sularına karışarak ciddi bir kirlilik yarattığı konusu oldukça önemli kaygı konusudur

(Throssell, Lyman, Johnson veBrown, 2018). Planlama aşamasında kullanılacak olan toprağın cinsi ve niteliğinin iyi belirlenmesi ve inşa sonrasında bu tesislerin bakımları için planlamanın iyi yönetilmiş olması çevre üzerindeki olumsuz baskıyı kaldıracak ve potansiyel çevre sorunlarının önüne geçme konusunda önemli bir hamle olacaktır (Eagles vd., 2002). Örneğin; rekreasyon tesis ve alanlarında çimi beslemek üzere gübreleme yapılmadan önce toprak türü, su tutma kapasitesi, kullanılan su miktarı ve bitki türleri gibi etkenleri değerlendirmek gerekir. (IOC, 2008).

Atıkların Önlenmesi ve Azaltılması:

Sürdürülebilir kalkınma kapsamında, yapı malzemelerinde geri dönüştürülebilir ürünlerin tercih edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, yapının çevresel etkilerini en aza indirmek amacıyla; atık su arıtımı, atık yönetimi, duman filtreleme sistemleri, elektrik kullanımı, eski altyapı elemanları ile ısıtma, soğutma ve havalandırma sistemlerinin düzenli olarak denetlenmesi ve bakımının yapılması önem taşımaktadır (Del Monte, 2006). Kimyasal ve tehlikeli maddelerin kullanımına ise kesin kısıtlamalar getirilmelidir; zorunlu durumlarda, yasal düzenlemelere uygun şekilde kullanılmalı ve bu maddelerin güvenli depolanmasına özen gösterilmelidir (IOC, 2008).

Kimyasalların çevreye ve insan sağlığına etkileri ayrıca dikkatle ele alınmalıdır. Özellikle kimyasal uygulayıcı personel üzerinde yaratabileceği sağlık riskleri kaygı vericidir. 1990 yılında ABD Golf Sahaları Teknik Yöneticileri Birliği desteğiyle başlatılan ve 1998'de sonuçları açıklanan bir araştırmada, 1970-1992 yılları arasında yaşamını yitiren 682 saha personelinin verileri incelenmiş ve bu çalışanların pestisit ve kimyasal maddelere maruziyet nedeniyle kanser riski altında olduğu tespit edilmiştir (Chernushenko, Kamp ve Stubbs 2001). Benzer şekilde Balcı ve Gedikli (2011), golf sahalarında kullanılan kimyasalların çevresel ve sağlık açısından olumsuz etkilerine dikkat çekmiş; uygulayıcıların uygun koruyucu donanım (tulum, uzun kollu giysi, su geçirmez eldiven, dayanıklı ayakkabı, gözlük ve başlık gibi) kullanmalarının zorunluluğunu vurgulamıştır (Balcı ve Gedikli 2011).

Enerji ve Su Korunumu:

Rekreasyon tesislerinin ekolojik açıdan hassas ve nitelikli bölgelerde inşa edilmemesi gerekmektedir (Glasson, Therivel ve Chadwick, 2012). Tesislerin yapımı sırasında, çevresel etki değerlendirmeleri yapılmalı; doğal kaynaklara erişimdeki değişiklikler

kayıt altına alınmalı ve yerel halkın olumsuz etkilenmemesi için gerekli sorumluluk ilgili kişi ve kurumlarca üstlenilmelidir (IOC, 2008). Rekreasyon sahalarında suyun yoğun biçimde su tüketimi söz konusu olduğundan, tesislerin atık su geri kazanımı sağlayacak sistemlere sahip olması önemlidir. Bölgenin iklim koşullarına uygun çim türlerinin tercih edilmesi, sulama ihtiyacını azaltarak özellikle kurak dönemlerde su tasarrufu sağlar. Ayrıca, sulamanın günün serin saatlerinde yapılması ve yağmur suyu ile gri suyun değerlendirilmesi, su kullanım verimliliğini artıran uygulamalardandır (EPA, 2013; Cabeza, Ürge-Vorsatz, Palacios ve Barreneche, 2018).

Enerji verimliliği, sürdürülebilir tasarımın temel unsurlarındandır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, enerji kesintilerini azaltmanın yanı sıra hava kalitesini iyileştirir ve iklim değişikliğiyle mücadelede etkili bir yöntem sunar (Kellison ve Mondello, 2012). Bu kapsamda; yüksek yalıtım kapasiteli bina tasarımları, düşük ısı geçirgenliğine sahip çift cam sistemleri, enerji tasarruflu ısıtma-soğutma cihazları gibi uygulamalar öne çıkmaktadır (Ries vd., 2006). Nitelikli yalıtım sistemleri, ısıtma, havalandırma ve iklimlendirme giderlerinin azaltılmasında önemli katkılar sağlar (Loftness vd., 2007). Bazı rekreasyonel etkinliklerde kullanılan taşıtlar da enerji kullanımı açısından sorun teşkil etmektedir. Örneğin golf sahalarında kullanılan fosil yakıtlı araçların, güneş enerjisi veya biyoenerjiyle çalışan modellere dönüştürülmesi önerilmektedir (Smith, 2009). Stadyumlarda ise enerji verimliliğini artırmak amacıyla düşük enerji tüketimli aydınlatma sistemleri, yönlendirilmiş ışık sağlayan reflektörler ve bilgisayar destekli enerji yönetim sistemleri tercih edilmelidir. Ayrıca, doğal gün ışığından daha fazla faydalanmayı amaçlayan mimari tasarımlar geliştirilmelidir (Chernushenko vd., 2001).

Çok Amaçlı Tesisler:

Birden fazla amaç ve işlev için yapılan tesislerin, gereksiz yapılaşmanın önüne geçmektedir. Tasarım ve fonksiyonel olarak rekreasyon tesisleri, bölge halkının istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak türden olmalıdır. Özel bir amaç için kurulan tesisler hem kullanım vadesi hem de bakım onarım çalışmaları olarak yerel makamlara yük olarak dönebilir. Sık kullanılmayan tesislerin daha çok portatif tipleri tercih edilmelidir (Masa tenisi, mini golf vb.) (Brown, 2008; IOC, 2008).

Biyolojik Çeşitliliğin Korunması:

Ekosistemlerin düzgün olarak çalışması için biyolojik çeşitliliğin ve ekolojik dengenin muhafaza edilmesi oldukça önemlidir (Çepel ve Ergün, 2002). Rekreasyon alanları tasarımı yapılırken ve inşa edilirken bu arazideki tüm ekosistemlerin ve yaşayan canlı türlerinin varlıklarını sürdürülebilmeleri ve rahatsız edilmemeleri temel amaçtır. Doğal yaşam alanlarındaki türlerin, kuluçka ve dinlenme dönemleri dikkatlice takip edilmelidir. Herhangi bir tesis kurulumu sırasında korunması gereken bitkiler korumalı alanlarda saklanmalıdır. Böylece bu süreçte türlerin zarar görmesi engellenmiş olabilir (Smith, 2009).

Rekreasyon alanlarında çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için kapsamlı ve çok boyutlu strateji ve politikaların belirlenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda; hava ve su kalitesinin korunması, toprak kullanımının yönetilmesi ve rehabilitasyonu, doğal kaynakların sürdürülebilirliği, habitat kaybının önüne geçilmesi ve biyolojik çeşitliliğin muhafaza edilmesi gibi konular öncelikli olarak ele alınmaktadır (Byers, Gray ve Van Dyck, 2019). Bu çalışmada da vurgulandığı üzere, rekreasyon etkinliklerinin yetersiz planlanması çevresel zararları beraberinde getirmektedir. Ancak, pek çok ülke bu olumsuz etkileri azaltmak amacıyla çeşitli politika ve uygulamalar geliştirmektedir. Bu tür girişimler, çevre bilincinin artırılmasına katkı sağlamakta ve doğal kaynakların korunmasını hedefleyen sürdürülebilir kalkınma anlayışını desteklemektedir (Eagles vd., 2002). Rekreasyon faaliyetlerinin sürdürülebilir gelişmeye katkısı giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bununla birlikte, çevresel korumada elde edilecek başarı büyük oranda ulusal ve uluslararası politikalarla uyumlu stratejilere ve evrensel iş birliklerine bağlıdır (Hammit ve Cole, 1998). Bu bağlamda, yerel farkındalığın artırılması ve hareketli yaşam ile çevre ilişkisinin doğru analiz edilmesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada kritik öneme sahiptir (Leung ve Marion, 2000).

Rekreasyon ve çevresel sürdürülebilirlik bağlamında incelenmesi gereken bir diğer konu ise kentleşme ve hareketliliklerdir. Günümüzde kentler karışık ve yoğun yapıların oluşturduğu yerleşim alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Artan kent nüfusları ve kentleşme hareketi insanları yoğun trafiklere, kalabalık ortamlara, gürültülü alanlara maruz bırakırken stres altında yaşamaya mecbur kılmıştır (Chiesura, 2004). Bu bağlamda insanlar, serbest zamanlarını değerlendirme ve kentin verdiği tüm olumsuzluklardan kurtulma amacıyla kendilerini doğada ve kırsalda bulmaktadır. Kentlerin hem olumsuz etkileri hem de rekreasyon tesis ve alanları konusunda yetersiz

kalmayı insanları doğaya ve kırsala yönlendirirken peşinden birçok çevre sorununu da beraberinde getirmektedir (Newsome vd., 2013).

Kentlerin mimari yapısı ve kurulumunda yapılacak değişiklikler, insanların doğa ve kırsal alanlar üzerindeki baskısını azaltırken rekreasyona katılımın sürdürülebilirliği konusunda çevresel olarak olumlu etkiler meydana getirecektir (Gehl, 2010; Beatley, 2011). Bu doğrultuda;

- Kentlerde kısa mesafeli yapılar oluşturmak,
- Konut alanları etrafında herkes için ihtiyacını karşılayabileceği rekreasyon ve spor alanları oluşturmak,
- Kentlerde yeşil alanların sayısını artırmak,
- Çevre dostu kent anlayışı ile yenileme çalışmaları yapmak,
- Kent arazilerinin rekreasyon ve spor tesisi için kullanımı konusunda gerekli uzmanlarla (peyzaj uzmanı, mühendis, çevre koruma dernekleri, rekreasyon uzmanları gibi) işbirliği yapılmak,
- Dezavantajlı gruplar için rekreasyon ve spor tesislerine ulaşımında kolaylık sağlanmak ve önlemler almak rekreasyonda sürdürülebilirliğin çevresel boyutu için oldukça önemlidir (Gehl, 2010; Beatley, 2011).

Rekreasyona katılım ve devamlılık bu alanlara ulaşmak için önemli olan bir başka faktör de fazla hareketlilik istemektir. Son yıllarda rekreasyon etkinliklerine katılmadan önce alan seçimi büyük önem kazanmıştır (Thompson, 2013). Bunun nedeni gelişen kent yapıları ve artan nüfus, trafik ve yerleşimlerle rekreasyon alanlarına ulaşmak daha güç hale gelmiştir. Rekreasyon etkinlikleri insanları kent alanlarından uzaklaştırmış ve rekreasyon tesisleri kentlerin ötesinde başka mekanlara götürülmüştür. Rekreasyon alanlarına ulaşım güçlüğü ile birlikte özel araç kullanımı da artmıştır. İsviçre’de yapılan bir araştırmaya göre otomobille yapılan seyahatin yarısından fazlası insanların serbest zamanlarında ve bunun da %25’i rekreasyon ve spor etkinlikleri ile bağlantılı olduğu saptanmıştır. Almanya’ da yapılan bir başka araştırmanın sonucuna göre ise; insanların yaklaşık %55’i rekreasyon ve spor alanlarına ulaşma konusunda toplu ulaşım yerine özel araçlarını tercih etmektedir (Gehl, 2010; WHO, 2016).

Rekreasyon alanlarına ulaşımında özel araç kullanımı çevre üzerindeki olumsuz baskıyı artırmaktadır (Banister, 2008). Bu nedenle çevre dostu hareketlilik için gerekli yapılar oluşturulmalıdır. Öncelikle bireylerin ulaşım alışkanlıklarının değiştirilmesine yönelik çalışmalar yapılırken çevre dostu hareketlilikte şu konular dikkatlice irdelenmelidir (Pucher ve Buehler, 2012):

- Site yerleşim alanlarındaki rekreasyon ve spor tesislerinde iyileştirme gerçekleştirilmesi ve imkanların geliştirilmesi,
- Kentsel alan içerisinde bisiklet yolu, bisiklet park alanları, yürüyüş yolu gibi alanlar oluşturmak,
- Hizmet veren rekreasyon ve spor tesislerinde spor ekipmanları için emanet, depolama ve saklama yerleri oluşturmak (Pucher ve Buehler, 2012).

Rekreasyonun çevresel sürdürülebilirlik açısından etkinlendiği en önemli etkenlerinden birisi de rekreasyon sektöründe ürün, malzeme ve ekipman üretimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Rekreasyon ve spor malzemeleri endüstriyel imal edilen kitlesel ürünlerden meydana gelmektedir. Bu malzeme ve ekipmanlar herhangi bir kullanım evresinde, ham madde temini, üretim, satış, kullanım ve imha sırasında çevresel hasarlara sebep olmaktadır (Baumann ve Tillman, 2004). Rekreasyon ve spor ekipmanlarının üretiminde ana hedef çevre üzerindeki olumsuz etkileri en aza indirmek olmalıdır. Burada geri dönüşümü sağlanabilen malzemelerin kullanılması, karıştırılmamış materyal kullanılması ve ayrıştırılması kolay materyallerin tercih edilmesi oldukça önemlidir (Fowler, 2013).

Rekreasyon ve spor ürün, malzeme ve ekipman üretimi endüstrisinde çevresel uyumluluğa yönelik atılması gereken adımları şu şekilde sıralayabiliriz (Niinimäki ve Hassi, 2011):

- Ürün geliştirme aşamasında ekolojik özellikler bakımından; ürün ömrü, tamir ve onarım edilebilirliği, geri dönüşümü sağlanabilen materyallerin tercih edilmesi,
- Kullanımı yaygın ürünlerin ayrıntılı ömür devri analizleri ile geri dönüşümü sağlamak veya imha olanağı geliştirmek,
- Geri dönüşüm ve toplama için gerekli alanların ve sistemlerin kurulması,
- İşlevsel çevre yönetim sistemleri kurarak tüketiciler ile iletişime geçmek,

- Üreticiler aracılığıyla tüketicilere çevre dostu malzemelerin tanıtımının yapılmasını sağlamak (Napper ve Thompson, 2016).

Rekreasyonda çevresel sürdürülebilirlik sağlanabilmesi açısından son olarak çevre ve ekoloji eğitimi üzerinde değerlendirme yapılacaktır. Her geçen gün dünyadaki değişen doğal yaşam koşulları bizler için çevre eğitimi en önemli konu ve sorumluluk haline getirmiştir. Bu noktada UNESCO çevre eğitimi, bireylerin çevresel sorunların çözümünde etkin ve verimli şekilde rol oynadığı önemli bir süreç olarak görmektedir. Yaşamın her alanında büyük önem arz eden çevre eğitimi rekreasyon ve ilişkili tüm etkinlikler için de olmazsa olmazdır (UNESCO, 2017).

Çevre eğitimi rekreasyona katılım sağlayanlar arasında çevre dostu tutum ve alışkanlıkları teşvik ederken, çevrenin korunması için planlama ve yasal önlemlerin de alınması gerekliliği anlayışına da vurgu yapmaktadır (Hungerford ve Volk, 1990; Kollmuss ve Agyeman, 2002). Son yıllarda çevre eğitimi birçok alanın olduğu gibi rekreasyon ve spor programlarının da önem verdiği bir konu haline gelmiştir. Çevre ile rekreasyon arasındaki çatışmanın önüne geçme konusunda çevre eğitimi tek başına yeterli değildir. Aşağıda başarılı bir çevre eğitiminin özellikleri verilmiştir (Monroe, 2003):

- Çevre eğitimi için genel kavramların hazırlanarak teori ve pratikte uygulamaya sunulması,
- Yeterli ve kaliteli bir çevre eğitimi için gerekli yapıların oluşturulması,
- Rekreasyon katılımcılarının çevresel davranışlarını analiz ederek modeller geliştirmek,
- Çevre dostu etkinlik ve yarışmalar düzenlenmek,

Dernek, kulüp ve rekreasyon organizasyonlarında hizmet veren ve alan her kesimle iletişim halinde olmak ve çevresel iletişimi tabana yaymak (Monroe, 2003).

Rekreasyonun çevresel sürdürülebilirlikle olan yakın teması inceledikten sonra sırada bir diğer sürdürülebilirlik bileşeni olan sosyal sürdürülebilirlik ile olan ilişkisi değerlendirilmiştir. Rekreasyonun birey ve toplum üzerinde birçok konuda olumlu olarak fayda sağlıyor olması bu konunun dikkatli bir şekilde incelenmesini elzem hale getirmektedir. Aşağıda bu konuya dair bilgilendirmeler yapılmaktadır.

2.10.2. Rekreasyon ve Sosyal Sürdürülebilirlik İlişkisi

Evrensel gündemindeki yeri oldukça değer kazanan sürdürülebilirlik kavramının, fiziksel çevrenin sosyal bir yapı olarak düşünülmesi gereken sosyolojik analiz sonuçlarının da sürdürülebilir gelişme bileşenlerine dahil edilmesi ile sosyal sürdürülebilirlik kavramı tüm alanların dikkatini çeken bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Redclift ve Woodgate, 1997).

Alan yazında sürdürülebilirlik tanımları yapılırken genellikle çevre ve ekonomi temaları üzerinden değerlendirilmiş olsa da ortaya çıkan sonuçların insanı etkilediği gerçeği göz ardı edilmemelidir (Faber, Peters, Maruster, Haren ve Jorn, 2010).

Sürdürülebilirliğin sosyal yönden açılımı; eğitim ve sağlık gibi hizmetlerin yeterliliği, fırsat ve cinsiyet eşitliği, sosyal adalet ve politik olarak hesap verilebilen birçok yapıyı içinde barındırmaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik, toplumun barınma, beslenme, sağlık, eğitim, kendini ifade edebilme vb. elzem ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla bireylerin koordineli ve birlik içinde çalışmasını öngören bir gelişmedir. (Ketizmen ve Yıldız, 2006). Koçak (2013, s.23)' a göre ise sosyal insan ihtiyaçlarını giderirken çevresel sürdürülebilirliğe destek olacak şartların sağlanarak doğal kaynakların günümüzde etkin ve verimli kullanılması ile sonraki nesillere devredilmesidir.

Sosyal sürdürülebilirlik, Maslow'un (1970) ihtiyaçlar hiyerarşisinde ifade ettiği beslenme ve barınma gibi temel gereksinimlerin yanı sıra; güvenlik, istihdam, rekreasyon ve benzeri daha üst düzey sosyal-kültürel ihtiyaçların karşılanmasında süreklilik ve tatmin düzeyinin korunması olarak ifade edilebilir. Başka bir deyişle, bireylerin hem temel hem de daha gelişmiş yaşam gereksinimlerini istikrarlı biçimde karşılayabildiği bir toplumsal yapının varlığını sürdürebilmesi sosyal sürdürülebilirliğin temelini oluşturmaktadır. Redclift (1999) sürdürülebilirliğin çerçevesinin oluşturulmasında kültürel ve tarihsel etmenlerin etkisinden meydana gelen sosyolojik modellerin oldukça etkisi olduğunu savunmuştur. Bu noktada sürdürülebilirliğin sosyal boyutu içerisinde "kültürel" faktörü dikkat çekici bir önem kazanmaktadır. Yaşayan her nesil bir öncekinden kazandığı kültürel değerleri diğer toplulukların kültürleri ile etkileşime alması, sahip olduklarına yenilerini kazandırması ve bunu güncelleyerek kendinden sonraki nesillere aktarması görev ve sorumluluğudur (Cebeci ve Çakılcıoğlu, 2002).

İnsanlık tarihi kadar eski bir tarihe sahip rekreasyon sosyal sürdürülebilirliği sağlama açısından toplumlara sosyal, kültürel, tarihi, eğitsel ve daha birçok yönden katkı sağlayan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Mowen, Barrett, Graefe ve Kersetter, 2017). Rekreasyonda sürdürülebilirliğin sosyal boyutunda sağlanabilmesi ancak her insanın eşit ve adil katılımı ve fayda sağlaması ile gerçekleşebilir (Putnam, 2000). Buradan da anlaşılabileceği üzere yaş, din, dil, ırk, cinsiyet ve herhangi bir engel ayrımı yapılmaksızın her insanın rekreasyona katılım hakkı bulunmaktadır (Imrie ve Hall, 2001).

Rekreasyona katılımı özellikle desteklenmesi ve kolaylaştırılması gereken grup olarak engelli bireylerin çalışırken, kendini gerçekleştirme ihtiyacı daha da kritik bir önem kazanmaktadır. Çünkü bu bireyler, sahip oldukları gerçek ya da algılanan farklılıklar nedeniyle, çoğu zaman toplumsal engellerle (yanlış anlaşılma, ilgisizlik, önyargı, fiziksel erişim engelleri) karşı karşıya kalmaktadır (Aitchison, 2003). Bu durum, onların bu engelleri aşabilmek için daha güçlü bir ego gelişimine ihtiyaç duymalarına neden olur (Arai ve Pedlar, 2003). Bu bağlamda, hem engelli bireyler hem de engelsiz bireyler, kendini gerçekleştirme kuramının temelini oluşturan "potansiyelinin en iyisini ortaya koy" ve "kendin için en iyisini hedefle" gibi yaklaşımları benimser. Bu anlayış, yalnızca bireyin kendi gelişimini değil, aynı zamanda başkalarına destek olma sorumluluğunu da içerir (Edginton vd., 2005a).

Her insanın doyduğu, tatmin olduğu, sonucunda fayda sağladığı rekreasyonel etkinliklere katılım hakkı vardır. Rekreasyonel etkinlikler insanlara birçok deneyim sağlar (sosyal yükümlülük, otorite, seçim, kendini ifade edebilme, kabiliyet vb.) (Henderson ve Ainsworth, 2001). Serbest zaman deneyimleri insanın yaşam kalitesini etkileyen çeşitli psikolojik, fiziksel ve sosyal yararları ulaşması için büyük imkanlar sağlar. Bireyin özgür iradesiyle seçtiği serbest zaman etkinlikleri, yaşamı boyunca kişisel gelişim ve olgunlaşmasına özgün biçimde katkı sağlayabilir (Putnam, 2000). Engelsiz bireylere paralel olarak engelli ya da rahatsızlığı bulunan bireylerin de çeşitli tatmin edici rekreasyon ve serbest zaman deneyimlerini edinerek hayatlarına bir anlam katmaya ve engelsiz bireylere benzer olarak hayat tarzlarını değiştirme hakları bulunmaktadır (Edginton vd., 2005a).

Amerikan Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Birliği tarafından yapılan bir çalışmada, 6-12 yaş arası çocukların yaşlarına uygun olarak her gün minimum 15 dakika egzersiz yapmaları gerektiği, ayrıca günde iki saatten fazla hareketsiz zaman geçirmelerinin

(televizyon izleme, video oyunları oynama, internet kullanımı gibi) önerilmediği belirtilmiştir (IOC, 2008).

Rekreasyona katılım konusunda özellikle kadınların yaşamış olduğu sorunlar ve engeller oldukça belirgin olmaktadır. Kadın hareketlerinin 1960'lı yıllarda başlamasıyla birlikte, kadının sosyal hayattaki rolü yeniden tartışılmaya başlanmış ve bu doğrultuda kadınların rekreasyon ve spor etkinliklerine katılımı önemli ölçüde artmıştır (Pfister, 2010). Birçok ülkede yürütülen cinsiyet eşitliği kampanyaları ve hukuki düzenlemeler, kadınların bu alanlara katılımını hızlandırmıştır (Scruton ve Watson, 1998).

Dünya spor tarihinde önemli bir figür olan Baron Pierre de Coubertin, 1901'de "kadınların rolünün erkeklerin zaferlerini takdir etmek olduğu", 1902'de "kadın sporlarının doğa yasalarına aykırı olduğu" ve 1912'de "olimpiyatların yalnızca erkeklere ait olması gerektiği, kadın sporcuların görünüşlerinin korkutucu bulunduğu" gibi görüşlerle kadınlara yönelik ayrımcılığın temelini atmıştır (Acosta ve Carpenter, 2014). 1935'te ise kadınların kamuya açık spor etkinliklerine katılmasına karşı olduğunu tekrar dile getirerek, kadınların toplum içinde spor yapmaması gerektiğini ve olimpiyatlarda esas rollerinin erkeklerin başarılarını ödüllendirmek olduğunu savunmuştur. Ancak uluslararası kuruluşların ve komitelerin baskıları sonuç vermiş ve kadınlar olimpiyatlara katılma hakkı elde etmişlerdir (Coakley, 2004; IOC, 2018).

Coubertin'in olimpik harekete yaptığı katkılar büyük olmakla birlikte, kadınlara yönelik ayrımcı görüşlerinin yıkılması ve etkilerinin azaltılması uzun zaman almıştır. Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin (IOC) ilk kadın üyesi ancak 1981 yılında göreve başlamıştır (Coakley, 2004). 1991 yılından itibaren ise tüm olimpik programlarda kadınların yer alması zorunlu hale getirilmiştir. Bu gelişmeler ışığında, günümüzde kadınların rekreasyonel faaliyetlere özgürce katılımı sağlanmıştır (Wensing ve Bruce, 2003).

Rekreasyon açısından; sosyo-ekonomik farklılıklara, etnik ve kültürel farklılıklara ve bölgesel farklılıklara maruz kalanlar bir diğer dezavantajlı grup olarak görülmektedir. Serbest zaman, insanlık tarihi kadar eski bir kavram olup Antik Çağ'da filozoflar, Orta Çağ'da ise din adamları tarafından ayrıcalıklı bir zaman dilimi olarak değerlendirilmiştir (Veal, 2023). Bu dönemlerde serbest zaman, bedensel iş gücünden muaf olan bireyler için, kişinin kendini gerçekleştirme aracı olarak görülmüştür.

Sanayileşme ve teknolojik gelişmelerle birlikte serbest zaman kavramı, yalnızca fiziksel çalışmanın dışında kalan zaman olarak algılanmaya başlanmış; bununla birlikte anlamı ve işlevi değişim göstermiştir (Byers, 2021). Bu dönüşüm süreci, serbest zamanı tüm bireyler için erişilebilir bir özgürlük alanı hâline getirmiş; ırk, etnik köken ve sınıf ayrımı gözetmeksizin toplumun her kesimi tarafından değerlendirilebilen bir yaşam alanına dönüşmesini sağlamıştır (Bahadır, 2016).

Bu çerçevede, 1969 yılında imzalanan uluslararası sözleşmede, insan hakları ve temel özgürlüklerden yararlanmada ırk, renk, nesep, ulusal ya da etnik kökene yönelik ayrımların tamamı, öteleme veya kısıtlamanın ortadan kaldırılması gerektiği açıkça ifade edilmiştir (Stempel ve Bouhris, 2019).

Sosyal sınıf bağlamında yapılan araştırmalar, üst sosyal statüdeki bireylerin, alt sınıflara göre rekreasyon ve spor etkinliklerine hem aktif katılım hem de pasif izleyici olarak daha fazla dâhil olduklarını göstermektedir (Wilson, 2002). Koca ve Bulgu'nun (2005) çalışmaları ise karate, güreş, judo, kros ve halter gibi sporlara katılan kadın ve erkeklerin çoğunlukla işçi sınıfı kökenli bireyler olduğunu ortaya koymuştur. Bourdieu (1995, s.184), ergenlik döneminden sonra spora aktif katılımın sosyal statüdeki düşüşle birlikte azaldığını; buna karşın, futbol ve rugby gibi popüler spor dallarını pasif izleyici olarak takip etme oranının arttığını belirtmektedir (Wilson, 2002).

Amman'ın (2005) araştırmasına göre ise, yüksek sosyal statüye sahip bireylerin rekreasyon ve spora katılımında statü farklılıklarını muhafaza etme ve görünür olma motivasyonlarının belirgin olduğu saptanmıştır. Ayrıca, ekonomik seviye ile özellikle kadınların rekreasyonel faaliyetlere katılımı arasında pozitif bir ilişki olduğu da vurgulanmaktadır. Literatürdeki diğer çalışmalar da, yüksek gelir ve eğitim seviyesine sahip bireylerin rekreasyon ve spor etkinliklerine katılım oranlarının diğer gruplara kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir (Wilson, 2002).

Rekreasyonun çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik ile ilişkisini inceledikten sonra son olarak ekonomik sürdürülebilirlik bileşeni ile olan ilişkisine dair bilgilendirmeler aşağıdaki başlıkta yer almaktadır.

2.10.3. Rekreasyon ve Ekonomik Sürdürülebilirlik İlişkisi

Ekonomik sürdürülebilirlik; çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğinin devamlılığını sağlama amacı ile sürdürülebilir gelişme için gerekli ekonomik kaynağa ulaşarak elde

edilen kaynağın etkin ve verimli şekilde yönetilme süreci olarak açıklanabilir (Koçak, 2013). Castells (2000) ise ekonomik sürdürülebilirliği; maddi kazanç ve kaynak sağlayabilme yeteneği olarak açıklamıştır.

Paehlke (1999), farklı çevresel olanaklar oluşturmakla beraber bazı çevresel problemlere de sebep olan ekonomik gelişmenin, sürdürülebilir gelişme için esas tema olmamasını vurgulamaktadır. Araştırmacı aynı zamanda, ekonomik sürdürülebilirliğin kesin olarak çevreye zarar vermediğini ancak diğer sürdürülebilirlik bileşenleri ile birlikte düşünüldüğünde daha anlamlı bir sonuç çıkarılabileceğini ifade etmiştir (Paehlke (1999)).

Günümüzde rekreasyon ve spora olan bakış açısı toplumların genel durumlarını ortaya koymakta, rekreasyon ve spor gelişmişliğin net bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmişlik durumu için ise insanların serbest zamanlarını nasıl değerlendirdiği önemli bir nokta olarak görülmektedir. Serbest zamanların etkin ve verimli şekilde değerlendirilmesi rekreasyon ve spor endüstrisinin ekonomik olarak değerlendirilmesini oldukça önemli hale getirmiştir (Gratton ve Preuss, 2008; Wicker, 2020).

İnsanların serbest zamanlarına yükledikleri değerler rekreasyon ve spor ekonomisine önemli katkı yapmıştır. Rekreasyon ve sporun birey ve toplumlar üzerindeki faydaları yalnızca insan sağlığı ve sosyal gelişmeler olarak değerlendirilmemelidir (Coalter, 2013; Green ve Collins, 2021). Bunlara ek olarak ekonomik kazanç elde etme ve istihdam sağlama yönleriyle değerlendirildiğinde, rekreasyon etkinliklerinin insanların yaşamlarını devam ettirme noktasında ciddi bir vasıtaya döndüğü görülmektedir (Koçak, 2013, s.32).

Ekonomik yönden sürdürülebilir gelişme için gelişmiş ülkelerde devlet ve özel sektör diğer ülkelere göre rekreasyon ve spor endüstrisine daha fazla yatırım yapmaktadır. Aynı zamanda söz konusu ülkelere örgün ve yaygın eğitimde rekreasyon ve beden eğitimi ve spor eğitimine daha fazla yer verilmektedir (Bernard ve Busse, 2004).

Rekreasyon ve spor organizasyonlarının sağlamış olduğu ekonomik büyüme toplumların ve ülkelerin sürdürülebilir gelişme düzeylerini de belirlemektedir. Bu bağlamda ülkelerin turistik seyahatler, sportif yarışlar, kültürel-sanatsal festivaller, bilimsel kongreler gibi farklı konu başlıklarını içeren organizasyonların yürütülmesi ekonomik sürdürülebilirlikleri için önemli bir husustur (Gratton ve Preuss, 2008;

Goodland, 2020). Ülkemiz açısından değerlendirildiğinde; 2022 yılı sonunda turizmden elde edilen gelir yaklaşık 47 milyar dolara ulaşmış durumdadır (<https://yigm.ktb.gov.tr>). Bu rakam dünya üzerinde elde edilen turizm gelirleri sıralamasında üçüncü sırada yer almaktadır. Dolayısı ile sürdürülebilir gelişmeye yönelik atılacak adımlarda iyi planlanmış ekonomik sürdürülebilirlik programları oldukça önem arz etmektedir (Gibson, Kaplanidou ve Kang, 2018).

Rekreasyon ve sürdürülebilirlik faktörlerinin ilişkisi yakından incelenmiştir. Sürdürülebilirliğe dair temel bileşenlerin rekreasyon ile yakından bağ kurduğu görülmektedir. Ancak rekreasyonun kapsamlı yapısı, sürdürülebilirlik bileşenlerinden farklılaşarak rekreasyonda sürdürülebilirliğin farklı faktörler ile sağlanacağını göstermektedir. Bu doğrultuda artık rekreasyonda sürdürülebilirliğe dair temel bir çerçeve çizilmesi gerekmektedir. Aşağıda bu husus kapsamlı şekilde ele alınmaktadır.

Rekreasyon yüksek potansiyelli yapısı ile ekonomik, sosyal ve kültürel olarak ciddi yükseliş ve gelişim sağlayan çeşitli kariyer kolları ve alternatifleri ile sürekli yol alabilen bir endüstri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu endüstri, çok yönlü kariyer kapıları ve imkanları oluşturması ile son yıllarda en fazla gelişen ve büyüyen istihdam alanı olarak görülmektedir. Rekreasyon herkesin hayatının içerisinde gerek spor gerek turizm gerek bir seyirci veya bir parkta dinlenirken bize dokunabilmektedir (Moutinho, 2019; Walker ve Walker, 2021).

Rekreasyon, bir şeye özgürce yeni hayat verme sürecidir. Bir yaşam tarzı olarak belirir. Olumlu istendik tutum ve davranışların geliştiği bir süreçtir. İnsana mutluluk, haz, eğlenme ve rahatlama şansı tanımaktadır. Böylesine ciddi ve önemli bir kavramın sürdürülebilirliğini sağlamak adına gerçekleştirilecek çalışmalar alan adına hayati önem arz etmektedir (Henderson ve Bialeschki, 2017; Edginton, Hudson, Dieser ve Edginton 2020). Rekreasyonun sürdürülebilirlik bileşenleri ile olan yakından ilişkileri alan yazında uzun soluklu bir şekilde ele alınmış ve artık rekreasyonun kendi sürdürülebilir bileşenlerinin belirlenmesi ve kendine has bir çerçevede sürdürülebilirlik tanımının yapılması gerekliliği hasıl olmuştur. Bu bağlamda değerlendirildiğinde rekreasyonda sürdürülebilirlik; rekreasyon hizmetlerinin, tesislerinin ve açık-yeşil alanların bireylerin serbest zamanlarını özgür iradeleri doğrultusunda değerlendirebilmelerine olanak sağlayacak şekilde planlanması, bireysel gereksinimlere ve yetkinliklere uygun olarak yaşam kalitesini artıracak biçimde işlevsel hâle getirilmesi ve uzun vadede toplumsal refaha katkı sunacak

biçimde yönetilmesi süreci olarak görülmektedir (Veal, 2017). Bu yaklaşım aynı zamanda rekreasyon alanlarının ekolojik, sosyal ve ekonomik bütünlüğünün korunarak gelecek kuşaklara aktarılmasını ve tüm paydaşların (kamu yönetimi, yerel yönetimler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, kullanıcı grupları) koordineli biçimde karar süreçlerine katılımını gerektiren bütüncül bir yönetim modeli içermektedir (Veal, 2017; Edginton vd., 2020).

Sürdürülebilir rekreasyon; doğal kaynakların korunmasını, rekreasyon alanlarının ekosistem kapasitesine uygun kullanımını, tesislerin yapısal bütünlüğünün devamlılığını ve kullanıcıların fiziksel, sosyal ve psikolojik iyilik hâline katkı sunan hizmetlerin sürekliliğini temel almaktadır (Wearing ve Neil, 2009; Mowforth ve Munt, 2016). Aynı zamanda sürdürülebilirlik politikalarının yalnızca çevresel değil, sosyal adalet, erişilebilirlik, kapsayıcılık ve ekonomik verimlilik ilkeleriyle bütünleşik biçimde ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Agyeman, 2013; Larson, Jennings ve Cloutier, 2018).

Bu çerçevede, rekreasyon sistemlerinin sürdürülebilirliği; planlama, tasarım, yönetim, kullanıcı eğitimi ve paydaşlar arası iş birliğine dayalı stratejik karar alma süreçleriyle desteklenmektedir. Literatür, sürdürülebilir rekreasyon uygulamalarının hem bireysel hem toplumsal yaşam kalitesini yükselttiğini ve rekreasyon kaynaklarının kuşaklar boyunca korunmasını sağladığını ortaya koymaktadır (Tung ve Ritchie, 2015; Godbey, 2018).

Bu kapsamda alan yazın detaylı bir şekilde incelendiğinde rekreasyonda sürdürülebilirliğe yönelik yapılan çalışmaların genellikle rekreasyon tesisleri, çevre ve ekonomi temaları üzerinden yapıldığı görülmektedir. Aşağıda rekreasyonda sürdürülebilirlik üzerine yapılmış bazı çalışmalara yer verilmiştir.

Swarbrooke (1999) tarafından geliştirilen Sürdürülebilir Turizmin Kapsamı çalışmasında; altı faktör tespit etmiştir. Bunlar; koruma politikaları ve uygulamaları, kirlilik, kaynak kullanımı, yaban hayatı, endüstri ve turizm işletmelerinin uygulamaları olarak sıralanmıştır.

Roney (2011) tarafından geliştirilen Sürdürülebilir Turizm modeli; ekonomik, ekolojik ve toplumsal boyuttan meydana gelmiştir.

Sporda sürdürülebilirliğe dair birey tutumlarını tespit edebilmek için Koçak (2013), altı bileşenden oluşan Sporda Sürdürülebilirlik Ölçeği'ni geliştirmiştir. Ölçek;

Çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik bileşenlerine ek olarak bireysel ve örgütsel sürdürülebilirlik ile katılımın desteklenmesi faktörlerinin önemini vurgulamıştır.

Sürdürülebilir Turizm leği ise; ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğin yanısıra turizmin yerel yönetimleri faktörlerine dikkat çekmiştir (zgener ve Uğur, 2015)

Alan yazında rekreasyon etkinlikleri kapsamında gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise; dört boyuttan oluşan Sürdürülebilir Tüketim Davranışları leği olmuştur. Ölçeğin ortaya koyduğu boyutlar ise; evre duyarlılığı, ihtiyaç dışı satın alma, tasarruf ve yeniden kullanılabilirlik olarak belirlenmiştir (Doğan, Bulut ve ımrın, 2015).

ztrkoğlu, Srge, zbiltekin ve Gzacan tarafından 2018 yılında sürdürülebilir şehirler için ölçek çalışması yapılmıştır. Yapılan çalışmaya göre; ulaşım ve trafik, rekreasyonel alan ve çevresel temizlik faktörleri ortaya çıkmıştır.

Mangır (2016) ise sürdürülebilirliğin üç temel boyutunun olduğunu belirtmektedir: Çevresel, sosyal ve ekonomik. Sürdürülebilir bir yapı için bu üç boyutun birbiriyle uyum içinde olması gerekmektedir.

Çevresel sürdürülebilirlik, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını gözeterek doğaya zarar vermemek, doğal kaynakları korumak ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmek üzerine odaklanmaktadır.

Ekonomik sürdürülebilirlik ise, mevcut kaynakların tükenmesine yol açmadan, uzun vadeli ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir bir yapıda yürütülmesini amaçlayan bir yaklaşımdır.

Sosyal sürdürülebilirlik boyutu ise, bireylerin temel haklarının korunması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve temel ihtiyaçların karşılanmasıdır (Mangır, s.146).

Rizkallah ve Bone (1998) spor bağlamında sürdürülebilirliği bireysel, toplumsal ve örgütsel olmak üzere üç farklı perspektiften ele almıştır. Benzer şekilde, Swerissen ve Swerissen ve Crisp (2004) sürdürülebilirliği dört farklı “toplumsal örgütlenme seviyesi” temelinde tanımlamıştır. Bu yaklaşımlar arasında önemli paralellikler bulunmaktadır. Bu nedenle, sporda sürdürülebilirlik kavramı açıklanırken bireysel, toplumsal, örgütsel ve kurumsal boyutların ele alınması gerekmektedir. Söz konusu boyutlar şu şekilde sunulmuştur (Lindsey, 2008):

Bireysel sürdürülebilirlik: Bireylerin rekreasyonel etkinliklere katılarak tutum, kabiliyet ve davranışlarında istendik, kalıcı değişimlerin meydana geldiği süreci ifade etmektedir.

Toplumsal sürdürülebilirlik: Rekreasyonun, bireylerin fiziksel ve sosyal sağlık düzeylerini iyileştirmesi sürecidir.

Örgütsel sürdürülebilirlik: Rekreasyonun toplumda yaygınlaşması için ilgili organizasyonların görevlerini etkin şekilde yerine getirmesidir.

Kurumsal sürdürülebilirlik: Rekreasyon politikalarının ekonomik ve çevresel etkilerinin ayrıntılı şekilde değerlendirilmesi ve bu doğrultuda uygulamaların geliştirilmesidir (Lindsey, 2008).

Literatürde rekreasyon ile sürdürülebilirlik üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, rekreasyon sektörünün mevcut durumunun korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir politikalarla gelecek nesillere aktarılması yönünde kapsamlı araştırmaların eksik olduğu görülmektedir. Bu nedenle, rekreasyonda sürdürülebilirlik kavramının net bir şekilde tanımlanarak detaylı biçimde ele alınması gerekmektedir. Yapılan detaylı alan yazın incelemesi sonucunda rekreasyonda sürdürülebilirlik kavramını aşağıdaki şekilde tanımlayabiliriz (Wearing ve Neil, 2009; Tung ve Ritchie, 2015; Mowforth ve Munt, 2016; Veal, 2017; Godbey, 2018; Edginton vd., 2020).

Rekreasyonda sürdürülebilirlik; rekreasyon hizmetlerinin, tesislerinin/alanlarının, bireylerin serbest zamanlarında özgür iradeleri doğrultusunda, bireysel gereksinim ve yetkinliklere uygun olarak yaşam kalitesini optimize edecek biçimde işlevsel hale getirilmesi; bu hizmet ve tesislerin/alanların işlevsel ve yapısal bütünlüğünün korunup geliştirilerek kuşaklar arası aktarımının sağlanması ve bu süreçlerin sürekliliğinin temini amacıyla ilgili tüm paydaşlar arasında entegre ve koordineli yönetim stratejilerinin uygulanması olarak tanımlanabilir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma iki aşamada planlanmış olup genel bir model ve akış düzeni oluşturulmuştur. Sonrasında planlanan doğrultuda her aşama detaylı bir şekilde değerlendirilerek, evren-örneklem, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizi hususlarına her iki aşama içinde ayrı ayrı yer verilmiştir.

3.1. Ölçek Geliştirmeye Ait Bilgiler

3.1.1. Yöntem

Araştırmanın ilk aşamasında; rekreasyonda sürdürülebilirlik beklentilerinin belirlenmesi amacıyla bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç ile birlikte rekreasyon katılımcılarının sürdürülebilirlik beklenti düzeylerini değerlendirebilmek amacıyla Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği'nin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın amaçlarına dair bilgiler aşağıda belirtilmiştir.

3.1.2. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın deseni, nicel yöntemlerden tarama modeline göre belirlenmiştir.

3.1.3. Araştırma Grubu

Bu araştırmanın evrenini; Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı Ankara ilinde bulunan 21 adet gençlik merkezinde etkinliklerine katılan 18 yaş üstü toplam 32587 kişi oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise olasılık dışı örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemiyle belirlenen; Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı Ankara ilindeki en fazla üyeye sahip gençlik merkezlerinde rekreasyon etkinliklerine katılım sağlayan 18 yaş üstü; toplam 7236 üyenin içinden ulaşılan 892 kişi oluşturmaktadır. Kullanılan bu örnekleme yöntemi, gönüllülük esasına dayanan kolay ulaşılabilir bir örneklemedir türüdür (Christensen, Johnson ve Turner, 2015). Alanyazında, örneklem büyüklüğünün madde sayısının en az 3 katı olmasının yeterli kabul edilebileceği belirtilmektedir (Mundfrom, Shaw ve Ke, 2005; Gaskin ve Happell, 2014;). Buna göre birinci adımda 56 maddelik ölçeğin taslak formu için örneklem büyüklüğü en az 168, adımda ise 25 maddelik ölçek için en az 75 kişiden elde edilen veri örneklem için

yeterli görülmektedir. Araştırmada ilk uygulama için 231; ikinci uygulamada ise ilk uygulamanın dışında kalan kişilerden elde edilen 602 veri kullanılmıştır.

3.1.4. Veri Toplama Araçları

Ölçek geliştirme sürecinin ilk adımı alanyazın taramasıdır. Yapılan geniş çaplı alanyazın taraması ile ölçülecek kavram netleşir ve madde havuzu oluşturulur (Altun vd., 2013; Çapri, 2017; De Vellis, 2017; Yıldırım ve Şimşek, 2018; Özen, 2020; Kılıç ve Ersoy, 2021). Gençlik merkezlerinde rekreasyon etkinliklerine katılan 20 kişilik bir gruba, rekreasyon ve sürdürülebilirlik ile ilgili kavram bilgilendirilmesi yapıldıktan sonra rekreasyon etkinliklerine katılımlarının sürdürülebilir olması için nelere ihtiyaç duyduklarına yönelik düşüncelerini yazmaları istenmiştir. Söz konusu görüşler ve alanyazın taramasında edinilen bulgulardan hareketle; toplam 56 maddelik, “(1) Kesinlikle Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kısmen Katılıyorum, (4) Katılıyorum, (5) Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde beşli Likert sklası esas alınarak bir madde havuzu hazırlanmıştır. Ölçeğin yaklaşık 20 maddeden oluşacağı varsayımına dayanarak madde havuzunda bu sayının yaklaşık üç katı kadar madde yer alacak şekilde tasarım yapılmıştır. Geliştirilen taslak formun bazı maddeleri, kapsam ve görünüm geçerliliğinin sağlanabilmesi amacıyla ilgili alanda uzman kişilerden (iki gençlik lideri, iki gençlik ve spor uzmanı, bir rekreasyon uzmanı ve bir öğretim üyesi) alınan görüş ve öneriler doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir.

Görünüm geçerliği, ölçme aracında yer alan maddelerin hedeflenen kavramsal yapıyla ne ölçüde ilişkili ve anlaşılır olduğunu değerlendirmeye yönelik uzman görüşlerini ifade eder. Kapsam geçerliği ise, ölçeğin bütününe ve her bir maddesinin, ölçümü hedeflenen özellikleri temsil etme düzeyini belirler. Bu bağlamda, kapsam geçerliğinin sağlanabilmesi için ilgili alanda uzman kişilerin görüşlerine başvurulması gerekmektedir (Çelik ve Şahin, 2018; Yalçın ve Küçük, 2019; Kara ve Özkan, 2020; Demir ve Uygur, 2021).

3.1.5. Verilerin Toplanması/İşlem Yolu

Araştırma kapsamında, 56 maddeden oluşan taslak ölçeğe yönelik bir uygulama yönergesi hazırlanmış ve bu yönergede ölçeğin amacı, toplam madde sayısı ve yaklaşık cevaplama süresi açık bir şekilde belirtilmiştir. Maddelerin dilsel açıdan uygunluğu ile ifadesel anlaşılabilirliğini değerlendirmek amacıyla, asıl uygulamaya dâhil edilmeyen 30 kişilik bir katılımcı grubuna ön test uygulanmıştır. Bu ön test süreci,

ölçeğin ölçme amacına hizmet etme yeterliliğini ve katılımcılar tarafından anlaşılabilirliğini değerlendirmek amacıyla planlanmıştır. Araştırmaya başlamadan önce Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 18.11.2022 tarihli ve 10 oturum numaralı etik kurul onayı alınmıştır. Ardından Gençlik ve Spor Bakanlığı: Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınarak ölçeğin ilk uygulama aşamasına geçilmiştir. İlk uygulama 01/01/2023-31/12/2023; ikinci uygulama ise 01/01/2024-31/12/2024 tarihleri aralığında gerçekleştirilmiştir.

Ön test aşamasında 30, ilk uygulama 250 ve ikinci uygulama 612 kişiden veri toplanmıştır. Eksik veya monoton bilgiler içeren veriler hariç tutularak ilk uygulamada Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) için 231, ikinci uygulamada ise Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) için 602 veri değerlendirilmiştir.

3.1.6. Verilerin Analizi

İlk aşamada elde edilen 231 veri ile AFA gerçekleştirilmiş; ilk aşamanın örneklemini dışından edinilen 602 veri ile de DFA yapılmıştır. AFA SPSS 20, DFA ise IBM AMOS 21 yazılım uygulamalarınca yürütülmüştür.

3.2. Ölçeğin Yordanmasına Ait Bilgiler

3.2.1. Yöntem

Bu bölümünde; Ankara ilinde bulunan Keçiören Gençlik Merkezinde rekreasyon etkinliklerine katılan bireylerin rekreasyonda sürdürülebilirliğe ilişkin beklenti düzeylerinin değerlendirilmesi yapılmıştır.

3.2.2. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın deseni, nicel yöntemlerden tarama modeline göre belirlenmiştir.

3.2.3. Araştırma Grubu

Bu araştırmanın evrenini; Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı Ankara ilinde bulunan 21 adet gençlik merkezinde etkinliklerine katılan 18 yaş üstü toplam 32587 kişi oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise olasılık dışı örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemiyle belirlenen etkinliklerine katılım sağlayan 18 yaş üstü; toplam 1457 üyenin içinden ulaşılan 320 kişi oluşturmaktadır. Kullanılan bu

örnekleme yöntemi, gönüllülük esasına dayanan kolay ulaşılabilir bir örneklemedir türüdür (Christensen, Johnson ve Turner, 2015). Alanyazında, örneklem büyüklüğünün madde sayısının en az 3 katı olmasının yeterli kabul edilebileceği belirtilmektedir (Mundfrom, Shaw ve Ke, 2005; Gaskin ve Happell, 2014;). Buna göre 17 maddelik ölçek için örneklem büyüklüğü en az 51 olması yeterli görülürken; araştırmada 320 kişiden elde edilen veri seti kullanılmıştır.

3.2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, etkinliklerine katılan bireylere; rekreasyon ve sürdürülebilirliğe dair ifadelerin bilgilendirilmesi yapılmıştır. Veri toplama aracı anket tekniği kullanılmıştır. Veri toplamı işlemleri 2025 yılında tamamlanmıştır. Hazırlanan anketin ilk bölümünde; rekreasyona katılım sağlayan bireylerin demografik özelliklerini ve gençlik merkezindeki rekreatif organizasyonlara katılım ve spor yapma durumlarını belirlemek amacıyla sorular yöneltilmiştir. Anket formunun ikinci bölümünde ise; katılımcıların rekreasyonda sürdürülebilirliğe yönelik beklentilerini ortaya koyabilmek amacıyla tarafından geliştirilen; 17 madde ve dört boyuttan oluşan ve ifadelerin 5’li Likert tipi (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Kısmen Katılıyorum, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum) ile derecelendirildiği Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği (RSÖ) kullanılmıştır. Ölçek bireysel, toplumsal, örgütsel ve etik sürdürülebilirlik olarak dört alt boyuttan meydana gelmektedir. Anket formunun son kısmında da; katılımcıların beklentilerini belirlemek amacıyla oluşturulan puanlama tablosu yer almaktadır.

3.2.5. Verilerin Toplanması/İşlem Yolu

Araştırmanın örneklem düzeyinde gerçekleştirilebilmesi için öncelikle Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 11.18.2022 tarihli ve 10 oturum numaralı etik kurul onayı alınmış ve ardından Gençlik ve Spor Bakanlığı; Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Alınan izinlerin akabinde anket formu katılımcılara birebir olmak suretiyle uygulanmış ve toplam 320 adet veri elde edilmiştir. Fakat 21 adet anket eksik ya da hatalı girilmesi nedeniyle araştırmaya dahil edilmemiş ve 299 adet anket araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Daha sonra uygulanan anket formları belirlenen kodlar doğrultusunda “IBM SPSS Statistics 20” programının veri giriş kısmına girilmiştir.

3.2.6. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen 299 verinin analizi IBM SPSS Statistics 20 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı veri analizi için; frekans, yüzde, ortalama, standart sapma analizleri yapılmıştır. Veri seti için normallik analizleri yapılmış ve merkezi eğilim ölçüleri, çarpıklık ve basıklık katsayıları değerlendirilmiştir. Basıklık ve çarpıklık analiz sonuçlarının -1 ile +1 sınırları içerisinde bulunması dağılımın normal olduğu sonucunu ortaya koymaktadır (Çokluk vd., 2012, s.16). Aşağıda yer alan Tablo 3.1’de, araştırmaya dair veri setinin basıklık ve çarpıklık değerlerini göstermektedir.

Tablo 3.1. Çarpıklık ve basıklık değerleri

Açıklama	Skewness	Kurtosis
Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği	.038	-.950

Yukarıda yer alan Tablo 3.1’e göre çarpıklık ve basıklık değerlerinin; -1 ile +1 arasında kaldığı görülmekle birlikte dağılımın normal olduğu sonucuna varılmıştır.

Rekreasyon katılımcılarının rekreasyonda sürdürülebilirliğe ait beklentilerinin faktör bazlı farklılaşma durumunu tespit etmek için; elde edilen veri seti üzerinden T testi ve Oneway ANOVA kullanılmış ve farklılık gösteren grupları belirleyebilmek için de Post Hoc Testlerden faydalanılmıştır. Ayrıca katılımcıların sosyo-demografik nitelikleri bağımsız değişken, RSÖ puanları ise bağımlı değişkenleri oluşturarak istatistiksel analizlerin anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. 17 maddeden meydana gelen rekreasyonda sürdürülebilirlik ölçeğinin güvenilirliğinin analizi için Cronbach’s Alpha iç tutarlılık katsayısı kullanılarak hesaplanmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerine göre rekreasyonda sürdürülebilirliğe ilişkin beklenti düzeylerine ait farklılıkların test edilmesinde T-testi ve ANOVA analizlerinden yararlanılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Ölçek Geliştirmeye Ait Bulgular

Geçerlik ve güvenirlik analizleri kapsamında yürütülen işlemler ile elde edilen bulgular aşağıda detaylı olarak sunulmuştur. 56 maddeden oluşan taslak ölçeğe ilişkin hesaplanan Cronbach's Alpha katsayısı ,961 olarak bulunmuş; bu değeri anlamlı düzeyde düşüren bir maddeye rastlanmamıştır.

4.1.1. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)

Sosyal bilimlerde gerçekleştirilen ölçek geliştirme veya uyarlama araştırmalarında, bir ölçeğin çeşitli amaçlarla ya da farklı örneklem grupları üzerinde kullanıldığı durumlarda, kavramsal geçerliğin sağlanmasında en sık başvurulan yöntemlerden biri faktör analizidir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012, s.177; Gafuroğlu ve İşcan, 2022; Koç ve Yavuz, 202).

Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen faktör analizi, her veri seti için uygun olmayabilir. Bu nedenle önce verilerin analiz için uygunluğunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, örneklem büyüklüğünün yeterliliğini belirlemek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve değişkenler arasındaki korelasyonların anlamlı olup olmadığını test etmek için Bartlett küresellik testi sonuçları incelenmiş olup edinilen bulgular Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Kmo ve bartlett küresellik testi sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,907
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	9699,192
	df	1540
	Sig.	,000

Tablo 4.1’de yer alan sonuçlara göre; KMO katsayısının aldığı değerler, veri setinin faktör analizine uygunluğunu ortaya koymaktadır. Özellikle KMO’nun 0.90 ve üzerinde olduğu değerler, örneklem büyüklüğünün ve veri yapısının analiz için “mükemmel” düzeyde uygunluğunu ifade eder (Çokluk vd., 2012, s.207; Hair, Black, Babin ve Anderson, 2019). Tablo 4.1.’e göre 231 kişilik örneklem büyüklüğü, (KMO = 0.907>0.60) faktör analizi açısından kusursuz bir uygunluk sergilemektedir.

Faktör analizine başlamadan, veri setinin faktör yapısını açığa çıkarmaya elverişli olup olmadığını tespit etmek için uygulanan Bartlett küresellik testi, değişkenler arasındaki

korelasyonların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını incelemektedir. Bartlett testinde elde edilen anlamlılık düzeyi ($p < .05$) istatistiksel olarak anlamlı bulunduğunda, değişkenler arasında yeterli düzeyde ilişki bulunduğu ve bu nedenle veri setinden faktörlerin çıkarılmasının uygun olduğu kabul edilir. Bu bulgu, faktör analizinin yürütülebilirliğini destekleyen temel ön koşullardan biridir. (Field, 2018; Hair vd., 2019; Tabachnick ve Fidell, 2019; Şencan, 2005). Tablo 1’de Bartlett küresellik testi bulguları ele alındığında, testin anlamlılık düzeyinin $p = .000$ ($p < .05$) olduğu görülmüştür. Elde edilen bu netice, değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar bulunduğunu ve veri setinin faktör analizi açısından uygunluğunu ortaya koymaktadır (Çokluk vd., 2012, s.228; Field, 2018; Hair vd., 2019; Tabachnick ve Fidell, 2019).

Faktör analizinde, KMO katsayısı tüm değişkenlerin genellikle faktör analizine uygunluğunu değerlendirmek amacıyla kullanılırken, Measures of Sampling Adequacy (MSA) değerleri ise her bir değişkenin (madde ya da soru) analiz için uygunluğunu ayrı ayrı değerlendirmek amacıyla hesaplanır. Bu değerler, Anti-Image Correlation Matrix içinde yer alır. MSA değerinin .50’nin altında olması, ilgili değişkenin faktör analizine uygun olmadığını ve analizden çıkarılması gerektiğini göstermektedir. Bu uygulama, modelin yapısal geçerliliğini ve istatistiksel anlamlılığını artırmak için önerilen yaygın bir yaklaşımdır. (Field, 2018; Hair vd., 2019). Yapılan analizde, Anti-image korelasyon matrisindeki tüm değerlerin 0.50’nin üzerinde olması nedeniyle, bu aşamada hiçbir ifade ölçekten çıkarılmamıştır.

Yapı geçerliliğine ilişkin ilk değerlendirmede, değişkenlerin ortak varyans (communalities) değerlerine odaklanılmıştır. Ortak varyans, her bir değişkenin analizde bulunan farklı değişkenlerle paylaştığı toplam varyans miktarını ifade eder ve faktör yapısının tutarlılığını değerlendirmede önemli bir göstergedir (Kalaycı, 2014, s.329; DeVellis, 2017; Field, 2018). AFA sürecinde incelenen ortak varyans tablosu, her bir maddenin ortak faktör yapısı içerisinde açıklanan varyans miktarını göstermektedir. Bu tabloda yer alan “extraction” (çıkartım) değerleri, ilgili maddenin toplam varyansının, faktörler tarafından ne ölçüde açıklandığını ifade eder. Bu değerler, madde ile faktör yapısı arasındaki ilişkiyi değerlendirme açısından kritik bir rol oynamakta ve yapı geçerliliği değerlendirmelerinde önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Genellikle, 0.30’un altındaki extraction değerlerine sahip

maddeler, yeterli düzeyde açıklanamadıkları için analiz dışında bırakılabilmektedir (Çokluk vd., 2012, s.220; DeVellis, 2017; Field, 2018; Tabachnick ve Fidell, 2019).

Faktör analizinde, düşük ortak varyans (communalities) değerlerine sahip değişkenler, yapının bütünlüğünü olumsuz yönde etkileyebileceği için analizden çıkarılabilir. Bu tür değişkenlerin analiz dışı bırakılması, modelin faktör yapısını iyileştirebilir ve istatistiksel olarak daha güçlü bir yapı elde edilmesini sağlayabilir. Özellikle çıkarılan değişkenler sonrasında yapılan yeniden analizlerde, KMO örneklem yeterliliği katsayısında ve toplam açıklanan varyans oranında artış gözlemlenmesi beklenebilir. Bu durum, ölçeğin yapı geçerliliğini güçlendiren önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir. (Kalaycı, 2014, s.323; DeVellis, 2017; Field, 2018).

Yapılan analizlerde, ortak varyans eşiği .40 olarak kabul edilmiş ve bu eşiğin altındaki toplam 31 madde aşamalı olarak analizden çıkarılmıştır. Her bir madde çıkarımında, ölçeğin güvenirlik katsayısı ve faktör yapısı yeniden değerlendirilmiş; bu işlem tüm düşük uyumlu maddeler için sırasıyla tekrarlanmıştır. Uygulanan bu yinelemeli süreç sonucunda, 25 maddeden oluşan taslak ölçek elde edilmiştir.

Çıkarılan maddeler

(1,4,9,10,19,21,23,24,25,26,30,31,32,33,38,40,41,42,43,44,45,46,48,49,50,51,52,53, 54,55,56)

Ölçek geliştirme çalışmalarında, ölçme aracının yapısal geçerliliğini değerlendirmek amacıyla sıklıkla Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis – PCA) tercih edilmektedir. Bu yöntemin kullanılmasının temel nedeni, çok sayıda gözlenen değişkeni ortak yapısal boyutlar altında gruplayarak, ölçüm aracındaki temel bileşenleri ortaya koymasıdır. PCA, yüksek sayıda değişkeni daha az sayıda bileşen altında toplamak suretiyle, veri setindeki bilgi kaybını en aza indirerek boyutsallığı azaltmayı amaçlar. Faktör sayısının belirlenmesi sürecinde, her bir faktörün toplam varyansa yaptığı katkının anlamlılığı oldukça önemli bir kriterdir. Bu kapsamda, ölçeğe dahil edilecek faktörlerin özdeğerlerinin (eigenvalue) 1'in üzerinde olması gerektiği genel kabul görmüş bir kuraldır (Kaiser kriteri). Ayrıca özdeğeri 1'in üzerinde olan faktörlerin, toplam varyansın en az %5'inden fazlasını açıklıyor olması da, ilgili faktörün ölçek kapsamında anlamlı bir boyut olarak değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır (Çokluk vd., 2012, s.198; Field, 2018). Bu kapsamda

Tablo 4.2’de ölçek maddelerinin döndürme sonrası açıklanan toplam varyansına ait tablo aşağıda verilmiştir.

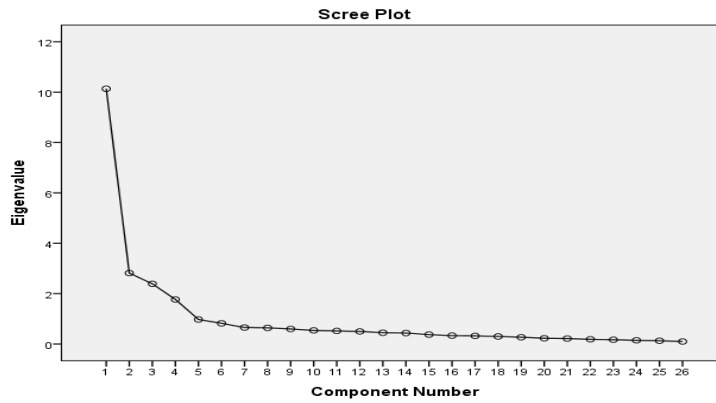
Tablo 4.2. Döndürme sonrası açıklanan toplam varyans

Faktör	Başlangıç Özdeğerleri			Yük Kareleri Toplamı			Döndürülmüş Yük Kareleri Toplamı
	Toplam	Varyans % si	Birikimli %	Toplam	Varyans % si	Birikimli %	
1	9,525	38,102	38,102	9,525	38,102	38,102	7,972
2	2,812	11,249	49,351	2,812	11,249	49,351	5,328
3	2,352	9,407	58,757	2,352	9,407	58,757	6,098
4	1,769	7,074	65,832	1,769	7,074	65,832	3,192

Tablo 4.2’de görüldüğü üzere; TBA gerçekleştirilmiş ve özdeğeri birin üzerinde olan 4 faktörün, toplam varyansı %65,832 olarak belirlenmiştir. Sürecin devamında veri setine döndürme işlemi yapılmıştır. Tablo 4.2’de görüldüğü üzere yapılacak olan AFA koşullarını sağlayan dört faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır.

Döndürme işlemi sonuçlarını ve elde edilen faktör sayısını destekleyen bir başka sonuç ise Kırılma Grafiği’dir (Çokluk vd., 2012, s.198; Field, 2018). Aşağıda yer alan Şekil 4.1.’de ise Kırılma Noktası gösterilmektedir.

Şekil 4.1. Kırılma noktası grafiği



Görüldüğü üzere Şekil 4.1’de, Kırılma Noktası grafiği dört faktörlü yapıyı desteklemektedir. Dördüncü noktadan sonra eğim yatay bir seyir izlemekte ve bu da faktörlerin varyansa katkısının azaldığını göstermektedir. Dikkate alınması gereken bir diğer konu da ölçek maddelerinin alacağı faktör yük değerlerinin alt sınırlarının 0.30-0.40 arasında olması gerektiğidir (Çokluk vd., 2012, s.223; DeVellis, 2017; Tabachnick ve Fidell, 2019). Bu araştırmada, AFA kapsamında faktör yüklerinin kabul edilebilir sınırı 0.40’ın üzeri olarak belirlenmiştir. AFA’da faktör desenini oluşturmak için Temel Bileşenler Analizi ve birden fazla faktörün birbirleri ile ilişkili olduğu

düşünüldüğünden Direct Oblimin döndürme yönteminin kullanılmış ve faktör sayısı dört olarak belirlendikten sonra testler yeniden yapılmıştır (Başar, 2016, 127).

Faktör analizinde madde yerleştirme sürecinde, birden fazla faktör altında anlamlı düzeyde yük alan binişik (çift yüklenen) maddelerin ayıklanması gerekmektedir. Farklı faktörlerde yüksek ve benzer yükler taşıyan (.10'dan az farkla) binişik maddeler, yapısal geçerliliği zayıflatabileceğinden çıkarılmalı ve her çıkarma sonrası analizler tekrarlanarak faktör yapısı yeniden değerlendirilmelidir (Çokluk vd., 2012, s.233). Bu kapsamda aşağıdaki Tablo 4.3 hazırlanmıştır.

Tablo 4.3. Açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Faktör	Madde	1	2	3	4
Bireysel Sürdürülebilirlik	F1-1	,856			
	F1-2	,807			
	F1-3	,796			
	F1-4	,784			
	F1-5	,767			
	F1-6	,750			
	F1-7	,749			
	F1-8	,729			
	F1-9	,618			
	F1-10	,582			
	F1-11	,492			
Toplumsal Sürdürülebilirlik	F2-1		,843		
	F2-2		,838		
	F2-3		,826		
	F2-4		,754		
	F2-5		,733		
Örgütsel Sürdürülebilirlik	F3-1			,876	
	F3-2			,841	
	F3-3			,822	
	F3-4			,781	
	F3-5			,770	
	F3-6			,636	
Etik Sürdürülebilirlik	F4-1				,915
	F4-2				,862
	F4-3				,833
Özdeğer		7,972	5,328	6,098	3,192
Açıklanan Varyans	65,832	38,102	11,249	9,407	7,074

Tablo 4.3' e göre binişik maddeler sırayla (54, 9, 26, 56, 49, 25, 32, 33, 41, 19) çıkartılmış ve aynı işlem son aşamada özdeğeri birin üzerinde dört faktörlü 25 maddelik; toplam varyansın %65,832'ini gösteren bir yapı oluşuncaya kadar tekrarlanmıştır. DeVellis'e (2017) göre ölçek geliştirme sürecinde açıklanan toplam varyansın en az 0,40 olması beklenmektedir (Aktaran: Başar, 2016, s.131). Bu doğrultuda, edinilen %65,832'lik varyans değerinin tatmin edici olduğu görülmektedir. Madde çıkarma sürecinin akabinde, maddelerin hangi faktörün altında toplandığı incelenmiş ve bu faktörlerin adlandırılması aşamasına geçilmiştir. 1. Faktör "bireysel sürdürülebilirlik", 2. Faktör "toplumsal sürdürülebilirlik" 3. Faktör "örgütsel sürdürülebilirlik" ve 4. Faktör de "etik sürdürülebilirlik" olarak isimlendirilmiştir.

4.1.2. Ölçeğin Güvenirlik Çalışması

Faktör analizi sonrası, ölçeğin genel ve alt boyutlarına ilişkin güvenirlilik düzeyleri sayısal olarak belirlenmelidir. Güvenirlilik, ölçme aracının tutarlı ve kararlı sonuçlar üretme kapasitesini ifade eder. Çok boyutlu Likert tipi ölçeklerde iç tutarlılık analizleri önerilir. İç tutarlılık analizleri, maddelerin aynı kavramsal yapıyı ne ölçüde yansıttığını gösterir. Bu kapsamda en yaygın yöntem Cronbach's Alpha olup, split-half güvenirlilik analizi de sık kullanılan bir tekniktir. (Tavşancıl, 2014; DeVellis, 2017; Field, 2018).

Cronbach's Alpha Yöntemi ile Güvenirlilik Analizi

Maddeler arası uyuma dayanarak güvenirliliği kestiren en yaygın iç tutarlılık yöntemidir (Başol, 2013). 231 katılımcının, dört faktör ve 25 maddeden oluşan ölçek verilerinin; Cronbach's Alpha iç tutarlılığı .928 olarak hesaplanmıştır. Oluşan bu dört faktörün her biri için ayrı güvenirlilik analizi yapılmış ve Cronbach's Alpha katsayıları sırasıyla; 11 maddelik “bireysel sürdürülebilirlik” faktörü için .927; beş maddelik “toplumsal sürdürülebilirlik” faktörü için .877; altı maddelik “örgütsel sürdürülebilirlik” faktörü için .897 ve son olarak üç maddelik “etik sürdürülebilirlik” faktörü için ise .864 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, hiçbir madde çıkarıldığında, ilgili faktörün Cronbach's Alpha katsayısından daha yüksek bir değer ortaya koymamaktadır. Bütün maddeler, ait oldukları faktörün iç tutarlılığını artırıcı yönde katkı sağlamaktadır. Bu sonuçlar, her bir faktörün tutarlı bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Yarıya Bölme Yöntemi İle Güvenirlilik Analizi

Uygulama kolaylığı nedeniyle test güvenirliliğini belirlemede sık tercih edilen bir tekniktir; test tek uygulamada iki eşdeğer yarıya bölünerek güvenirlilik hesaplanır, genellikle tek ve çift numaralı sorular temel alınır. (Başol, 2013). Bu model ölçekteki maddeleri iki gruba ayırır ve grupların arasındaki korelasyonu inceler. Split-Half modeli, ölçeği iki parçaya ayırarak bu parçalar arasındaki korelasyonu hesaplar; güvenirlilik, formlar arası korelasyon ile belirlenir ve Guttman ile Spearman-Brown katsayıları da bu amaçla kullanılır. (Kalaycı, 2010, s.123). Grupların güvenirlilik çalışması için yapılan analizde Cronbach's Alpha katsayıları; birinci grup için .914, ikinci grup için ise .847 olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan değerlerin yüksek olmasıyla birlikte birbirlerine yakın oluşu iki grubun aralarında tutarlı bir yapı olduğunun göstergesidir. Formlar Arası Korelasyon için .685, Eşit Uzunluk Spearman-Brown için .813, Eşit Olmayan Spearman Brown için .813 ve Guttman İki Yarı için

ise .792 hesaplanmıştır. Her faktör için tekrarlanan analizlerin sonuçlarına aşağıda yer verilmiştir.

Bireysel Sürdürülebilirlik faktörü için Cronbach's Alpha katsayıları; ilk grupta .895, ikinci grupta .834, olarak hesaplanmıştır. Formlar Arası Korelasyon .829, Eşit Uzunluk Spearman-Brown .907, Eşit Olmayan Spearman-Brown .907 ve Guttman İki Yarı ise .897 olarak hesaplanmıştır.

Toplumsal Sürdürülebilirlik faktörü için Cronbach's Alpha katsayıları; birinci grupta .871, ikinci grupta ise .724 olarak hesaplanmıştır. Formlar Arası Korelasyon .681; Eşit Uzunluk Spearman-Brown .811, Eşit Olmayan Spearman-Brown .816 ve Guttman İki Yarı ise .762 olarak tespit edilmiştir.

Örgütsel Sürdürülebilirlik için Cronbach's Alpha değerleri; ilk grup .870, ikinci grup ise .807 olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Formlar Arası Korelasyon .743; Eşit Uzunluk Spearman-Brown .852, Eşit Olmayan Spearman-Brown .852 ve Guttman İki Yarı ise .852 olarak bulunmuştur.

Son olarak Etik Sürdürülebilirlik faktörü için Cronbach's Alpha katsayıları; birinci grupta .811, ikinci grupta 1.000 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca Formlar Arası Korelasyon .738; Eşit Uzunluk Spearman-Brown .849, Eşit Olmayan Spearman-Brown .862 ve Guttman İki Yarı ise .762 olarak hesaplanmıştır.

Yapılan analizler doğrultusunda, ölçeğin iç tutarlılığının yeterli kabul edilebilmesi için Cronbach Alpha değerinin minimum 0,60; korelasyon değerinin 0,20 ile 0,90 aralığında ve Spearman-Brown değerinin de 0,70'in üzerinde olması beklenmektedir (Hinkin, 1995'ten aktaran: Başar, 2016, s.143). Eldeki bulgular, hem bu ölçütlerin karşılandığını hem de her bir faktörün güvenilirliğinin yüksek ve gruplar arasındaki iç tutarlılığın da güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

4.1.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Ölçeğin ve ortaya çıkan faktörlerin geçerliğini test etmek için AFA sonrasında DFA yapılması önerilir; çünkü yapısal eşitlik modeli, yeni bir model üretmekten çok mevcut modelin geçerliliğini test etmeye yöneliktir (Çokluk vd, 2012, s.255). Bu doğrultuda 25 madde ve dört faktörlü yapısıyla, Rekreatasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği'ne herhangi bir sınır getirilmeden DFA uygulanmış ve uyum iyiliği katsayıları; CMIN/DF=6,350; AGFI=,780; GFI=,818; NFI=,832; CFI=,854; IFI=,855; TLI=,838; RMSEA=,094 olarak hesaplanmıştır. DFA sonucunda, modele ait uyum indekslerinin

kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmesine rağmen analizde bazı maddelerin standardize edilmiş regresyon katsayılarının düşük olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda, sekiz maddenin benzer anlam taşıyan başka ifadelerle örtüştüğü, dolayısıyla ölçekten çıkarılmalarının anlam kaybına yol açmayacağı ve geçerliği artıracığı değerlendirilmiştir. Bu nedenle .70'in altında katsayıya sahip olan F1-3, F1-5, F1-8, F1-9, F1-10, F1-11, F2-20 ve F2-21 numaralı maddeler kademeli olarak çıkarılmış ve her işlem sonrasında analiz yinelenmiştir. Bu işlemler sonucunda aşağıda yer alan Tablo 4.4'deki sonuçlara ulaşılmıştır.

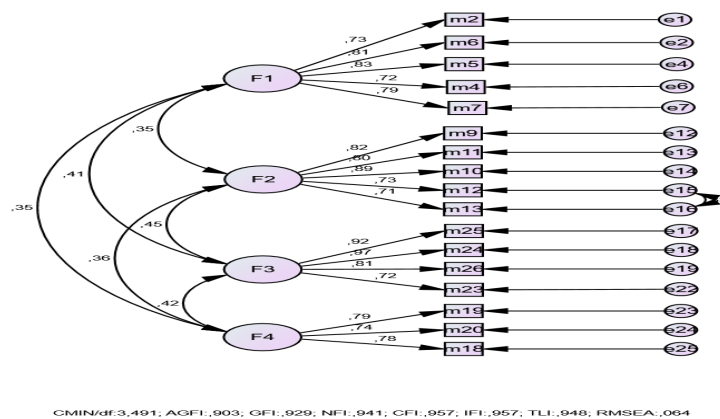
Tablo 4.4. Modele ait uyum iyiliği değerleri

Uyum İyiliği İndeksleri	Model Elde Edilen Değer	Kabul Edilebilir Değerler
CMIN/DF (x2/df)	3,491	1-5
AGFI	,903	$0,90 \leq AGFI < 1$
GFI	,929	$0,90 \leq GFI < 0,95$
NFI	,941	$0,80 \leq NFI \leq 0,97$
CFI	,957	$0,80 \leq CFI \leq 0,97$
NNFI (TLI)	,948	$0,80 \leq NNFI \leq 0,97$
RMSEA	,064	$0,01 \leq RMSEA \leq 0,08$

Tablo 4.4'de yer alan uyum indeks değerleri, 17 madde ve dört alt boyuttan oluşan yeni modelin uyum indekslerinin iyileştiği gözlemlenmiştir. Tüm değerler kabul edilebilir ölçüde ortaya koyulmuştur. Güncellenen modelin uyum değerleri şu şekildedir: CMIN/DF = 3,491; AGFI = ,903; GFI = ,929; NFI = ,941; CFI = ,957; IFI = ,957; TLI = ,948; RMSEA = ,064 (Tablo 4.).

DFA ile test edilen Rekreatasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği'ne ait path diyagramı aşağıda yer alan Şekil 4.2'de verilmiştir.

Şekil 4.2. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları



Şekil 4.2’de de görüldüğü gibi madde standart katsayılarının 0,71 ile 0,97 arasında değiştiği ve bu katsayıların AFA’da belirtilen faktör yüklerine karşılık geldiği görülmektedir. Madde standart katsayılarının yüksek oluşu bulundukları faktörle iyi uyum sağladığının kanıtıdır (Başar, 2016, s.150)

Yüksek faktör yükleri bir modelin iyi olduğunu gösterebilir; ancak bu yeterli değildir. Modelin genel olarak veriye ne kadar uygun olduğu da değerlendirilmelidir. Ayrıca, ölçeğin güvenilir olması gerekir; yani benzer koşullarda tekrar uygulandığında benzer sonuçlar vermelidir. Bu süreçte, Bileşik Güvenilirlik (CR), birden fazla ama benzer ifadelerin genel güvenilirliğini ölçmek amacıyla yapılır. Bu iki değerin de 0.70 üzeri olması beklenir (Nunnally ve Bernstein, 1994; Hair vd., 2010).

Geçerlilik için, yapının doğrulanmasının akabinde ayrıca yakınsak ve ıraksak geçerlilik testleri yapılmalıdır. Yakınsak geçerlilik, aynı faktördeki maddelerin hem birbirleri ile hem de ait oldukları faktörle ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Bunun için, CR katsayısının AVE katsayısından büyük, AVE katsayısının da 0.50’den yüksek olmalıdır. ıraksak geçerlilik, ifadelerin kendi faktörleri dışındaki faktörlerle düşük ilişkili olması gerektiğini belirtir. Bu geçerlilik için şu koşullar aranır: $MSV < AVE$; $ASV < MSV$ ve AVE katsayısının karekökü, faktörler arası korelasyondan büyük olmalıdır (Yaşlıoğlu, 2017, s.82). Bu doğrultuda aşağıdaki Tablo 4.5’te elde edilen yakınsak ve ıraksak geçerlik katsayıları verilmiştir.

Tablo 4.5. Ayırt edici geçerlik

Faktörler	Yakınsak Geçerlik		İraksak Geçerlik	
	CR	AVE	MSV	ASV
Faktör1	0,892	0,624	0,166	0,129
Faktör2	0,898	0,640	0,142	0,094
Faktör3	0,874	0,638	0,166	0,114
Faktör4	0,903	0,758	0,081	0,040

Tablo 4.5’teki sonuçlara göre, 0.70 üzeri olması beklenen Bileşik Güvenilirlik (CR) sonuçlarının, tüm faktörler için sağlandığı görülmektedir. Yakınsak geçerlilik için tüm faktörlerin CR katsayısının AVE katsayısından büyük ve yine tüm faktörler için AVE katsayısının 0.50’den yüksek olduğu görülmektedir. Son olarak ıraksak geçerlilik için $MSV < AVE$; $ASV < MSV$ ve AVE’nin de, faktörler arası korelasyondan büyük olma durumlarının sağlandığı görülmektedir.

4.2. Ölçeğin Yordanmasına Ait Bulgular

Bu bölümde; katılımcıların, demografik özellikleri ve gençlik merkezindeki rekreatif organizasyonlara katılım durumları ile spora dair durumlarının; rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörleri üzerinden farklılaşma durumları değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen genel bulgular, bulgulara ait tablolar ve tablolara ait yorumlar ile değerlendirilmiştir.

4.2.1.Katılımcılarının Demografik Özellikleri

Demografik özelliklerinin ortaya koyulması için katılımcılara; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek ve ekonomik durumları sorulmuş ve elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda (Tablo 4.6) özetlenmiştir.

Tablo 4.6. Rekreasyon katılımcılarının demografik özellikleri

	Sıklık	%		Sıklık	%
Cinsiyet			Yaş		
Kadın	137	45.8	18-24	145	45.8
Erkek	162	54.2	25-30	87	30.8
			31 ve üzeri	67	23.4
Medeni Durum			Son Mezuniyet		
Evli	78	26.1	Ortaöğretim	145	44.5
Bekar	221	73.9	Lisans	121	40.5
			Lisansüstü	33	15
Ekonomik Durum			Meslek		
Kötü	93	30.4	Öğrenci	151	50.5
Orta	135	45.2	Meslek Sahibi	148	49.5
İyi	71	24.4			
Toplam	299	100	Toplam	299	100

Tablo 4.6. incelendiğinde katılımcıların % 54.2'si erkek, % 45.8'i ise kadın olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla cinsiyete göre; erkek katılımcıların daha baskın olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş durumları incelendiğinde; % 45.8 ile 18-24 yaş grubunda yer alan katılımcıların baskınlığı görülmektedir. Bu oranı % 30.8 ile 25-30 yaş grubu takip etmektedir. Katılımcıların % 23.4 oranı ile 31 yaş veya üstü grubu ise araştırmanın en düşük bölümünü oluşturmaktadır. Katılımcıların medeni durumuna bakıldığında % 73.9'unun bekar olduğu ve evlilere göre daha baskın olduğu görülmektedir. Eğitim durumu değişkeni incelendiğinde ise, % 44.5 ile ortaöğretim düzeyinde eğitim görenlerin en büyük orana sahip olduğu görülmektedir. Bu oranı % 40.5 ile lisans düzeyinde eğitim görenler takip etmektedir. Ankete katılan bireylerin

ekonomik düzey durumları incelendiğinde, katılımcıların en büyük oranı % 45.2 ile orta düzeyde ekonomik duruma sahip olanlardır. Son olarak araştırmaya katılan bireylerin meslek grupları incelendiğinde katılımcıların % 50.5'inin öğrenci, % 49.5'inin ise herhangi bir meslek sahibi olduğu görülmektedir.

Bireylerin, gençlik merkezlerindeki rekreatif organizasyonlara katılım durumlarını ve sporla ilgili durumlarını ortaya koyabilmek amacıyla hazırlanan sorulara verilen cevaplar doğrultusunda, aşağıdaki Tablo 4.7 hazırlanmıştır.

Tablo 4.7. Gençlik merkezlerindeki organizasyonlara ve spora katılım durumları

	Sıklık	%		Sıklık	%
Gençlik Merkezlerine Daha Önceki Katılım Durumu			Gençlik Kamplarına Katılım Durumu		
Katıldım	204	68.2	Katılmadım	191	63.9
Katılmadım	95	31.8	Katıldım	108	36.1
Katıldığı Etkinlik Türü			Lisanslı Sporcu Olma Durumu		
Eğitim	49	16.4	Evet	107	35.8
Sanat	55	18.4	Hayır	192	64.2
Resim	46	15.4			
Müzik	46	15.4	Spor Yapma Durumu		
Spor	45	15.0	Yapmıyorum	66	22.1
Gönüllülük	58	19.4	Yapıyorum	233	77.9
Toplam	299	100	Toplam	299	100

Tablo 4.7 incelendiğinde araştırmaya katılım sağlayan toplam 299 katılımcının %68.2 Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı Gençlik Merkezlerindeki rekreasyon etkinliklerine daha önce katılım sağladığı görülmektedir. Geriye kalan % 31.8'lik grubun ise ilk kez rekreasyon etkinliklerine katıldığı görülmektedir. Araştırmaya katılım sağlayan bireylerin katılım sağladıkları rekreasyon etkinlik kategorileri incelendiğinde, en çok katılımın % 19.4'lük oranla "gönüllülük" kategorisinde olduğu görülmektedir. Bu oranı % 18.4 ile "sanat" kategorisindeki etkinliklere katılım izlemektedir. Katılımcıların Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı Gençlik Merkezlerinde gerçekleştirilen kamplara katılım durumları incelendiğinde; % 63.9'unun daha önce herhangi bir kampa katılmadığı görülmektedir. Katılımcıların lisanslı sporcu olma durumu değerlendirildiğinde; % 64.2'sinin lisansının olmadığı, %35.8'lik kısmının ise lisanslı sporcu olduğu görülmektedir. Son olarak katılımcıların spor yapma durumlarına bakıldığında; % 77.9'nun spor yaptığı, %22.1'lik kısmının ise spor yapmadığı görülmektedir.

4.2.2. Rekreasyon Katılımcılarının “Rekreasyonda Sürdürülebilirlik” İfadelerine Ait Değerlendirmeleri

Aşağıda bulunan Tablo 4.8’de Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği’ne ait ifadelerin ortalamaları görülmektedir.

Tablo 4.8. Rekreasyon katılımcılarının rekreasyonda sürdürülebilirliğe ait değerlendirmeleri

Rekreasyonda Sürdürülebilirlik İfadeleri	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Katıldığım etkinlik beni mutlu ediyor.	4.63	0.483
Katıldığım etkinlik yaşam kalitemi artırıyor.	4.61	0.490
Katıldığım etkinlik zihinsel sağlığımı olumlu etkiliyor.	4.60	0.490
Katıldığım etkinlik rahatlamamı sağlıyor.	4.59	0.512
Tesis benim için kolay ulaşılabilir..	4.56	0.497
Katıldığım etkinlik yeni şeyler öğrenmemi sağlıyor.	4.56	0.497
Tesiste rekreasyon alanında uzman yöneticiler bulunuyor.	4.47	0.500
Katıldığım etkinlik zararlı alışkanlıklara (alkol, sigara, kumar, uyuşturucu kullanımı vb.) yönelmemi engelliyor.	4.47	0.520
Katıldığım etkinlik toplumsal şiddet/terör vb. olaylara yönelmemi engelliyor.	4.46	0.500
Katıldığım etkinlik ayrım (din, dil, ırk vb.) gözetmiyor.	4.46	0.499
Tesiste hizmet kalitesi (ekipman/kullanılan alan) yüksek	4.46	0.499
Tesiste rekreasyon alanında uzman eğiticiler çalışıyor.	4.45	0.505
Katıldığım etkinlik suça yönelmemi engelliyor.	4.44	0.498
Katıldığım etkinlik toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlıyor.	4.42	0.501
Katıldığım etkinlik bölgenin inanç değerlerine uygundur.	4.36	0.496
Katıldığım etkinlik bölgenin kültürel değerlerine uygundur.	4.36	0.488
Katıldığım etkinlik bölgenin geleneksel değerlerine uygundur.	4.34	0.483

(5=Kesinlikle katılıyorum, 1=Kesinlikle katılmıyorum) n=299

Yukarıda yer alan Tablo 4.8’e göre; katılımcılar en çok 4.63 ortalamaıyla “Katıldığım etkinlik beni mutlu ediyor.” ifadesine, en az da 4.34 ortalamaıyla “Katıldığım etkinlik bölgenin geleneksel değerlerine uygundur.” ifadesilerine katılmışlardır.

Toplam 17 ifadenin güvenilirliği Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı kullanılarak hesaplanmış ve .899 olarak tespit edilmiştir. Faktörlerin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları “bireysel sürdürülebilirlik” faktörü için .887, “toplumsal sürdürülebilirlik” faktörü için .903, “örgütsel sürdürülebilirlik” faktörü için .808 ve son olarak “etik sürdürülebilirlik” faktörü için .820 olarak bulunmuştur. Yapılan analiz neticesinde ölçeğe ve faktörlere ilişkin güvenilirliğin kabul edilen sınırlar (.70-.90) aralığında

olduğu tespit edilmiştir. (Nunnally ve Bernstein, 1994'den akt.; Westhuizen ve Koekemoer, 2015).

4.2.3.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Etkinliklere Daha Önceki Katılım Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin gençlik merkezlerindeki etkinliklere daha önceki katılım durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacı ile T testi yapılmıştır (Tablo 4.9).

Tablo 4.9. Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin katılımcıların etkinliklere daha önceki katılım durumuna göre farklılaşma durumu

Faktörler	Katılım Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	T	p
Bireysel	Katıldım	204	4.56	0.41	-1.801	.730
	Katılmadım	95	4.66	0.40		
Toplumsal	Katıldım	204	4.44	0.43	-.284	.776
	Katılmadım	95	4.46	0.43		
Örgütsel	Katıldım	204	4.46	0.39	-1.333	.184
	Katılmadım	95	4.53	0.39		
Etik	Katıldım	204	4.31	0.41	-2.422	.016
	Katılmadım	95	4.44	0.42		

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$ (5=Kesinlikle katılıyorum, 1=Kesinlikle katılmıyorum)

Tablo 4.9'da görüldüğü üzere yapılan Bağımsız Örneklem T testi sonuçlarına göre; gençlik merkezlerindeki etkinliklere daha önce katılanlar ile ilk kez katılanlar arasında istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0.05$).

4.2.4.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Etkinlik Türü Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin, etkinlik türü durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacı ile ANOVA testinden yararlanılmış ve Tablo 4.10 hazırlanmıştır.

Tablo 4.10. Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin etkinlik türü durumuna göre farklılaşma durumu

Faktörler	Etkinlik Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Bireysel	Eğitim	49	4.63	0.41	1.540	.177
	Sanat	55	4.55	0.40		
	Resim	46	4.45	0.40		
	Müzik	46	4.54	0.44		
	Spor	45	4.55	0.45		
	Gönüllülük	58	4.56	0.41		
Toplumsal	Eğitim	49	4.44	0.42	1.661	.144
	Sanat	55	4.48	0.43		
	Resim	46	4.38	0.41		
	Müzik	46	4.39	0.40		
	Spor	45	4.40	0.44		
	Gönüllülük	58	4.41	0.41		
Örgütsel	Eğitim	49	4.45	0.39	1.470	.199
	Sanat	55	4.51	0.39		
	Resim	46	4.55	0.41		
	Müzik	46	4.44	0.40		
	Spor	45	4.38	0.41		
	Gönüllülük	58	4.42	0.42		
Etik	Eğitim	49	4.33	0.39	.416	.137
	Sanat	55	4.37	0.44		
	Resim	46	4.41	0.44		
	Müzik	46	4.41	0.42		
	Spor	45	4.42	0.41		
	Gönüllülük	58	4.39	0.40		

*p<0.05 **p<0.01 (5=Kesinlikle katılıyorum, 1=Kesinlikle katılmıyorum)

Yapılan ANOVA testi sonuçları (Tablo 4.10) rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinde etkinlik türüne göre istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmadığını göstermektedir (p>0.05).

4.2.5.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Gençlik Kamplarına Katılım Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin, katılımcıların gençlik kamplarına katılım durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacı ile T testi yapılmıştır (Tablo 4.11).

Tablo 4.11. Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin katılımcıların gençlik kamplarına katılım durumuna göre farklılaşma durumu

Faktörler	Kamlara Katılım	N	Ortalama	Standart Sapma	T	p
Bireysel	Katılmadım	191	4.55	0.42	2.267	.024
	Katıldım	108	4.64	0.41		
Toplumsal	Katılmadım	191	4.53	0.42	-2.142	.033
	Katıldım	108	4.40	0.41		
Örgütsel	Katılmadım	191	4.51	0.38	.963	.336
	Katıldım	108	4.42	0.39		
Etik	Katılmadım	191	4.45	0.43	-1.537	.126
	Katıldım	108	4.30	0.39		

*p<0.05 **p<0.01 (5=Kesinlikle katılıyorum, 1=Kesinlikle katılmıyorum)

Tablo 4.11’de görüldüğü üzere yapılan Bağımsız Örneklem T testi sonuçlarına göre; gençlik kamplarına katılım sağlayanlar ile katılım sağlamayanlar arasında istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

4.2.6.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Lisanslı Sporcu Olma Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin, katılımcıların lisanslı sporcu olma durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacı ile T testi yapılmıştır. (Tablo 4.12).

Tablo 4.12. Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin katılımcıların lisanslı sporcu olma durumuna göre farklılaşma durumu

Faktörler	Lisanslı Sporcu	N	Ortalama	Standart Sapma	T	p
Bireysel	Evet	107	4.52	0.41	2.267	.024
	Hayır	192	4.63	0.40		
Toplumsal	Evet	107	4.52	0.41	-2.142	.033
	Hayır	192	4.41	0.42		
Örgütsel	Evet	107	4.51	0.39	.963	.336
	Hayır	192	4.47	0.39		
Etik	Evet	107	4.40	0.44	-1.537	.126
	Hayır	192	4.32	0.40		

* $p<0.05$ ** $p<0.01$ (5=Kesinlikle katılıyorum, 1=Kesinlikle katılmıyorum)

Tablo 4.12’de görüldüğü üzere yapılan Bağımsız Örneklem T testi sonuçlarına göre; lisanslı sporcular ile lisanslı sporcu olmayanlar arasında istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>0.05$).

4.2.7.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Spor Yapma Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Katılımcıların spor yapma durumuna göre rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacı ile T testi yapılmıştır (Tablo 4.13)

Tablo 4.13. Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin katılımcıların spor yapma durumuna göre farklılaşma durumu

Faktörler	Spor Yapma Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	T	p
Bireysel	Yapmıyorum	66	4.63	0.40	.913	.362
	Yapıyorum	233	4.58	0.41		
Toplumsal	Yapmıyorum	66	4.32	0.38	-2.932	.004*
	Yapıyorum	233	4.48	0.43		
Örgütsel	Yapmıyorum	66	4.48	0.38	.046	.963
	Yapıyorum	233	4.48	0.40		
Etik	Yapmıyorum	66	4.43	0.41	1.709	.089
	Yapıyorum	233	4.33	0.41		

*p<0.05 **p<0.01 (5=Kesinlikle katılıyorum, 1=Kesinlikle katılmıyorum)

Tablo 4.13’de görüldüğü üzere yapılan Bağımsız Örneklem T testi sonuçlarına göre; “toplumsal” sürdürülebilirlik faktörünün spor yapma durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği ($t=-2.932$; $p<0.05$) görülmektedir. Buna göre spor yapan katılımcıların bu faktöre ilişkin ortalama puanı 4.48 iken, hiç spor yapmayan katılımcıların ortalaması 4.19’dur. Dolayısıyla spor yapan katılımcıların hiç spor yapmayanlara göre rekreasyonda “toplumsal” sürdürülebilirlik konusunda daha yüksek puana sahip oldukları görülmektedir. Diğer faktörler ise spor yapma durumuna göre istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

4.2.8.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu

Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacı ile T testi yapılmıştır (Tablo 4.14).

Tablo 4.14. Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin katılımcıların cinsiyetine göre farklılaşma durumu

Faktörler	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	T	p
Bireysel	Kadın	137	4.50	0.40	-3.702	.001**
	Erkek	162	4.67	0.39		
Toplumsal	Kadın	137	4.45	0.42	.098	.922
	Erkek	162	4.46	0.43		
Örgütsel	Kadın	137	4.44	0.40	-1.656	.099
	Erkek	162	4.52	0.39		
Etik	Kadın	137	4.31	0.39	-1.646	.101
	Erkek	162	4.39	0.43		

*p<0.05 **p<0.01 (5=Kesinlikle katılıyorum, 1=Kesinlikle katılmıyorum)

Tablo 4.14’de görüldüğü gibi yapılan Bağımsız Örneklem T testi sonuçlarına göre, “bireysel” sürdürülebilirlik faktörü ($t=-3.702$; $p<0.01$) cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Buna göre kadınların “bireysel sürdürülebilirlik” konusuna

ilişkin ortalama puanları 4.50 iken erkeklerin 4.67 olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla erkek katılımcıların, kadınlara göre rekreasyonda bireysel sürdürülebilirlik faktöründe daha yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmektedir. Diğer faktörlerin cinsiyete göre istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık göstermediği ($p>0.05$) ortaya çıkmıştır.

4.2.9.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin medeni duruma göre, istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacı ile T testi yapılmıştır. Bu bağlamda aşağıdaki Tablo 4.15 hazırlanmıştır.

Tablo 4.15. Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin katılımcıların medeni durumuna göre farklılaşma durumu

Faktörler	Medeni Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	T	p
Bireysel	Evli	78	4.65	0.40	1.449	.148
	Bekar	221	4.57	0.41		
Toplumsal	Evli	78	4.33	0.41	-2.971	.003*
	Bekar	221	4.49	0.42		
Örgütsel	Evli	78	4.52	0.40	1.006	.315
	Bekar	221	4.47	0.39		
Etik	Evli	78	4.30	0.43	-1.308	.192
	Bekar	221	4.37	0.41		

* $p<0.05$ ** $p<0.01$ (5=Kesinlikle katılıyorum, 1=Kesinlikle katılmıyorum)

Yapılan Bağımsız Örneklem T testi sonuçlarına göre aşağıda yer alan Tablo 4.15.’te rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinde medeni duruma göre; “toplumsal sürdürülebilirlik” faktöründe ($t=-2.971$; $p<0.05$) anlamlı bir farklılık görülmüştür. Buna göre bekar katılımcıların evli katılımcılara göre ortalama puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Diğer faktörlerde ise istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır ($p>0.05$).

4.2.10.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Ekonomik Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin, katılımcıların ekonomik durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacı ile ANOVA testinden yararlanılmış ve bu kapsamda Tablo 4.16 hazırlanmıştır.

Tablo 4.16. Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin katılımcıların ekonomik durumuna göre farklılaşma durumu

Faktörler	Ekonomik Durum	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Bireysel	Kötü	93	4.74	0.36	4.033	.003*
	Orta	135	4.52	0.41		
	İyi	71	4.56	0.40		
Toplumsal	Kötü	93	4.35	0.41	1.626	.168
	Orta	135	4.50	0.41		
	İyi	71	4.47	0.43		
Örgütsel	Kötü	93	4.55	0.36	1.245	.292
	Orta	135	4.44	0.40		
	İyi	71	4.52	0.40		
Etik	Kötü	93	4.36	0.40	.774	.543
	Orta	135	4.32	0.40		
	İyi	71	4.40	0.44		

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$ (5=Kesinlikle katılıyorum, 1=Kesinlikle katılmıyorum)

Yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre; aşağıda yer alan Tablo 4.16’da görüldüğü gibi “bireysel sürdürülebilirlik” faktörünün ekonomik durumuna göre istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık ($F=4.033$; $p < 0.05$) gösterdiği tespit edilmiştir. Bireysel sürdürülebilirlik faktörünün hangi ekonomik durum grupları arasında anlamlı farklılık gösterdiğini tespit etmek amacıyla da Post Hoc testlerden Scheffe testi uygulanmıştır. Buna göre; kötü ile orta düzey ekonomik durum (ortalama farkı=.22063) arasında anlamlı bir fark ($p < 0.05$) olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre; ekonomik durumu kötü düzeyde olan katılımcıların “bireysel sürdürülebilirlik” konusunda ekonomik durumu orta düzeyde olan katılımcılardan daha yüksek puana sahip olduğu görülmektedir. Diğer faktör ortalamalarının katılımcıların ekonomik durumuna göre istatistiksel bakımdan anlamlı farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır ($p > 0.05$).

4.2.11.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin, katılımcıların eğitim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacı ile ANOVA testinden yararlanılmış ve Tablo 4.17 hazırlanmıştır.

Tablo 4.17. Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin katılımcıların eğitim durumuna göre farklılaşma durumu

Faktörler	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Bireysel	Ortaöğretim	145	4.63	0.41	.692	.557
	Lisans	121	4.56	0.40		
	Lisansüstü	33	4.59	0.40		
Toplumsal	Ortaöğretim	145	4.44	0.42	.530	.662
	Lisans	121	4.48	0.43		
	Lisansüstü	33	4.38	0.41		
Örgütsel	Ortaöğretim	145	4.45	0.39	.869	.458
	Lisans	121	4.51	0.39		
	Lisansüstü	33	4.55	0.41		
Etik	Ortaöğretim	145	4.33	0.39	1.343	.261
	Lisans	121	4.37	0.44		
	Lisansüstü	33	4.41	0.44		

*p<0.05 **p<0.01 (5=Kesinlikle katılıyorum, 1=Kesinlikle katılmıyorum)

Yapılan ANOVA testi sonuçları (Tablo 4.17) rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinde eğitim durumuna göre istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık bulunmadığını göstermektedir (p>0.05).

4.2.12.Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Faktör Ortalamalarının Katılımcıların Meslek Sahibi Olma Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin, katılımcıların meslek sahibi olma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacı ile T testi yapılmıştır (Tablo 4.18).

Tablo 4.18. Rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinin katılımcıların meslek sahibi olma durumuna göre farklılaşma durumu

Faktörler	Meslek Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	T	p
Bireysel	Öğrenci	151	4.61	0.41	.677	.499
	Meslek Sahibi	148	4.58	0.41		
Toplumsal	Öğrenci	151	4.42	0.42	-1.294	.197
	Meslek Sahibi	148	4.48	0.43		
Örgütsel	Öğrenci	151	4.43	0.38	-2.483	.014
	Meslek Sahibi	148	4.54	0.40		
Etik	Öğrenci	151	4.31	0.37	-1.806	.072
	Meslek Sahibi	148	4.40	0.45		

*p<0.05 **p<0.01 (5=Kesinlikle katılıyorum, 1=Kesinlikle katılmıyorum)

Yapılan Bağımsız Örneklem T testi sonuçlarına göre aşağıda yer alan Tablo 4.18’de rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörlerinde meslek sahibi olma durumuna göre istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır (p>0.05). Ancak meslek sahibi katılımcıların bireysel sürdürülebilirlik faktörü dışında kalan; toplumsal, örgütsel ve etik sürdürülebilirlik faktör puanlarının öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1. Ölçek Geliştirme

Araştırmadan elde edilen bulgular, rekreasyonda sürdürülebilirlik için 17 maddeden oluşan dört alt boyut olduğunu; “Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği”nin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu, her maddenin ilgili olduğu faktörü hem doğru hem tutarlı şekilde yansıttığını ve rekreasyon hizmetlerinin sürdürülebilirlik düzeyini ölçebileceğini göstermektedir. Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği’nin son hali Tablo 5.1’de verilmiştir.

Tablo 5.1. Rekreasyonda sürdürülebilirlik ölçeği

Alt Boyutlar	Maddeler
Bireysel Sürdürülebilirlik	Katıldığım etkinlik beni mutlu ediyor. Katıldığım etkinlik yeni şeyler öğrenmemi sağlıyor. Katıldığım etkinlik yaşam kalitemi artırıyor. Katıldığım etkinlik rahatlamamı sağlıyor. Katıldığım etkinlik zihinsel sağlığımı olumlu etkiliyor.
Toplumsal Sürdürülebilirlik	Katıldığım etkinlik suça yönelmemi engelliyor. Katıldığım etkinlik toplumsal şiddet/terör vb. olaylara yönelmemi engelliyor. Katıldığım etkinlik zararlı alışkanlıklara (alkol, sigara, kumar, uyuşturucu kullanımı vb) yönelmemi engelliyor. Katıldığım etkinlik toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlıyor. Katıldığım etkinlikler ayırım (din, dil, ırk vb) gözetmiyor.
Örgütsel Sürdürülebilirlik	Tesis benim için kolay ulaşılabilir. Tesiste rekreasyon alanında uzman yöneticiler bulunuyor. Tesiste rekreasyon alanında uzman eğiticiler çalışıyor. Tesiste hizmet kalitesi (ekipman/kullanılan alan) yüksek.
Etik Sürdürülebilirlik	Katıldığım etkinlik bölgenin inanç değerlerine uygundur. Katıldığım etkinlik bölgenin kültürel değerlerine uygundur. Katıldığım etkinlik bölgenin geleneksel değerlerine uygundur.

Elde edilen 17 madde ve dört faktörlü, 1-5 aralığında beşli Likert tipindeki “Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği”nden, bireylerin rekreasyon tesislerine/alanlarına ve hizmetlerine yönelik sürdürülebilirlik düzeylerini belirlemek amacıyla en düşükten en yükseğe doğru alınabilecek puanlar aşağıdaki Tablo 5.2’de gösterilmiştir.

Tablo 5.2. Rekreasyonda sürdürülebilirlik düzeyi

Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Düzeyi	
0 ≥ 17	Çok düşük
18 ≥ 34	Düşük
35 ≥ 51	Orta
52 ≥ 68	Yüksek
69 ≥ 85	Çok yüksek

Günümüzde rekreasyon, bireylerin temel gereksinimlerinin yanı sıra estetik, statü, özgürlük, eğlence ve paylaşım gibi öznel beklentilerini de karşılamayı amaçlayan serbest zaman; bireysel tercihlere dayalı bir olgu olmaktan çıkarak sosyokültürel bir boyut kazanmış ve endüstriyel bir yapıya bürünerek tüketim odaklı hizmet sektöründe önemli bir yer edinmiştir. Rekreasyon etkinliklerinin bireysel ve toplumsal düzeydeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda, sürdürülebilirliğin rekreasyon özelinde incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Son yıllarda yapılan sistematik literatür derlemeleri, rekreasyon yönetiminde sürdürülebilirliğin yalnızca çevresel değil — davranışsal, sosyal ve yönetsel — birçok boyutu kapsadığını göstermektedir. Ayrıca, park ve rekreasyon kurumlarının sürdürülebilirlik uygulamaları benimseyerek hem doğayı koruyabildiği hem de toplumsal ve ekonomik fayda sağladığı raporlanmıştır (Kara, Yıldız ve Öztürk, 2025). Türkiye özelinde yapılan çalışmalarda ise, milli parklar ve rekreasyon alanlarının sürdürülebilir gelişim için çevresel, sosyal ve yönetsel kriterlerle planlanması gerektiği vurgulanmaktadır (Demir, 2002).

Geleneksel sürdürülebilirlik faktörlerinin, çevresel, sosyal ve ekonomik boyutların eşit ve karşılıklı bağımlı olduğunu göstermektedir (Munashinge, 1993). Modern sürdürülebilir gelişme modelinde ise ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik çevresel sürdürülebilirliğin bir alt kümesi olarak değerlendirilmektedir (Williams vd., 2003). Sosyal yaşam ve ekonomik refahın birbirinden ayıramaz olduğu ve çevrenin insan yaşamının temel kaynağı olarak kabul edildiği modern sürdürülebilirlik yaklaşımı, geleneksel modelin insan merkezli bakışından farklı olarak yaşamın bütünsel korunmasını odağına almaktadır (Weber-Blaschke vd., 2005). Sürdürülebilirlik boyutları birbirinden bağımsız olmayıp, zaman zaman örtüşen, etkileşen ve ortak etkileşim alanlarında bir araya gelen dinamik unsurlardır. Sürdürülebilir kalkınma, çevresel, ekonomik ve sosyal boyutların bütüncül olarak ele alınmasını gerektirir; aksi takdirde mevcut ihtiyaçlar karşılanırken gelecekteki nesillerin ihtiyaçları riske girebilir. Bu nedenle, kaynakların adil kullanımı ve çevresel bütünlüğün korunması sürdürülebilirliğin temelini oluşturur. Birkaç örnekle açıklanan sürdürülebilirlik modellerinde yer alan faktörlerin birbirleri ile olan eşit ve hassas ilişkileri ve çalıştıkları disiplin içerisindeki uyumu da değerlendirildiğinde rekreasyonda sürdürülebilirlik kavramının ve ortaya koyduğu faktörlerin mevcut sürdürülebilirlik faktörleri ile ilişkili olmakla birlikte farklılaştığı görülmektedir. Bu doğrultuda rekreasyonda sürdürülebilirliğe dair geliştirilen tanımlama oldukça önemlidir.

Rekreasyonda sürdürülebilirlik; rekreasyon hizmetlerinin, tesislerinin/alanlarının, bireylerin serbest zamanlarında özgür iradeleri doğrultusunda, bireysel gereksinim ve yetkinliklere uygun olarak yaşam kalitesini optimize edecek biçimde işlevsel hale getirilmesi; bu hizmet ve tesislerin/alanların işlevsel ve yapısal bütünlüğünün korunup geliştirilerek kuşaklar arası aktarımının sağlanması ve bu süreçlerin sürekliliğinin temini amacıyla ilgili tüm paydaşlar arasında entegre ve koordineli yönetim stratejilerinin uygulanması olarak tanımlanabilir. Rekreasyonda sürdürülebilirlik üzerine yapılan tanımdan yola çıkarak rekreasyonda sürdürülebilirlik dört farklı boyutuyla değerlendirilebilir:

- 1.Bireysel Sürdürülebilirlik: Rekreasyon etkinliklerine katılım yoluyla bireyin; beklenti, tutum/davranış ve yetenek düzeyinde sürekli değişiklikler meydana getirme sürecini ifade eder.
- 2.Toplumsal Sürdürülebilirlik: Rekreasyonun yaygınlaştırılması ile toplum üzerinde sağlık ve sosyal açıdan istendik davranış değişikliği meydana getirme sürecidir.
- 3.Örgütsel Sürdürülebilirlik: Rekreasyon bilincinin toplumda yaygınlaştırılması ve rekreasyon uygulamalarının sürekliliğinin sağlanması amacıyla tüm paydaşların örgütlenme, plan, program ve politikalarını yerine getirme sürecini ifade eder.
- 4.Etik Sürdürülebilirlik: Rekreasyon yoluyla eşitlik, hakkaniyet ve tüm değerlere saygıyı toplumun tamamına yayma amacıyla davranış ve tutum değişiklikleri meydana getirme sürecidir.

Araştırma sonucunda elde edilen rekreasyonda sürdürülebilirlik modelinin bu dört temel üzerinde yükselmesinin sebebi incelendiğinde;

- *Karmaşıklık ve Çok Katmanlılık*: Rekreasyon, salt bireysel serbest zaman değerlendirmesi değil; toplumsal ilişkiler, kurumsal yapılar, etik normlar ve çevresel kaynaklarla etkileşim içinde olan bir sistemdir. Bu nedenle, sürdürülebilirliği tanımlarken çok boyutlu bir yaklaşım benimsemek kaçınılmazdır. Rekreasyon yalnızca bireylerin serbest zaman değerlendirmesi değil; ekolojik sistemlerle etkileşim, toplumsal ilişkiler, kurumsal yönetim/pratikler ve etik değerler gibi farklı düzeylerin kesişiminde yer alan bir faaliyet alanıdır. Bu nedenle, rekreasyonda sürdürülebilirliği sağlamak için tek bir odak (örneğin yalnızca çevre koruma ya da yalnızca bireysel fayda) yeterli olmayacaktır. Yönetim, planlama ve politika süreçleri,

rekreasyonun çok katmanlı yapısını dikkate alarak bütüncül bir strateji benimsemelidir (Morse, 2020).

- *Çeşitli Paydaşların Katılımı Gerekliliği:* Birey, toplum üyeleri, kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları gibi farklı paydaşlar rekreasyondan etkilenir ve etkiler. Örgütsel ve etik sürdürülebilirlik, bu paydaşların koordinasyonunu ve kolektif sorumluluğu gerektirir (Kara, Yıldız ve Öztürk, 2025).
- *Uzun Dönemli Koruma ve Erişilebilirlik:* Tesislerin, alanların ve hizmetlerin gelecek kuşaklara aktarılması; adil erişim ve sürdürülebilir kullanım anlayışı gerektirir. Bu, yalnızca yapısal bakım değil, sosyal ve etik normların da sürekliliğini şart koşar (Maher, 2024).
- *Sosyal Refah ve Toplumsal Dayanışma:* Rekreasyon toplumsal bağları güçlendirir, aidiyet hissi oluşturur, sosyal dışlanmayı azaltır. Toplumsal sürdürülebilirlik, toplumun genel refahını, eşitlikçi katılımı ve kapsayıcılığı destekler. Rekreasyon yalnızca birey üzerine değil, toplumsal yapı ve sosyal bütünleşmeye de etki eder. Toplumsal sürdürülebilirlik, rekreasyonun yaygınlaştırılmasıyla toplum genelinde sağlık, sosyal etkileşim, dayanışma, eşit erişim ve topluluk aidiyeti gibi istenilen davranış değişikliklerini teşvik eder. Açık alan rekreasyonu ve sürdürülebilirlik temalı literatürde, rekreasyon ve park alanlarının sosyal kapsayıcılığı, toplumun farklı kesimlerini bir araya getirme potansiyeli ve sosyal uyum için bir köşe taşı olduğu belirtilmektedir (NRPA, 2023).
- *Kurumsal Sürdürülebilirlik ile Uyum:* Kurumların yönetim süreçleri, rekreasyonun uzun ömürlü, erişilebilir ve etkili olmasını sağlar; bu da kaynakların verimli kullanımı, çevresel koruma, toplumsal adalet ve bireysel refah arasındaki dengeyi kurar. Rekreasyon faaliyetlerinin uzun ömürlü, planlı ve kurallı biçimde sürdürülebilir olması için kurumların — belediyeler, gençlik merkezleri, özel işletmeler, sivil toplum kuruluşları — kurumsal düzeyde yapılandırılmış politika, yönetim ve uygulamalara sahip olması gereklidir. Örgütsel sürdürülebilirlik; tesislerin ve alanların bakım-onarımının yapılması, kaynakların verimli kullanımı, personel eğitimi, plan-program hazırlığı, sürdürülebilirlik ilkesine uygun yönetim sistemi kurulması gibi bileşenleri içerir. Gerçekten de, rekreasyon yönetimi literatüründe sürdürülebilirlik uygulamalarını benimseyen kurumların hem ekolojik hem de sosyal fayda sağladığı; kaynak kullanımını optimize edip, hizmetlerin devamlılığını sağladıkları görülmektedir (Kara vd., 2025).

- *Etik Değerlerin Yayılımı:* Rekreatyon alanlarının adil, kapsayıcı, saygılı ve etik temelli yönetilmesi, toplumsal barış, sosyal uyum ve insan haklarına saygı açısından kritik bir sorumluluktur. Etik sürdürülebilirlik, rekreatyon yoluyla topluma adalet, hakkaniyet, eşit erişim ve değer saygısı gibi toplumsal normların yaygınlaştırılmasıdır. Bu boyut, rekreatyonun yalnızca belirli gruplara açık olmaması; yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum, engellilik durumu gibi farklılıklara rağmen herkese eşit hizmet sunabilmesi gerektiğini savunur. Etik sürdürülebilirlik, rekreatyon ve açık alanların erişilebilir, kapsayıcı ve adil bir biçimde yönetilmesini gerektirir. Literatürde, sürdürülebilir park ve rekreatyon yönetiminin yalnızca fiziksel çevreyi korumakla kalmayıp, sosyal adalet, toplumsal katılım ve eşitlik gibi değerleri de gözetmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Demir, 2002; NRPA, 2023).

Sonuç olarak alan yazında da paralellik ve benzerlik gösteren çalışmalar doğrultusunda, rekreatyon katılımcıları için etkinliklerin sürdürülebilirliğini değerlendirmeye yönelik rekreatyonda sürdürülebilirlik unsurları ortaya çıkartmıştır. Sürdürülebilirliğin temelinde yer alan çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik bileşenlerinin rekreatyon için yeterli olmadığı ve gerçekleştirilen çalışma sonucunda dört temel unsurun (bireysel, toplumsal, örgütsel ve etik) rekreatyon katılımcıları için, sürdürülebilirliğin sağlanmasında belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen çalışma sonuçları sunulan hizmetlerin sürdürülebilirlik düzeyinin ölçülmesi için temel gösterge olabileceğini göstermektedir.

Öneriler

Rekreatyon, yalnızca bireysel deneyim ve faydalarla sınırlı kalmayıp, toplumsal etkileşimleri ve sosyal yapıyı da doğrudan etkileyen çok boyutlu bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, rekreatyon hizmetlerini sunan kamu ve özel kurumlar ile sivil toplum örgütlerinin, hizmet planlama, politika geliştirme ve uygulama süreçlerinde sürdürülebilirlik ilkelerini temel alması büyük önem taşımaktadır. Sürdürülebilirlik odaklı yaklaşımlar, yalnızca doğal ve fiziksel kaynakların korunmasını değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel değerlerin, kullanıcı ihtiyaçlarının ve kurumsal kapasitenin uzun vadeli korunmasını da kapsamaktadır. Bu nedenle, rekreatyon faaliyetlerinde bireysel, toplumsal ve örgütsel sürdürülebilirliğin entegre bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

Ayrıca, sürdürülebilir rekreasyon uygulamalarının yaygınlaştırılabilmesi için kamuoyunun bilinçlendirilmesi ve farklı katılımcı gruplara yönelik alternatif hizmet modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle gençlik merkezleri gibi kamuya açık rekreasyon alanlarında, kullanıcıların ihtiyaç ve beklentilerinin sistematik olarak değerlendirilmesi ve buna uygun sürdürülebilir hizmet stratejilerinin oluşturulması, hem katılımcı memnuniyetini artıracak hem de kaynakların etkin kullanımını sağlayacaktır. Ankara ilindeki gençlik merkezlerinde uygulanmış olan rekreasyonda sürdürülebilirlik ölçeğinin, farklı coğrafi ve kurumsal bağlamlarda geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına tabi tutulması, araştırma bulgularının genellenebilirliğini ve uygulamaya dönük çıkarımların güvenilirliğini artıracaktır. Bu tür çalışmalar, sürdürülebilir rekreasyon politikalarının bilimsel temellere dayandırılmasını ve gelecekte daha kapsamlı, planlı ve etkili uygulamaların hayata geçirilmesini mümkün kılacaktır.

5.2. Ölçeğin Yordanması

Bu bölümde GSB'ye bağlı Ankara ilindeki Keçiören Gençlik Merkezinde rekreasyon etkinliklerine katılım sağlayan katılımcıların rekreasyonda sürdürülebilirliğe dair bakış açılarının sonuçları ve elde edilen sonuçların literatürde yer alan araştırmalar çerçevesinde tartışılması gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmada rekreasyon etkinliklerine katılım sağlayan bireylerin (n=299) rekreasyonda sürdürülebilirlik konusuna yönelik beklentilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörleri; bireysel, toplumsal, örgütsel ve etik sürdürülebilirlik olmak üzere tespit edilmiştir. Bu sonuç, sürdürülebilirliğin klasik literatürde yer alan ekonomik, çevresel ve sosyal olmak üzere üç boyutlu yapısından farklılaşarak, rekreasyonun kendine özgü çok katmanlı ve dinamik bir alan olduğuna işaret etmektedir. Rekreasyonun hem birey davranışlarını (Carr ve Williams, 1993), hem toplumsal etkileşimleri (Glover ve Hemingway, 2005), hem de kurumların yönetim anlayışını (Driver ve Bruns, 1999) kapsaması; ayrıca etik sorumluluk, çevre bilinci ve sürdürülebilir kullanım pratikleriyle doğrudan ilişki içinde olması (Kyle, Mowen ve Tarrant, 2004), bu yapının doğal olarak daha kompleks bir karakter taşımasına neden olmaktadır.

Farklı disiplinlerle yoğun temas hâlinde olan rekreasyon alanı, sosyal bilimlerden doğa bilimlerine, organizasyon yönetiminden çevre etiğine kadar birçok perspektiften

değerlendirilmektedir. Bu nedenle sürdürülebilirlik faktörlerinin geniş bir çerçevede ortaya çıkması literatür tarafından da desteklenmektedir. Örneğin, bireysel sürdürülebilirlik rekreasyon katılımcılarının kişisel sorumluluk, farkındalık ve davranış boyutlarıyla açıklanmaktadır (Choi ve Fielding, 2016). Toplumsal sürdürülebilirlik, sosyal bütünleşme, eşit erişim ve topluluk refahı gibi parametrelerle ilişkilendirilmektedir (Miller, 2020). Örgütsel sürdürülebilirlik, tesis işletimi, hizmet yönetimi ve kurum politikalarının çevresel-sosyal normlarla uyumu bağlamında değerlendirilmektedir (Byers, Parent ve Slack, 2020). Etik sürdürülebilirlik ise çevre etiği, adalet, sorumluluk ve bilinçli tüketim kavramlarını içermektedir (Thapa, 2010). Bu kapsamda araştırmanın alt amaçlarından ilki olan “Rekreasyonda sürdürülebilirliğin faktörleri nelerdir?” sorusu yanıtlanmış; rekreasyon alanının çok boyutlu ve derinlemesine incelenmesi gereken yapısal bir alan olduğu bilimsel kaynaklarla da doğrulanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların etkinliklere katılım durumu değerlendirildiğinde; Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı gençlik merkezlerinde daha önce hiçbir etkinliğe katılım sağlamayan bireylerin, söz konusu gençlik merkezlerine daha önce katılım sağlayan bireylere göre rekreasyonda bireysel, toplumsal, örgütsel ve etik sürdürülebilirlik konusundaki beklenti puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda etkinliklere katılım durumlarına göre katılımcıların rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörleri istatistiksel açıdan değerlendirildiğinde; anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ve araştırmanın “Katılımcıların, gençlik merkezlerindeki etkinliklere daha önce katılım sağlamaları rekreasyonda sürdürülebilirlik faktörleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap verilmiştir. Elde edilen bu sonuçla paralellik gösterecek şekilde Alexandris ve Kouthouris (2005), rekreasyonel ortamlara yeni katılan bireylerin beklentilerinin genellikle daha idealist, yüksek düzeyde motive ve ihtiyaç temelli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Crompton ve Kim (2004) rekreasyon alanlarında ilk kez karşılaşılan hizmetler, katılımcıların daha yüksek memnuniyet veya beklenti puanları oluşturmaya yol açabileceğini savunmuştur. Bununla birlikte, gençlik merkezlerinde daha önce deneyim sahibi olan bireylerin değerlendirmeleri çoğunlukla gerçek deneyimlere, karşılaştıkları hizmet kalitesine ve örgütsel yapıya ilişkin daha nesnel gözlemlere dayanmaktadır. Bu nedenle beklenti düzeylerinin daha dengeli veya daha düşük olması literatürde sıkça karşılaşılan bir durumdur (Kyle, Mowen ve Tarrant,

2010; Walker ve Heere, 2011). Çalışmadan elde edilen sonuçlar alan yazın ile paralellik göstermektedir.

Araştırmada yer alan “Katılımcıların rekreasyonda sürdürülebilirlik ile ilgili görüşleri katıldıkları etkinlik türü durumuna göre farklılık göstermekte midir?” sorusu kapsamında yürütülen analizler sonucunda, istatistiksel açıdan anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Elde edilen sonuçlar ışığında literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde; Choi ve Sirakaya (2005) ile Liu (2003), sürdürülebilirlik algısının etkinlik türünden çok, bireylerin rekreasyon alanındaki katılım deneyimi ve bilinç düzeyi ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Özellikle kamuya bağlı rekreasyon alanlarında sunulan etkinliklerin, belirli sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde planlanması, farklı etkinlik türleri arasında algısal farklılıkların ortaya çıkmasını sınırlayabilmektedir. Bu sonuçlar araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmanın bir diğer alt amaçlarından olan “Katılımcıların rekreasyonda sürdürülebilirlik ile ilgili görüşleri gençlik kamplarına katılım durumuna göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna binaen yapılan analizler sonucu, gençlik kamplarına katılanlar ile katılmayanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların olmadığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde, Larson vd. (2011), gençlerin yapılandırılmış rekreasyon ve kamp deneyimlerinin, sürdürülebilirlik gibi çok boyutlu değerler üzerinde etkili olabilmesi için süreklilik ve bütüncül program içeriği gerektirdiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, gençlik kamplarına sınırlı süreli veya tek seferlik katılımın, sürdürülebilirlik algısında anlamlı bir farklılık yaratmaması beklenen bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Araştırmada yer alan “Katılımcıların rekreasyonda sürdürülebilirlik ile ilgili görüşleri lisanslı sporcu olma durumuna göre farklılık göstermekte midir?” sorusu kapsamında yürütülen analizler sonucunda, lisanslı sporcu olma değişkenine göre rekreasyonda sürdürülebilirliğe ilişkin beklenti düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ancak bulgular, lisanslı spor yapan katılımcıların bireysel sürdürülebilirlik faktörü dışında toplumsal, örgütsel ve etik sürdürülebilirlik faktörlerinde daha yüksek puanlara sahip olduğunu göstermiştir. Bu durum, literatürde sporcuların spor ortamlarına ilişkin daha güçlü sosyal bağlılık, etik farkındalık ve kurum kültürü algısına sahip olduklarını gösteren çalışmalarla da örtüşmektedir. Özellikle lisanslı sporcuların, sporun doğası gereği toplumsal sorumluluk, etik kurallar, örgütsel aidiyet ve fair play bilinci gibi kavramlara daha yüksek duyarlılık

geliştirdiği ifade edilmektedir (Shields ve Bredemeier, 2007). Benzer şekilde, düzenli spor yapan bireylerin sosyal sürdürülebilirlik ve etik farkındalık düzeylerinin spor yapmayan bireylere göre daha gelişmiş olduğu da araştırmalarca ortaya konmuştur (Rutten, Schuengel, Stams, Biesta ve Hoeksma, 2011).

Ayrıca, örgütsel sürdürülebilirlik bağlamında sporcuların kulüp yapısı, antrenörlük sistemi ve spor kurumlarının organizasyonel işleyişine daha aşina olmaları nedeniyle bu faktörlere ilişkin beklenti düzeylerinin daha yüksek olması literatürde sıkça vurgulanan bir bulgudur (Cuskelly, Hoye ve Auld, 2006). Sporcuların sosyal çevreye uyum sağlama, kuralları benimseme, grup normlarına uyma eğilimleri onların sürdürülebilirlik kavramlarını daha anlamlı bir şekilde içselleştirmesine katkı sağlamaktadır (Weiss ve Wiese-Bjornstal, 2009). Sonuç olarak, araştırmadan elde edilen veriler literatürün genel eğilimiyle uyumludur; lisanslı sporcuların rekreasyon bağlamında özellikle toplumsal, örgütsel ve etik sürdürülebilirlik konularında daha yüksek farkındalık ve beklenti düzeyine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Araştırmanın bir diğer alt amacı doğrultusunda yapılan testlerde; katılımcıların spor yapma durumuna göre rekreasyonda sürdürülebilirliğe ilişkin beklenti düzeyleri değerlendirilmiş ve rekreasyonda toplumsal sürdürülebilirlik konusunda; sürdürülebilirlik beklentilerinin istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bireysel, örgütsel ve etik sürdürülebilirlik faktörlerinde ise istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır. Araştırmaya paralel olarak Balcı, Gök ve Akoğlu (2018) tarafından; ulusal gençlik ve spor politikalarında toplumsal olarak belirlenen hedeflerin, uygulamaya dönük somut hedefler olması, toplumsal kalkınmanın desteklenmesi ve teminat altına alınması açısından önemli olduğu sonucuna varmıştır. Bir başka çalışmada Özbey, Akoğlu ve Polat (2019) sporun toplumsal boyutta bakış açısını olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir. Özkaya ve Çelebi tarafından yapılan araştırmada (2025) rekreasyon program sürdürülebilirliğine ilişkin sorunlar ile ilgili bulgulara ise; toplumsal etkinin önemine vurgu yapılmıştır. Chiesura (2004), rekreasyon alanlarından beklenen toplumsal ve sosyal faydaların demografik faktörlere bağlı olarak şekillendiğini ve bunun sürdürülebilir rekreasyon yönetimini doğrudan etkilediğini ifade etmektedir. Öte yandan, bireysel, örgütsel ve etik sürdürülebilirlik faktörlerinde spor yapma durumuna göre anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir. Literatürde de sporun özellikle toplumsal boyutta olumlu etkiler sağladığı, ancak bireysel veya örgütsel algılar açısından etkisinin daha karmaşık ve ölçüme bağlı olduğu belirtilmektedir (Coalter, 2007; Misener ve Mason, 2006). Bu

bağlamda sporun sosyal bağlantılar kurma, grup uyumunu artırma ve toplumsal katılımı teşvik etme yönleri, bu farklılığın ortaya çıkmasında temel etkenler olarak değerlendirilirken; diğer araştırma bulgularıyla paralellik gösterdiği ifade edilebilir.

Araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların rekreasyonda sürdürülebilirliğe ilişkin beklenti düzeyleri cinsiyet değişkenine göre değerlendirildiğinde; “bireysel sürdürülebilirlik” faktörünün istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak erkek bireylerin kadın bireylere göre rekreasyonda sürdürülebilirlik faktör puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca paralel olarak Ünal, Temiz ve Özdemir (2024) tarafından gerçekleştirilen “Kurumsal Sürdürülebilirlik Üzerinde Cinsiyet ve Kültürel Çeşitliliğin Etkisi” adlı çalışmada cinsiyet faktörünün sürdürülebilirlik performanslarını etkilediği sonucu elde edilmiştir. Yavuz ve Akyıldız Munusturlar (2020) tarafından yapılan çalışmada cinsiyet değişkenine göre; sporda sürdürülebilirlik faktörlerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Ogunbode ve Arnold (2012), cinsiyetin sürdürülebilirlik bilinci ve bireysel çevresel sorumluluk üzerinde anlamlı etkiler yarattığını ve erkeklerin belirli durumlarda daha yüksek sürdürülebilirlik yönelimi sergileyebildiğini ifade etmektedir. Gifford ve Nilsson (2014) ise çevresel tutumların sosyo-demografik faktörlere göre ayrıştığını; özellikle cinsiyetin bireylerin sürdürülebilirlik hedeflerine yönelik davranışlarında belirleyici bir faktör olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Mustafa, Hassan ve Rahman (2021) sürdürülebilirlik farkındalığı ve çevreye yönelik bireysel davranışların cinsiyete bağlı anlamlı farklılıklar gösterdiğini; bazı bağlamlarda erkeklerin sürdürülebilirlik odaklı eylemlere daha yüksek katılım gösterdiğini rapor etmektedir. Ayrıca Zambrano-Monserrate, Ruano ve Sanchez-Alcalde (2020) yaptıkları çalışmada sürdürülebilirlik tutumlarının cinsiyetler arasında sistematik biçimde farklılaşabildiğini göstermiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde erkek bireylerin kadın bireylere göre tüm faktörlerde daha yüksek puanlara sahip olduğu görülmektedir ve araştırma bulgularıyla paralellik gösterdiği söylenebilir.

Araştırmada yer alan katılımcıların rekreasyonda sürdürülebilirliğe ilişkin beklenti düzeyleri medeni durum değişkenine göre incelendiğinde; “toplumsal sürdürülebilirlik” faktörünün istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiş olup bekar bireylerin evli bireylere göre ortalama puanları daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Köroğlu, Asmadili ve Birkon (2022) tarafından yapılan sürdürülebilir turizm konulu çalışmada medeni durumun faktörler arasında istatistiksel açıdan

anlamli farklar olduğu ortaya çıkmıştır. Lee ve Jan (2019), bekar bireylerin sosyal etkinliklere ve toplumsal katılımı artırıcı rekreasyon faaliyetlerine daha yüksek ilgi gösterdiklerini ve bunun sürdürülebilirlik algısına olumlu yansdığını bulmuştur. Larson, Jennings ve Cloutier (2018) ise, medeni durumun toplumsal sürdürülebilirlik göstergeleri üzerinde anlamli farklılık yaratabildiğini; bekar bireylerin rekreasyon alanlarından “sosyal etkileşim, aidiyet ve kapsayıcılık” bekleme düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Byrne ve Wolch (2009), medeni durumun rekreasyon alanı kullanım alışkanlıklarını etkilediğini, bekar bireylerin sosyal etkileşim ve toplumsal bütünleşme beklentilerine daha yüksek önem verdiğini belirtmektedir. Bu çalışmada da bekar katılımcıların ortalama puanları evlilere göre yüksek çıkmıştır ve araştırma bulgularıyla paralellik gösterdiği söylenebilir.

Katılımcıların rekreasyonda sürdürülebilirliğe ilişkin beklenti düzeyleri ekonomik durum değişkenine göre incelendiğinde; “bireysel sürdürülebilirlik” faktörünün ekonomik durumuna göre istatistiksel bakımdan anlamli farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bireysel sürdürülebilirlik faktörünün kötü ile orta düzey ekonomik durum (ortalama farkı=.22063) arasında anlamli bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre; ekonomik durumu kötü düzeyde olan katılımcıların “bireysel sürdürülebilirlik” konusunda ekonomik durumu orta düzeyde olan katılımcılardan daha yüksek puana sahip olduğu görülmektedir. Diğer faktör ortalamalarının katılımcıların ekonomik durumuna göre istatistiksel bakımdan anlamli farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Bu sonuçla paralel olarak Altanlar ve Akıncı Kesim (2011) tarafından yapılan “Sürdürülebilir Turizm Planlaması” temalı çalışmada gelir düzeyinin sürdürülebilirlik faktörleri üzerinde anlamli farklılıklar oluşturduğu tespit edilmiştir. Güneş, Alagöz ve Uslu (2020) tarafından yapılan “Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizme Yönelik Tutumu: Fethiye rneği” adlı çalışmada gelir seviyesi düşük olanların daha yüksek olan bireylere göre ortalama puanlarının daha yüksek olduğunu ve istatistiksel açıdan anlamli bir farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma sonuçlarına ek olarak Geng, Liu ve Chen (2019) ekonomik geliri düşük bireylerin kaynak tasarrufu, yeniden kullanım ve minimal tüketim gibi sürdürülebilir davranışları daha fazla benimsediğini ve bunun ekonomik zorunluluklarla da ilişkilendirilebileceğini ifade etmektedir. Benzer şekilde Pakmehr, Yazdanpanah ve Barati (2021) ekonomik sıkıntı yaşayan bireylerde sürdürülebilirlik bilincinin ve çevresel sorumluluk davranışlarının bazı durumlarda daha yüksek görüldüğünü ortaya koymuştur. Ayrıca Moser (2020) da gelir seviyesi düşük bireylerin evre dostu davranışları daha çok “mecburi sürdürülebilirlik”

kapsamında gerçekleştirdiklerini; dolayısıyla ekonomik kapasitesi sınırlı olan bireylerin daha düşük tüketim eğilimleri nedeniyle sürdürülebilirlik puanlarının daha yüksek olabildiğini belirtmektedir. Ayrıca Fisher, Bashyal ve Bachman (2012) ekonomik dezavantajın bireysel çevre dostu davranışları teşvik eden bir faktör olabileceğini; özellikle düşük gelir gruplarının enerji tasarrufu, geri dönüşüm ve yeniden kullanım davranışlarında daha tutarlı olduklarını göstermektedir.

Araştırmada yer alan katılımcıların rekreasyonda sürdürülebilirliğe ilişkin beklenti düzeyleri eğitim durumu değişkenine göre değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Elde edilen sonuçlara göre; bireysel ve toplumsal sürdürülebilirlik faktörlerinde sırasıyla ortaöğretim ve ilköğretim düzeyi eğitim seviyesine sahip katılımcılar lisans ve lisansüstü düzeyi eğitim seviyesine sahip katılımcılara göre daha yüksek ortalama puanlara sahipken; toplumsal ve etik sürdürülebilirlik faktörlerinde bunun tam tersi tespit edilmiştir. Sonuçlara paralel olarak; Kollmuss ve Agyeman (2002) eğitim düzeyi yükseldikçe sürdürülebilirlik bilgisi artsa da davranışların her zaman paralel şekilde artmadığını, düşük eğitim seviyesine sahip bireylerin pratik çevre davranışlarında daha tutarlı olabildiğini belirtmiştir. Benzer biçimde Vicente-Molina, Fernández-Sáinz ve Izagirre-Olaizola (2013) tarafından yapılan araştırmada yüksek eğitim seviyesine sahip bireylerin teorik sürdürülebilirlik farkındalığının daha yüksek olduğu, ancak düşük ve orta eğitim seviyelerine sahip bireylerin bazı bireysel sürdürülebilir davranışlarda daha aktif olabildiği saptanmıştır. Bu bağlamda araştırma bulgusu, sürdürülebilirlik algısının farklı eğitim düzeylerinde tutarlı bir şekilde farklılaşmadığını ve eğitim seviyesinin sürdürülebilir davranışlarda tek başına belirleyici olmadığını ortaya koyan literatürle örtüşmektedir.

Son olarak araştırmada yer alan katılımcıların rekreasyonda sürdürülebilirliğe ilişkin beklenti düzeyleri meslek durumu değişkenine göre değerlendirildiğinde; istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Araştırma sonuçlarından elde edilen verilere göre; bireysel sürdürülebilirlik faktöründe öğrenciler; toplumsal, örgütsel ve etik sürdürülebilirlik faktörlerinde ise meslek sahibi katılımcılar yüksek puanlara sahiptir. Örneğin Yun ve Weaver (2010) öğrencilerin sürdürülebilir davranışlara yönelik bireysel motivasyonlarının çalışan yetişkinlere göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Benzer biçimde Kagawa (2007) öğrencilerde çevresel bilinç, etik tüketim ve bireysel sorumluluk konularının daha güçlü görüldüğünü belirtmektedir.

Diğer taraftan, meslek sahibi bireylerin sosyal, örgütsel ve etik sürdürülebilirlik boyutlarında daha yüksek puanlara sahip olmasının, yetişkin bireylerin iş yaşamında karşılaştıkları toplumsal sorumluluk, etik normlar ve örgütsel sürdürülebilirlik uygulamalarına aşinalıkla ilişkili olduğu çeşitli çalışmalarda ortaya konmuştur. Kim ve Choi (2005) istihdam edilen bireylerin toplumsal sorumluluk davranışlarında öğrencilere göre daha yüksek değerlere sahip olduğunu belirtirken, Davis ve Morgan (2008) çalışan kesimin örgütsel etik ve sürdürülebilir uygulamalara daha bilinçli yaklaştığını rapor etmiştir. Ayrıca Torgler ve García-Valiñas (2007) çalışan yetişkinlerin toplumsal sürdürülebilirlik, çevresel vatandaşlık ve etik sorumluluk konularında daha yüksek düzeyde norm geliştirdiğini göstermektedir. Bu çalışmalar, araştırmada meslek sahibi bireylerin toplumsal ve etik sürdürülebilirlik faktörlerinde öğrencilerden daha yüksek puan almasını destekler niteliktedir.

Alan yazında yapılan çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, meslek durumunun sürdürülebilirliğe ilişkin beklentilerde tek başına belirleyici olmadığı, ancak bireysel ve toplumsal/örgütsel boyutlarda farklı eğilimlerin ortaya çıkabileceği yönünde bulgular bulunmaktadır. Araştırma sonuçları da bu yaklaşımla tutarlı olarak öğrencilerin bireysel sürdürülebilirlik; meslek sahibi kişilerin ise örgütsel, toplumsal ve etik sürdürülebilirlik boyutlarında daha yüksek puanlara sahip olduğunu göstermektedir.

Öneriler

Bu araştırma, Ankara ilinde bulunan Keçiören Gençlik Merkezi ile sınırlı bir örneklem üzerinden yürütülmüş olup, elde edilen bulgular yalnızca bu mekân ve katılımcı profiliyle ilişkilendirilebilmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın genellenebilirliğinin kısıtlı olduğu söylenebilir. Gelecek çalışmaların, Gençlik ve Spor Bakanlığı başta olmak üzere, özel ve tüzel kurumların düzenlediği rekreasyon etkinliklerini kapsayacak şekilde genişletilmesi rekreasyonda sürdürülebilirlik alanında daha kapsamlı ve güvenilir verilerin elde edilmesine olanak sağlayacaktır. Böylece, farklı coğrafi bölgelerdeki ve farklı illerdeki gençlik merkezleri, spor kulüpleri, kültürel ve sanatsal dernekler ile iş birliği yapılarak, çeşitli demografik ve sosyoekonomik grupların rekreasyona ilişkin sürdürülebilirlik algıları detaylı bir şekilde incelenebilir.

Araştırmanın temel amacı, rekreasyon etkinliklerine katılım sağlayan bireylerin sürdürülebilirlik konusundaki beklentilerini ortaya koymak olmuştur. Bulgular, katılımcıların bireysel, toplumsal, örgütsel ve etik sürdürülebilirlik alanlarındaki algı ve tutumlarını anlamak açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Bununla birlikte, gelecekte yapılacak çalışmalarda, daha spesifik rekreasyon katılımcı gruplarına odaklanmak, örneğin ekstrem sporcular, doğa sporları ile ilgilenen bireyler veya kültürel faaliyetlere katılım sağlayan gruplar, konuya ilişkin daha derinlemesine ve özelleşmiş bulgular elde edilmesini mümkün kılacaktır. Bu yaklaşım, rekreasyonda sürdürülebilirliğin farklı alt boyutlarının grup bazlı analizini sağlayarak politika ve uygulama önerilerinin daha etkin bir şekilde geliştirilmesine katkıda bulunabilir.

Sonuç olarak, bu araştırmanın sınırlılıkları, gelecekte yapılacak çalışmalar için önemli bir yol gösterici niteliği taşımaktadır. Özellikle mekân, demografik çeşitlilik ve katılımcı profili açısından kapsamın genişletilmesi, rekreasyonda sürdürülebilirlik alanındaki bilgi birikimini artıracak ve ilgili politika yapıcılar ile uygulayıcılara daha sağlam veriler sunacaktır. Bu doğrultuda, disiplinler arası yaklaşımlar ve farklı metodolojik stratejiler kullanılarak yürütülecek çalışmalar, sürdürülebilir rekreasyon uygulamalarının etkinliğini artırmak açısından kritik öneme sahip olacaktır.

Son olarak araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında; gençlik merkezlerine yönelik bazı spesifik önerilere aşağıda yer verilmiştir.

1. Kurumsal Düzeyde Öneriler:

Gençlik Merkezlerinin misyon ve vizyon belgelerinde rekreasyonda sürdürülebilirlik kavramına açık bir biçimde yer verilmesi önerilmektedir. Özellikle bireysel, toplumsal, örgütsel ve etik sürdürülebilirlik boyutlarının kurumsal politika metinlerine entegre edilmesi önem taşımaktadır. Rekreasyonel faaliyetlerin planlanması ve uygulanmasında sürdürülebilirlik temelli performans göstergeleri geliştirilerek düzenli izleme ve değerlendirme yapılmalıdır. Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda geliştirilen Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği, Gençlik Merkezlerinde periyodik aralıklarla uygulanarak katılımcıların sürdürülebilirlik düzeyleri izlenmeli ve kurumsal karar alma süreçlerinde veri temelli bir araç olarak kullanılmalıdır.

2. Örgütsel Yapıya Yönelik Öneriler:

Gençlik Merkezlerinde görev yapan yönetici, gençlik lideri ve eğitmenlere yönelik rekreasyonda sürdürülebilirlik odaklı hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir. Örgütsel sürdürülebilirliği güçlendirmek amacıyla, faaliyetlerin planlanmasında katılımcı görüşlerine daha fazla yer verilmesi ve katılımcı yönetim anlayışının

benimsenmesi önerilmektedir. Gençlik Merkezlerinde sürdürülebilirlikten sorumlu koordinatör veya çalışma grupları oluşturularak faaliyetlerin sürekliliği sağlanmalıdır.

3. Planlama Süreçlerine Yönelik Öneriler:

Araştırma sonuçlarında, gençlik merkezi etkinliklerine daha önce katılan bireylerin tüm sürdürülebilirlik boyutlarında daha yüksek puanlara sahip olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, ilk kez katılan bireylerin merkeze uyumunu artıracak tanıtım, oryantasyon ve rehberlik programları planlanmalıdır. Bireysel sürdürülebilirlikte cinsiyet ve ekonomik durum farklılıkları dikkate alınarak, fırsat eşitliğini gözetken, kapsayıcı ve erişilebilir rekreasyonel programlar hazırlanmalıdır. Toplumsal sürdürülebilirlikte medeni durum ve spor yapma durumuna göre ortaya çıkan farklılıklar göz önünde bulundurularak, sosyal etkileşimi ve gönüllülüğü teşvik eden grup temelli etkinliklere planlamalarda daha fazla yer verilmelidir.

4. Proje ve Uygulamaya Yönelik Öneriler:

Gençlik Merkezlerinde sürdürülebilirlik temalı sosyal sorumluluk projeleri, çevre bilinci, etik değerler ve toplumsal dayanışmayı merkeze alan rekreasyonel etkinliklerle desteklenmelidir. Etik sürdürülebilirliği güçlendirmek amacıyla, rekreasyonel faaliyetlerde adil katılım, gönüllülük, saygı ve toplumsal sorumluluk ilkelerini vurgulayan proje içerikleri geliştirilmelidir. Gençlik Merkezleri ile üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler arasında iş birliği sağlanarak, sürdürülebilir rekreasyon projeleri yaygınlaştırılmalıdır. Uzun vadede, Gençlik Merkezlerinde sürdürülebilirlik odaklı iyi uygulamaların paylaşılacağı ulusal düzeyde bir izleme ve paylaşım platformu oluşturulması önerilmektedir.

5. Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler:

Geliştirilen Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Ölçeği, farklı yaş gruplarında, farklı illerde ve farklı rekreasyon alanlarında uygulanarak karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir. Nitel araştırma yöntemleri kullanılarak, katılımcıların sürdürülebilirlik algılarına ilişkin daha derinlemesine bulgular elde edilebilir. Boylamsal çalışmalarla, gençlik merkezlerine düzenli katılımın sürdürülebilirlik üzerindeki uzun vadeli etkileri incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Acosta, R. V. ve Carpenter, L. J. (2014). Women in Intercollegiate Sport: A Longitudinal, National Study.
- Adams, W. M., Brockington, D., Dyson, J. ve Vira, B. (2004). Managing tragedies: Understanding conflict over common pool resources. *Science*, 306(5695), 1915-1916. <https://doi.org/10.1126/science.1100916>
- Agyeman, J. (2013). *Introducing just sustainabilities*. Zed Books.
- Ahi, P., ve Searcy, C. (2013). A comparative literature analysis of definitions for green and sustainable supply chain management. *Journal of Cleaner Production*, 52, 329-341. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2013.02.018>
- Aitchison, C. (2003). *Gender and leisure: social and cultural perspectives*. Routledge.
- Akgemci, T. Ve Çelik, A. (2016). Zaman Kavramı Ve Kapsamı. A. Çelik, M. Şimşek Ve A. Soysal (Ed). *Zaman Yönetimi: Yönetmel Zamanda Etkinlik İçinde* (1-45). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Aksay, N., Yapar, Z., Arslan, Y., Yavuz, R., Armağan, M. (2016). Boş Zaman Söylemi Üzerinden Alışveriş Merkezlerinin Postkolonyal Mekan Olarak Kurgulanışı: İstanbul'daki Alışveriş Merkezleri Örnekleri. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 119-149.
- Akyıldız, M. (2013a). Boş zamana “ciddi” bir bakış: boş zaman araştırmalarında ciddi boş zaman teorisi. *Pamukkale Journal Of Sport Sciences*, 4(2), 46-59.
- Akyıldız, M. (2013b). Ciddi ve kayıtsız boş zaman katılımcıların kişilik özellikleri ile boş zaman tatmini ve yaşam tatmini arasındaki ilişki. Doktora Tezi. *Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Eskişehir.
- Akyıldız, S. (2020). Rekreasyon faaliyetlerinin bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerine etkisi. *Akademik Turizm ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 45-60. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atrss/issue/92239/1631343>
- Akyüz, H. (2015). Üniversite öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerine yönelik tutumlarının incelenmesi bartın üniversitesi örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Bartın.

Alexandris, K. ve Kouthouris, C. (2005). The relationships between recreational sport participation motivations and perceived constraints. *Journal of Leisure Research*, 37(3), 33–49.

Altanlar, A., ve Akıncı, K. G. (2011). Sürdürülebilir turizm planlaması için yöre halkı ve yerli turistlerin davranış ve beklentilerini anlamaya yönelik bir araştırma; Akçakoca örneği. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 3(2), 1-20.

Altun A., E. Gençtürk, E. Çakmak, H. Köksal, K. Karatekin, N.E. Akhan, Ö.F. Sönmez, E.Ö. Yiğit, Z. Kuş, M. Keçe ve S. Oğuz (2013). *Sosyal Bilgiler İçin Çoklu okuryazarlıklar*. (Editörler: Ebru Gençtürk, Kadir Karatekin). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Altunbaş, D. (2003). Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Türkiye’deki Kurumsal Değişimlere Bir Bakış. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(1-2): 103-118.

Altunkasa, M. F. Ve Uzun G. (1991). *Rekreasyonel Planlamada Arz Ve Talep*. Adana: Çukurova

Amman, T. (2005). *Kadın ve spor*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Anon. (2002) Guidelines for management. *Park And Recreation*, 37, 6174875.

Antoshchuk, I. (2014). Serious Leisure of Young People in Big European Cities (Saint Petersburg, Berlin) as A Biographical Project. *Centre for German and European Studies (CGES)*, 4, 1-126.

Arat, T. ve Demir, H. (2024). Recreational activities and perceived health outcomes: Exploring the mediating role of resilience. *International Journal of Mental Health Promotion*, 26(2), 150–163. <https://doi.org/10.32604/IJMHP.2024.039910>

Arai, S. ve Pedlar, A. (2003). Moving beyond individualism in leisure theory: A critical analysis of concepts of community and social engagement. *Leisure Studies*, 22(3), 185-202.

Arslan, S. (2010). Yetişkin kent halkının belediyelerin serbest zaman eğitimi ile rekreasyon etkinliklerinin sunumuna ve yaşam kalitesine etkisine ilişkin görüşleri (Ankara Büyükşehir Belediyesi örneği). Doktora Tezi. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.

Arslan, S. (2013). Serbest zaman eğitimi ve serbest zaman eğitimini gerektiren nedenler. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* (23).

Arslan, S. (2021). Açık alan rekreasyonuna katılım motivasyonları. *Uluslararası Çevre ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 54-68.

<https://jes.ksu.edu.tr/tr/pub/intjces/issue/72200/1128794>

Aytaç, Ö. (2002). Boş zaman üzerine kuramsal yaklaşımlar, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 231-260.

Aytaç, Ö. (2005). Kapitalizm ve boş zaman, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 1-22.

Aytaç, Ö. (2006). Tüketimcilik ve metalaşma kısıcında boş zaman. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 27-53.

Bahadır, M. (2016). Antikçağ'dan günümüze boş zaman üzerine bir değerlendirme. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 103-116.

Balcı, V. ve Gedikli, N. (2011). Golf alanlarında kullanılan kimyasal ilaçların ve gübrelerin çevre ve uygulayıcılar üzerine etkileri-organik yaklaşımlar. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 141-148.

Balcı, V., Gök, Y. ve Akoğlu, H.E. (2018) Türkiye'nin ulusal gençlik ve spor politikalarının, sürdürülebilirliğin sosyal boyutuyla incelenmesi. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 9-22.

Balık T, Erturhan A Ve Reis G (2007) Rekreasyonu Planlamak. Yeşil Mavi Dergisi, T.C. Çevre Ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma Ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yayını,Sayı:15, S.14-16.

Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (1995). Stres ve başa çıkma yolları. *Remzi Kitabevi*.

Banister, D. (2008). The sustainable mobility paradigm. *Transport Policy*, 15(2), 73-80.

Başar, E.E. (2016). Hane halklarının sürdürülebilir tüketim davranışlarının ölçülmesine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı*, Erzurum.

Başol, G. (2013). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.

- Baumann, H. ve Tillman, A.-M. (2004). *The hitchhiker's guide to lca*. Studentlitteratur.
- Beatley, T., ve Wheeler, S. M. (Eds.). (2004). *The sustainable urban development reader*. London, UK: Routledge.
- Beatley, T. (2011). *Biophilic cities: integrating nature into urban design and planning*. Island Press.
- Bernard, A. B. ve Busse, M. R. (2004). Who wins the Olympic Games: Economic resources and medal totals. *Review of economics and statistics*, 86(1), 413-417.
- Beşikçi Abay, E. (2022). Rekreasyon eğitime ilişkin akademisyen görüşlerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Manisa.
- Birol, S. ve Aydın, E. (2024). *Investigation of recreational services provided by the General Directorate of Youth Services since its establishment*. (Doküman analizi çalışması).
- Boudes, P. (Ed.). (2025). *Encyclopedia of environmental law: Stockholm Declaration and the origins of global environmental governance*. Britannica.
- Bourdieu, P. (1995) *Sociology in questions, bedfordshire*: Sage Publications.
- Bramwell, B., & Lane, B. (2011). Critical research on the governance of tourism and sustainability. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4-5), 411-421. <https://doi.org/10.1080/09669582.2011.580586>
- Brown, G. (2008). A theory of urban park geography. *Journal of Leisure Research*, 40(4), 589-607.
- Bruyere, B. ve Rappe, S. (2007). Identifying the motivations of environmental volunteers. *Journal of Environmental Planning and Management*, 50(4), 503-516. <https://doi.org/10.1080/09640560701402034>
- Buckley, R. (2004). *Environmental Impacts of Ecotourism*. CABI Publishing.
- Büyükağaçcı, S. B. ve Arısoy, N. (2024). Social sustainability in urban parks: Insights from Alaeddin Hill Park, Konya. *Sustainability*, 16(22), 9697. <https://doi.org/10.3390/su16229697>

- Burke, P. (2021). *The European Renaissance: Centres and peripheries* (2nd ed.). Polity Press.
- Byers, T. (2021). *Contemporary issues in leisure*. Springer.
- Byers, T., Gray, S. ve Van Dyck, L. (2019). Sport and environmental sustainability: Research and strategic directions. *Managing Sport and Leisure*, 24(1–3), 1–15.
- Byers, T., Parent, M. M. ve Slack, T. (2020). Key concepts in sport management. SAGE Publications.
- Byrne, J. ve Wolch, J. (2009). Nature, race, and parks: Past research and future directions for geographic research. *Progress in Human Geography*, 33(6), 743–765.
- Byrne, S. ve Andre Lee Ludvigsen, J. (2024). Human rights and leisure: Welfare, wellbeing and social justice. *International Journal of the Sociology of Leisure*, 7, 337–340. <https://doi.org/10.1007/s41978-024-00172-2>
- Cabeza, L. F., Ürge-Vorsatz, D., Palacios, A. ve Barreneche, C. (2018). Renewables and energy efficiency in sports facilities. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 81, 573–584.
- Callenbach, E. (2008). *Ecology*. California: University Of California Press.
- Cambridge Dictionary. (2025). *Leisure*. <http://dictionary.cambridge.org>
- Cambridge Dictionary. (n.d.). *Recreation*. <https://dictionary.cambridge.org>
- Carr, D. S., ve Williams, D. R. (1993). Understanding the role of ethic in outdoor recreation experiences. *Journal of Leisure Research*, 25(1), 22–39.
- Carter, C. R., & Easton, P. L. (2011). Sustainable supply chain management: Evolution and future directions. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 41(1), 46–62. <https://doi.org/10.1108/09600031111101420>
- Castells, M. (2000). Urban sustainability in the information age. *City*, 4(1), 118–122.
- Chernushenko D, Van Der Kamp A, Stubbs D. (2001), Sustainable Sport Management: Running And Environmentally Socially And Economically Responsible Organization. Green & Gold Inc., Ontario, Canada.
- Cebeci Ö.F. ve Çakılcıoğlu M. (2002). Kültürel sürdürülebilirlik. *10. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi*, Trabzon.

Checkoway, B., & Gutiérrez, L. M. (2006). *Youth participation and community change: An introduction*. Journal of Community Practice, 14(1-2), 1–9.
https://doi.org/10.1300/J125v14n01_01

Cheng, E., Stebbins, R. ve Packer, J. (2017). Serious Leisure Among Older Gardeners in Australia. *Leisure Studies*, 36(4), 505-518.

Cheng, T. ve Tsaur, S. (2011). The Relationship Between Serious Leisure Characteristics and Recreation Involvement: A Case Study of Taiwan's Surfing Activities. *Leisure Studies*, 31(1), 53-68.

Chiesura, A. (2004). The role of urban parks for the sustainable city. *Landscape and Urban Planning*, 68(1), 129-138.

Choi, H. ve Fielding, K. S. (2016). Environmental attitudes as predictors of daily behaviors. *Environment and Behavior*, 48(3), 402–427.
<https://doi.org/10.1177/0013916514548377>

Choi, H-S C. ve Sirakaya, E. (2005), Measuring Residents' Attitude Toward Sustainable Tourism: Development Of Sustainable Tourism Attitude Scale, Journal Of Travel Research, 43, Ss. 380-394.

Coakley, J.J. (2004) *Sport in society: issues and controversies* (8th edn). London: McGraw-Hill.

Coalter, F. (2007). *A wider social role for sport: Who's keeping the score?* Routledge.

Coalter, F. (2013). *Sport for development: What game are we playing?* Routledge.

Cohen, S., & Gössling, S. (2023). Professionalized recreation planning: Governance, funding, and sustainable outcomes. *Leisure Studies*, 42(1), 23–40.
<https://doi.org/10.1080/02614367.2022.2129387>

Corbin, H. (1970). *Recreation Leadership*. America: Prentice-Hall International, Inc.

Costanza, R. ve Low, S.B., (2001). *Institutions, ecosystems and sustainability*. Newyork: Lewis Publishers Is An Imprint Of CRC Press LLC.

Christensen, L. B., Johnson, B. R. ve Turner, L. A. (2015). Araştırma Yöntemleri Desen Ve Analiz (Çev. Ed. A. Aypay). Ankara: Anı Yayıncılık.

Crompton, J. L. ve Kim, S. S. (2004). Expectations as antecedents of satisfaction. *Tourism Management*, 25(4), 409–420. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2003.06.006>

Crompton, J. L. (2016). *Financing and managing recreation, parks, and leisure services: An introduction*. Human Kinetics.

CRPD (2008). Convention On The Rights Of Persons With Disabilities. [Http://Www.Un.Org/Disabilities/Convention/Conventionfull.Shtml] Erişim Tarihi:10.12. 2022

Cuskelly, G., Hoye, R. ve Auld, C. (2006). *Working with volunteers in sport: Theory and practice*. Routledge.

Çaha, Ö. (2016). *Türkiye 'de gençlik politikaları ve gençliğin toplumsal katılımı*. SETA Yayınları.

Çapri, B. (2017). Psikolojik ölçme araçlarının geliştirilmesi ve geçerlilik-güvenilirlik çalışmaları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(39), 63-73.

Çelik, S. ve Şahin, M. (2018). Eğitim programlarında kapsam geçerliği ve uygulama örnekleri. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 9(1), 1-16.

Çepel, N., ve Ergün, C. (2002). Küresel ısınma ve küresel iklim değişikliği. *TEMA Yayın*, 38.

Çil Ünal, A. (2011). Kur'an'da zaman kavramı. *Kelam Araştırmaları*, 9(1), 335-364.

Çokluk Ö., Şekercioğlu G. ve Büyüköztürk Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik spss ve lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Daly, K. (2000). Revisiting the relationship between retributive and restorative justice. *Restorative justice: Philosophy to practice*, 33-54.

Daly, H. ve Farley, J. (2011). *Ecological economics: Principles and applications* (2nd ed.). Island Press.

Davis, G. ve Morgan, A. (2008). Corporate ethics and social responsibility: A review of employee perspectives. *Journal of Business Ethics*, 78(3), 409–421.

De Bloom, J., Kinnunen, U., & Korpela, K. (2020). Exposure to nature versus relaxation during lunch breaks and recovery from work. *Journal of Occupational*

<https://doi.org/10.1037/ocp0000164>

Demir, C. ve Demir, N. (2006). “Bireylerin boş zaman faaliyetlerine katılmalarını etkileyen faktörler ile cinsiyet arasındaki ilişki: lisans öğrencilerine yönelik bir uygulama”. *Ege Akademik Bakış Ekonomi, İşletme, Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimleri Dergisi, Ege Üniversitesi, İ.İ.B.F.*, 6(1),36-48.

Demir, F. ve Uygur, S. (2021). Eğitimde ölçme araçlarının geçerliği: görünüm ve kapsam geçerliği üzerine nitel bir inceleme. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(2), 240-254.

Demir, M. ve Erdoğan, Ç. (2022). Çalışanların rekreasyonel aktivitelere katılım düzeylerinin mutluluk ve yaşam kalitesi üzerine etkisi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 9(2), 278–293. <https://jrtr.org/index.php/jrtr/article/view/278>

Del Monte, B. (2006). A sustainable approach. *American School & University*, 78(12), 19-21.

Demir, M. (2002). *Milli parklar ve rekreasyon alanlarında sürdürülebilir yönetim yaklaşımları*. İstanbul: Çevre ve Orman Bakanlığı Yayını.

Demirbaş, D. (2019). Rekreasyonel etkinliklere katılımın yaşam kalitesi üzerine etkisi. *Turizm ve Rekreasyon Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 67–80. <https://jrtr.org/index.php/jrtr/article/download/58/58/55>

DeVellis, R. F. (2017). *Scale development: Theory and applications* (4th Ed.). SAGE Publications.

Doğan, H. (2007). Zamanın yönetimi ve bireylerin yaşam kalitesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 599-610.

Doğan, O., Bulut, Z. ve Çımrın, F. K. (2015). Bireylerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarının Ölçülmesine Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması, *İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 29 (4), 659-675.

Driver, B. L. Ve Bruns, D. (1999). Concepts and uses of the benefits approach to leisure. In E. L. Jackson & T. L. Burton (Eds.), *Leisure studies: Prospects for the twenty-first century* (pp. 349–369). Venture Publishing.

- Driver, B. L., Brown, P. J. ve Peterson, G. L. (2017). *Benefits of leisure*. Venture Publishing.
- Dumazedier, J. (1960). Current Problem Of The Society Of Leisure. *International Social Science Journal*, 4(4), 522-531.
- Eagles, P. F., McCool, S. F. ve Haynes, C. D. (2002). *Sustainable tourism in protected areas: Guidelines for planning and management*. IUCN.
- Edginton, C. R., Hudson, S. D., Lankford, S. V. ve Larsen, K. (2005a). *Introduction to recreation and leisure services*. Sagamore.
- Edginton, C. R., Hudson, S. D., Lankford, S. V. ve Larson, R. (2005b). *Leisure programming: A service-centered and benefits approach* (4th ed.). McGraw-Hill.
- Edginton, C. R., Hudson, S. D., Dieser, R. B., ve Edginton, S. R. (2020). *Leadership for recreation, parks, and leisure services*. Sagamore-Venture.
- Elkington, J. (1997). *Cannibals With Forks- Triple Bottom Line Of 21st Century Business*. Stoney Creek, CT: New Society Publishers.
- Ellis, G. Ve Witt, P. (1984). The Leisure Diagnostic Battery: Measuring Perceived Freedom In Leisure. *Loisir Et Societe*, 7(1), 109-124.
- EPA. (2013). *Water efficiency in the built environment*. U.S. Environmental Protection Agency.
- European Climate & Health Observatory. (2023). *Occupational safety and health risks for outdoor workers under climate change*. European Environment Agency. <https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/observatory/topics/health-impacts/occupational-safety-health>
- Faber, N.R., Peters, K., Maruster, L., Haren, R, Jorn, R. (2010). Sense making of (social) sustainability a behavioral and knowledge approach. *International Studies of Management and Organization*, 40(3): 8-22.
- Fisher, D. R., Bashyal, S., & Bachman, B. (2012). Environmental concern and conservation behavior: Do local communities matter? *Society & Natural Resources*, 25(3), 240–255. <https://doi.org/10.1080/08941920.2011.579189>
- Fowler, K. (2013). Sustainable materials management in sports equipment. *Journal of Sports Engineering*, 16(4), 181-195.

Gafuroğlu, Ş. ve İşcan, Ö. (2022). Adaptation of organizational social entrepreneurship scale into turkish: validity and reliability study. *Journal of Economics and Administrative Sciences*, 23(4), 932-942.

<https://doi.org/10.37880/cumuiibf.1110646>

Gaskin J. ve Happell, B. (2014). On exploratory factor analysis: A review of recent evidence, an assessment of current practice, and recommendations for future use. *International Journal of Nursing Studies*, 51(3), 511-521.

<https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2013.10.005>

Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Island Press.

Genç, E.Y. (2022) Sürdürülebilir turizm: trabzon destinasyonunda arap turizmi ve sürdürülebilirlik. Doktora Tezi. *Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir.

Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2013). *Ulusal gençlik ve spor politikası belgesi*. T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı.

Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2021). *Gençlik merkezleri faaliyet rehberi*. T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı.

Geng, L., Liu, H., ve Chen, Y. (2019). Low-income residents' pro-environmental behavior: The role of perceived benefits and constraints. *Journal of Cleaner Production*, 231, 1–10. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.05.145>

Gibson, H., Kaplanidou, K., & Kang, S. (2018). Small-scale event sport tourism: A case study in sustainable tourism. *Tourism Management*, 67, 160–172.

Gifford, R., ve Nilsson, A. (2014). Personal and social factors that influence pro-environmental concern and behaviour: A review. *International Journal of Psychology*, 49(3), 141–157. <https://doi.org/10.1002/ijop.12034>

Glasson, J., Therivel, R. ve Chadwick, A. (2012). *Introduction to Environmental Impact Assessment* (4th ed.). Routledge.

Glover, T. D., ve Hemingway, J. (2005). Locating leisure in the social capital literature. *Journal of Leisure Research*, 37(4), 387–401.

Godbey, G. (2009). *Leisure in your life: An exploration*. Venture Publishing.

Godbey, G. (2018). *Outdoor recreation, health, and wellness*. Penn State University Press.

Godbey, G., Caldwell, L., Floyd, M., Payne, L. (2005). Contributions of Leisure Studies and Recreation and Park Management Research to the Active Living Agenda. *American Journal of Preventive Medicine*, 28(2), 150-158.

Gonzalez-Ricoy, I., & Gosseries, A. (Eds.). (2022). *Institutions for future generations*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/oso/9780192895131.001.0001>

Goodland, R. (1995). The environmental sustainability, *Annual Review Of Ecology And Systematics*, 26, 1-24.

Goodland, R. (2020). *Environmental sustainability in development*. World Bank Publications.

Gould, J.M., (2005). *The Development of a Serious Leisure Inventory and Measure*, Doktora Tezi, America: Clemson University, Park, Recreation and Tourism Management akt: M. Akyıldız, (2013). *Ciddi ve Kayıtsız Boş Zaman Katılımcıların Kişilik Özellikleri ile Boş Zaman Tatmini ve Yaşam Tatmini Arasındaki İlişki*. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Gök, M. ve Koca, C. (2023). Examining the recreation awareness and mental well-being levels of university students. *Research Review in Leisure Studies*, 5(1), 45–60.
<https://rrpubs.com/index.php/rol/article/view/379>

Gratton, C. ve Preuss, H. (2008). The economic impact of major sports events. *European Sport Management Quarterly*, 8(4), 313–335.

Grazia, S. (1962). *Of Time, Work And Leisure*. New York: The Twentieth Century Fund, Inc. <https://Tr.Scribd.Com/Document/177231943/Of-Time-Work-And-Leisure#Fullscreen&FromEmbed> (Erişim Tarihi: 08.02.2019).

Green, K. ve Collins, M. (2021). *Routledge handbook of youth sport*. Routledge.

Güner, U. (2020). *Çevresel sürdürülebilirlik*. Utku Güner.

Güneş, E., Alagöz, G. ve Uslu A. (2020). Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumu: Fethiye örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 201-215.

- Gürbüz, A. ve Şahin, M. (2023). Açık alan rekreasyonu ve sürdürülebilirlik kavramlarının bibliyometrik analizi. *Journal of Tourism and Recreation*, 7(1), 22–40. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tourismandrecreation/article/1130460>
- Gürbüz, E. ve Pirselimoglu Batman, Z. (2025). Evaluation of ecologically based activities within the scope of sustainable tourism and recreation planning. *Sustainability*, 17(5), 2136. <https://doi.org/10.3390/su17052136>
- Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (5th ed.). SAGE Publications.
- Hacıoğlu, N. ve Gökdeniz, A. (1998). *Rekreasyon: Boş zamanları değerlendirme*. Detay Yayıncılık.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A., Dinç, Y. (2009). Boş Zaman Ve Rekreasyon Yönetimi Örnek Animasyon Uygulamaları (2. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2019). *Multivariate Data analysis* (8th ed.). Cengage Learning.
- Hammitt, W. E., & Cole, D. N. (1998). *Wildland Recreation: Ecology and Management* (2nd ed.). John Wiley & Sons.
- Harrington, M. (2015). Leisure and citizenship: The relationship between leisure participation and civic participation. *Annals of Leisure Research*, 18(2), 205–222. <https://doi.org/10.1080/11745398.2015.1022213>
- Harris, J. (2000). Basic principles of sustainable development. *Global Development And Environment Institute' De Sunulan Bildiri*. Medford, MA: Tufts Üniversitesi.
- Hart-Smith, L. J. (1966). Elasticity parameters for finite deformations of rubber-like materials. *Zeitschrift für angewandte Mathematik und Physik ZAMP*, 17, 608-626.
- Hazar, A. (2003). *Rekreasyon ve animasyon*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Henderson, K. A. ve Ainsworth, B. E. (2001). Researching leisure and physical activity with women of color: Issues and emerging questions. *Leisure Sciences*, 23(1), 21-34.
- Henderson, K. A. ve Bialeschki, M. D. (2005). *The sociology of leisure*. Venture Publishing.

- Henderson, K. A. ve Bialeschki, M. D. (2017). *Both gains and gaps: Feminist perspectives on women in leisure*. Leisure Sciences.
- Hickel, J., Brockway, P., Kallis, G. (2021). Urgent need for post-growth climate mitigation scenarios. *Nature Energy*, 6(8), 766–768. <https://doi.org/10.1038/s41560-021-00884-9>
- Hickel, J., & Kallis, G. (2021). Degrowth, justice, and intergenerational equity: Rethinking sustainability. *Sustainability Science*, 16(3), 827–839. <https://doi.org/10.1007/s11625-020-00864-0c>
- Hicks, N. L. (1979). Growth vs basic needs: Is there a trade-off?. *World Development*, 7(11-12).
- Hungerford, H. R. ve Volk, T. L. (1990). Changing learner behavior through environmental education. *Journal of Environmental Education*, 21(3), 8-21.
- Hunnicutt, B. (1984). The end of shorter hours, *Labor Review*, 3, 373-404.
- Hurd, A. R., Anderson, D. M. ve Barcelona, R. (2021). *Recreation programming: Designing leisure experiences*. Human Kinetics.
- Imrie, R. ve Hall, P. (2001). *Inclusive design: designing and developing accessible environments*. Taylor & Francis.
- Inskip, E. (1991). *Tourism planning: An integrated and sustainable development approach*. John Wiley ve Sons.
- Ioc-the international olympic committee. (2008). *Ioc spor, çevre ve sürdürülebilir gelişme rehberi*. Çeviren: TMOK
- IOC. (2018). Gender equality review project. *International Olympic Committee*.
- Iso-Ahola, S. E. (2016). *Motivation for leisure*. Springer.
- Iso-Ahola, S. ve Baumeister, R. F. (2023). Leisure and meaning in life. *Frontiers in Psychology*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1074649>
- IUCN. (1980). World conservation strategy: Living resource conservation for sustainable development. *International Union for Conservation of Nature*.
- Jennings, G. (2011). *Water-based tourism, sport, leisure and recreation experiences*. London and New York: Routledge Taylor and Francis Group.

Jensen, R.C. (1995). *Outdoor recreation in america* 5. Edition, Human Kinetics, Braun-Brumfield.

Kagawa, F. (2007). Dissonance in students' perceptions of sustainable development and sustainability: Implications for curriculum change. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 8(3), 317–338. <https://doi.org/10.1108/14676370710817174>

Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (5. baskı). Asil Yayın Dağıtım.

Kara, H. ve Özkan, M. (2020). Psikolojik ölçme araçlarında kapsam geçerliği: uzman değerlendirmelerinin önemi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 10(48), 102-115.

Kara, F., Yıldız, A., & Öztürk, S. (2025). Rekreasyon alanlarında sürdürülebilir yönetim ve toplumsal etkileri: Türkiye örneği. *Veredas Journal of Social Sciences*, 12(3), 45-68. <https://revista.domhelder.edu.br/index.php/veredas/article/view/3649>

Karadağ, A. (2002) Eğirdir ilçesinin rekreasyon kaynaklarının belirlenmesi ve değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış). *Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı*, Ankara.

Karbuç, S. (2002). Sürdürülebilir Kalkınmanın Zaman Yolculuğu. *İktisat*, Yıl 17, 198.

Kates, R. W., Parris, T. M. ve Leiserowitz, A. A. (2005). What is sustainable development? *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 47(3), 8–21. <https://doi.org/10.1080/00139157.2005.10524444>

Kaya, L.G. And Smardon, R. (2001). Sustainable Tourism Development: The Case Study Of Antalya, Turkey. U.S. Dept. Of Agriculture, Forest Service, Northeastern Research Station, 2001. General Technical Report Ne; 222-227.

Kazmier, F. J., (1979). Case report: Association of giant cell arteritis and pituitary tumor. Report of two cases. *The American Journal of the Medical Sciences*, 277(1), 85-90.

Kederouci, S., ve Bekkar, A. (2025). *Conceptualizing the sustainable development: A content analysis*. University of Bechar, Tlemcen.

- Kellison, T. ve Mondello, M. (2012). The greening of sports facilities: Improving environmental sustainability in sport. *Journal of Sport Management*, 26(5), 417–428.
- Kesim, Ü. (2003). Türkiye’de işyerlerinde rekreasyon uygulamaları, Yayınlanmamış Doktora Tezi. *Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul.
- Ketizmen, G. ve Yıldız, H. (2006). Social and cultural sustainability in architectural design studios, *Paper Presented in 19th IAPS International Conference*, 11-16 September, Bibliotheca Alexandria, Egypt.
- Kılbaş, R. (2001). Zaman yönetimi ve yaşam kalitesi. *Nobel Yayın Dağıtım*.
- Kılıç, A. ve Ersoy, A. F. (2021). Eğitimde ölçek geliştirme: Kavramsal temeller ve uygulamalar. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 46(206), 213-236.
- Kim, Y. ve Choi, S. M. (2005). Antecedents of pro-environmental behaviors among adults: The role of values, beliefs, and ethical responsibility. *Human Ecology Review*, 12(2), 137–147.
- Koca, C. ve Bulgu, N. (2005). Spor ve toplumsal cinsiyet: genel bir bakış. *Toplum ve Bilim*, 103, 163-184.
- Koç, Ş. ve Yavuz, E. (2022). Factor analysis for construct validity: an applied study. *Scientific Educational Studies*, 6(2), 239–258. <https://doi.org/10.31798/ses.1177211>.
- Koçak, F. (2013). Sporda sürdürülebilirliğin değerlendirilmesi. Doktora Tezi. *Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Kollmuss, A. ve Agyeman, J. (2002). Mind the gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? *Environmental Education Research*, 8(3), 239-260.
- Kyle, G., Mowen, A., ve Tarrant, M. (2004). Linking place preferences with place meaning: An examination of the relationship between place motivation and place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 24(4), 439–454. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2004.11.001>
- Kyle, G., Mowen, A. J., ve Tarrant, M. A. (2010). Linking place attachment to recreational activity. *Environment and Behavior*, 36(3), 383–409. <https://doi.org/10.1177/0013916503256349>

Lafargue, P. (1883). *Tembellik hakkı*. (Çev: V. Günyol). İstanbul: Totem Basım Yayın Dağıtım San. Ve Tic. Ltd. Şti.

Larson, R. W., Whiting, J., & Green, K. (2011). The role of organized activities in positive youth development. *Developmental Psychology*, 47(2), 368–379. <https://doi.org/10.1037/a0021647>

Larson, L. R., Jennings, V. ve Cloutier, S. (2018). Public parks and wellbeing: Toward an integrative framework of well-being effects. *Journal of Leisure Research*.

Leal Filho, W., Wall, T., Rayman-Bacchus, L., ve Azul, A. M. (Eds.). (2022). *Decent work and economic growth*. Springer.

Lee, T. H. ve Jan, F. H. (2019). The relationships among recreation experience, environmental attitude, and environmentally responsible behavior of community-based ecotourists. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(6), 923-946.

Leung, Y-F. ve Marion, J. L. (2000). Recreation impacts and management in wilderness: A state-of-knowledge review. *Proceedings: Wilderness Science in a Time of Change*, 5, 23-48.

Lin, H., Chang, O. Ve Chang, C. (2014). Importance of sustainability performance indicators as perceived by the users and preparers, *Journal Of Management And Sustainability*, 4(1), 29-41.

Lindsey, I. (2008). “Conceptualising sustainability in sports development”, *Leisure Studies*, 27(3), 279-294.

Liu, Z. (2003). Sustainable tourism development: A critique. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(6), 459–475. <https://doi.org/10.1080/09669580308667216>

Loftness, V., Hakkinen, B., Adan, O., & Nevalainen, A. (2007). Elements that contribute to healthy building design. *Environmental health perspectives*, 115(6), 965-970.

Maher, J. (2024). Revisiting spatial justice and urban parks in the post-COVID-19 era: A systematic literature review. *Sustainability*, 16(10), 3929. <https://doi.org/10.3390/su16103929>

- Mair, H. (2019). Reimagining community through leisure: Social inclusion and belonging. *Leisure Sciences*, 41(3), 163–180. <https://doi.org/10.1080/01490400.2018.1448025>
- Mangır A. F. (2016). Sürdürülebilir kalkınma için yavaş ve hızlı moda. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*. 19(41.Yıl Özel Sayısı): 143-154.
- Manning, R. E. (2011). *Studies in outdoor recreation: Search and research for satisfaction* (3rd ed.). Oregon State University Press.
- Marafa, L. M., & Fung, S. C. (2020). Sustainable planning of urban recreation spaces: Integrating environmental and social factors. *Urban Forestry & Urban Greening*, 47, 126–137.
- Marion, J. L., Leung, Y.-F., Eagleston, H., & Burroughs, K. (2020). A review and synthesis of recreation ecology research to inform management of natural areas. *Journal of Forestry*, 118(1), 17–30. <https://doi.org/10.1093/jofore/fvaa00>
- Maskell, J. F. (1998). The process of the sustainable development: change in emphasis from egocentric values to envirocentric values' proceedings of the canadian association for the club of rome editor. *Rennie Whitehead*, 1(27), Autumn, Canada.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality* (2nd ed.). Harper & Row.
- Mateo, R. (2009). Lead poisoning in wild birds in Europe and the regulations adopted by different countries. *Ingestion of Lead from Spent Ammunition: Implications for Wildlife and Humans*, 71–98.
- Mazurkiewicz, P. (2005). Corporate environmental responsibility: is a common csr framework possible? *World Bank Discussion Paper* [Cited 2009 Aug 08]. [Http://Siteresources.Worldbank.Org/EXTDEVCOMMENG/Resources/Csrframework.Pdf]. Erişim Tarihi: 08.12.2022
- McIntyre, G. (1993). *Sustainable tourism development: guide for local planners*. World Tourism Organization (WTO).
- McLean, D., Hurd, A. ve Rogers, N. (2008). *Kraus' recreation and leisure in modern society*. Amerika: Jones And Bartlett Publishers.

- McLean, D. D., & Hurd, A. R. (2015). *Recreation and leisure in modern society* (9th ed.). Jones & Bartlett Learning.
- McNeely, J. A., Miller, K. R., Reid, W. V., Mittermeier, R. A., & Werner, T. B. (1990). *Conserving the world's biological diversity*. IUCN, WWF, and Conservation International.
- Meadowcroft, J. (1997). Planning for sustainable development: Insights from the literatures of politics, planning and the environment. *Environment and Planning A*, 29(11), 1947–1963. <https://doi.org/10.1068/a291947>
- Meadowcroft, J. (2020). Political theories of sustainability: Comparing liberal, efficiency, and justice approaches. *Environmental Politics*, 29(4), 579–598. <https://doi.org/10.1080/09644016.2020.1712072>
- Meadows, D. Ve Meadows, D. (1972). *The limits to growth: a report for the clup of rome's project on the predicament of mankind*. New York: Universe Book.
- Meeras, L. (2010). *Leisure And Recreation*. Estonia: Parnu Publishing.
- Merriam-Webster. (2025). *Leisure*. <https://www.websters-online-dictionary.org>
- Metin, T., Kesici, M. ve Kodaş, D. (2013). Rekreasyon olgusuna akademisyenlerin yaklaşımı. *Journal of Yaşar University*, 30(8), 5021-5048.
- Miller, M. L. (2020). Community sustainability and recreation planning. *Sustainability*, 12(6), 2451. <https://doi.org/10.3390/su12062451>
- Misener, L. ve Mason, D. S. (2006). Creating community networks: Can sporting events offer meaningful sources of social capital? *Managing Leisure*, 11(1), 39–56. <https://doi.org/10.1080/13606710500417379>
- Monroe, M. (2003). Two avenues for encouraging conservation behaviors. *Human Ecology Review*, 10(2), 113–124.
- Moser, A. K. (2020). Consumers' sustainable purchasing behaviour: A review and research agenda. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 54, 102703. <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2019.102703>
- Morse, W. C. (2020). Recreation as a social-ecological complex adaptive system. *Sustainability*, 12(3), 753. <https://doi.org/10.3390/su12030753>
- Moutinho, L. (2019). *Strategic management in tourism and leisure*. CABI.

- Mowen, A. J., Barrett, A. G., Graefe, A. R. ve Kersetter, D. L. (2017). Public parks and wellbeing. *Journal of Park and Recreation Administration*, 35(4), 1–20.
- Mowforth, M. ve Munt, I. (2016). *Tourism and sustainability: development, globalisation and new tourism*. Routledge.
- Müftügil, S. (1993). *Dinlence ve turizm ilişkisi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayını.
- Mumford, S. (2008). Russel's defence of idleness. *U. Of Nottingham*, 7(2), 6-18.
- Mundfrom, D. J., Shaw, D. G., ve Ke, T. L. (2005). Minimum sample size recommendations for conducting factor analyses. *International Journal of Testing*, 5(2), 159-168. https://doi.org/10.1207/s15327574ijt0502_4
- Munasinghe, M. (1993). *Environmental economics and sustainable development*. Washington, D.C. : The World Bank.
- Munusturlar, S. (2016). Boş zaman ve rekreasyon kavramı. M. Akyıldız Munusturlar (Ed.), *Rekreasyon Yönetimi İçinde* (2-27). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Munusturlar, S., Kurnaz, B., Yavuz, G., Özcan, Ö., Karaş, B. (2017). Boş Zaman Davranışını Açıklamaya Işık Tutan Kuramsal Yaklaşımlar. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-19.
- Mustafa, M., Hassan, R., & Rahman, A. (2021). Gender differences in sustainability awareness and pro-environmental behaviour. *Journal of Cleaner Production*, 279, 123468. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.123468>
- Napper, I. E. ve Thompson, R. C. (2016). Release of synthetic microplastic fibres from domestic washing machines. *Marine Pollution Bulletin*, 112(1–2), 39-45.
- National Recreation and Park Association [NRPA]. (2022). *Sustainability in parks and recreation: Research and practice*. NRPA. <https://www.nrpa.org/publications-research/research-papers/sustainability-in-parks-and-recreation>
- National Recreation and Park Association [NRPA]. (2023). *Parks as a cornerstone of sustainability: Social and environmental perspectives*. NRPA. <https://www.nrpa.org/blog/parks-as-a-cornerstone-of-sustainability>
- Nemli, E. (2003). Sürdürülebilir gelişme: çevre ile ekonomi arasındaki denge, 12. *Ulusal Kalite Kongresi*, İstanbul, 13-15 Ekim.
- Neulinger, J. (1974). *Psychology Of Leisure*. (Çev: C. Thomas), Illinois: Springfield.

- Neulinger, J. (1981). *To leisure an introduction*. Boston: Allyn And Bacon Inc.
- Newman, D. B., Tay, L., & Diener, E. (2021). Leisure and subjective well-being: A model of psychological mechanisms. *Journal of Happiness Studies*, 22(2), 555–578. <https://doi.org/10.1007/s10902-020-00235-5>
- Newsome, D., Moore, S. A., ve Dowling, R. K. (2013). *Natural area tourism: Ecology, impacts and management*. Channel View Publications.
- Niinimäki, K. ve Hassi, L. (2011). Emerging design strategies in sustainable production and consumption. *Journal of Cleaner Production*, 19(16), 1876-1883.
- Northern Arizona University. (2025). *History of leisure*. <http://www.prm.nau.edu>
- Nunnally, J. C. ve Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). McGraw-Hill.
- Obinna, V., Owei, O., Ayodele, A., Okwakpam, I. (2009). Patterns and Determinants of Recreational Behaviour in Port Harcourt, Rivers State, Nigeria. *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, 3(12), 150-165.
- Ogunbode, C. A. ve Arnold, K. (2012). A study of gender differences in environmental awareness and pro-environmental behaviour in Nigeria. *International Journal of Environmental Studies*, 69(6), 913-921. <https://doi.org/10.1080/00207233.2012.732130>
- Okereke, C., & Coventry, P. (2021). Market-based approaches to sustainability: Balancing freedom, justice, and environmental limits. *Sustainability Science*, 16(5), 1361–1374. <https://doi.org/10.1007/s11625-021-00974-1>
- Oxford English Dictionary. (2025). *Leisure*. <http://rwuhtp.tripod.com>
- Öpözlü, A. (2006). *Rekreasyon ve boş zaman etkinlikleri*. Detay Yayıncılık.
- Özbey, Ö., Akoğlu, H.E. ve Polat, E. (2019) Sporda sürdürülebilir başarı için gençlik ve spor bakanlığı faaliyetlerinin incelenmesi. *International Journal of Social Science Research*, 8(2), 42-59.
- Özen, S. (2020). Ölçek geliştirme sürecinde geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının rolü: kuramsal bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(71), 548-558.
- Özgener, Ş. Ve Uğur, A. (2015). *Sürdürülebilir Turizm, Yerel Değerler İle Turist Tatmini Arasındaki Yapısal İlişkilerin İncelenmesi: Bütünleşik Bir Yaklaşım*, Yüksek

Lisans Tezi. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özkan, B., ve Kaplan, A. (1992). İzmir kuş cennetinin rekreasyonel turizm yönünden önemi. *Turizm Yıllığı*.

Özkaya, G. ve Çelebi M. (2025). Sportif rekreasyon programlarının sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi. *GSI Dergileri Seri A: Turizm, Rekreasyon ve Spor Bilimlerindeki Gelişmeler*, 8(2), 783-807.

Öztürk, L. (2007). Sürdürülebilir Kalkınma. 1. Baskı. Ankara: İmaj Yayıncılık.

Öztürkoğlu, Y., Sürgeç, I., Özbiltekin, M. ve Gözacan, N. (2018). Sürdürülebilir Şehirler İçin Bir Ölçek Çalışması: İzmir İli Örneği, *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 67-79.

Paehlke, R. (1999). *Towards defining, measuring and achieving sustainability: Tools and strategies for environmental valuation. Sustainability and the Social Sciences*, London Zed Books.

Pain, D. J., Fisher, I. J., & Thomas, V. G. (2009). A global update of lead poisoning in terrestrial birds from ammunition sources. *Ingestion of Lead from Spent Ammunition*, 99–118.

Pakmehr, S., Yazdanpanah, M. ve Barati, M. (2021). Explaining environmentally responsible behavior among low-income households: The role of risk perception and environmental concern. *Environmental Science & Policy*, 115, 132–140. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2020.10.008>

Pearce, D. (1988). Foundations of an ecological economics, *Ecological Modelling*, 38, 9-18.

Peterson, J.A., 1981, General Stratigraphy And Regional Paleosstructure Of The Western Montana Over Thrust Belt, In Tucker, T.E., Aram, R.B., Brinker, W.F., And Grabb, R.F., Jr., Eds., Montana Geological Society 1981 Field Conference, Southwest Montana, P. 5–35

Pfahl, M.E. (2010). Strategic issues associated with the development of internal sustainability teams in sport and recreation organizations: a framework for action and sustainable environmental performance. *International Journal Of Sport Managemanet Recreation & Tourism*, 6, 37-61.

Pfister, G. (2010). Women in sport – gender relations and future perspectives. *Sport in Society*, 13(2), 234–248.

Pucher, J. ve Buehler, R. (2012). *City cycling*. MIT Press.

Purvis, B., Mao, Y. ve Robinson, D. (2020). Three pillars of sustainability: In search of conceptual origins. *Sustainability Science*, 14(3), 681–695. <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0627-5>

Putnam, R. (2000). *Bowling alone: the collapse and revival of american community*. Simon & Schuster.

Raworth, K. (2022). *Doughnut economics: Seven ways to think like a 21st-century economist* (2nd ed.). Chelsea Green Publishing.

Redclift, M., Woodgate, G. (1997). Sustainability and social construction, In *The International Handbook of Environmental Sociology*, Eds., Redclift, M. and Woodgate, G., London: Edward Elgar, p.55-68.

Redclift, M. (1999). Environmental security and competition for the environment. *Environmental Change, Adaptation, and Security*, 3-16.

Rees, W. (1988). A role for environmental assessment in achieving sustainable development, *Environmental Impact Assessment*, 8, 273-291.

Redford, K. H., & Richter, B. D. (1999). *Conservation of biodiversity in a world of use*. *Conservation Biology*, 13(6), 1246–1256. <https://doi.org/10.1046/j.1523-1739.1999.98435.x>

Ries, R., Bilec, M. M., Gokhan, N. M., & Needy, K. L. (2006). The economic benefits of green buildings: a comprehensive case study. *The engineering economist*, 51(3), 259-295.

Rockström, J., Gupta, J., Lenton, T. M., Qin, D., ve Lade, S. J. (2023). Safe and just Earth system boundaries. *Nature*, 619(7968), 102–111.

Rojek, C. (2023). *Leisure and culture* (2nd ed.). Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-20314-6>

Roney Akış, S. (2011). *Turizm: Bir Sistemin Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Rutten, E. A., Schuengel, C., Dirks, E., Stams, G. J., Biesta, G., & Hoeksma, J. (2011). Predictors of antisocial and prosocial behavior in youth sport. *Social Development*, 20(2), 294–315. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2010.00598.x>
- Sarol, H. (2013). Uyarlanmış rekreasyonel fiziksel aktivitenin otizmli bireylerin yaşam kalitesi üzerine etkisi. Doktora Tezi. *Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Ankara:
- Scruton, S. ve Watson, B. (1998). Gendered cities: Women and public leisure space in the “postmodern city”. *Leisure Studies*, 17(2), 123–137.
- Selman, P. (1996). *Local sustainability: managing and planning ecologically sound places*. Londra: Paul Chapman Publishing Ltd.
- Sezgin, M. ve Karaman A. (2008). Turistik destinasyon çerçevesinde sürdürülebilir turizm yönetimi ve pazarlaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 429-437.
- Shediac-Rizkallah, M.C. ve Bone, L.R. (1998). Planning for the sustainability of community-based health programmes: conceptual frameworks and future directions for research, practice and policy. *Health Education Research*, 13(1), 87-108.
- Shekdar, V. (2009). “Sustainable solid waste management: an integrated approach for asian countries”, *Waste Management*, 29, 1438-1448.
- Sherrill C. (2004). *Adapted Physical Activity Recreation And Sport*. Sixth Edition. New York: Mcgraw-Hill.
- Shields, D. L., & Bredemeier, B. L. (2007). *Fair play: The moral values of sport*. Routledge.
- Sivan, R. ve Ruskin, D. (2000). Leisure as a human right. *Leisure Studies*, 19(1), 1-10.
- Smith, T. (1991). Food security and agricultural sustainability in the New Guinea Highlands: vulnerable people, vulnerable places. *IDS Bulletin*, 22(3), 5-11.
- Smith, A. (2009). Theorising the relationship between major sport events and social sustainability. *Journal Of Sport And Tourism*, 14(2-3): 109-120
- Smith, A., & Stirling, A. (2020). Efficiency and sustainability: Exploring trade-offs and synergies in socio-technical systems. *Journal of Cleaner Production*, 268, 122275. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.122275>

- Snir, R. ve Harpaz, I. (2002). Work-Leisure Relations: Leisure-Oriented And The Meaning Of Work. *Journal Of Leisure Research*, 34(2), 178-202.
- Spracklen, K. (2020). *Leisure, sports and society* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003003829>
- Sonnentag, S., & Fritz, C. (2022). Recovery from job stress: The stressor–detachment model as an integrative framework. *Journal of Organizational Behavior*, 43(4), 507–528. <https://doi.org/10.1002/job.2590>
- Štanfel, M., & Tutić, B. (2022). *Stress, physical exertion, and occupational health in outdoor recreation professionals*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(15), 9453. <https://doi.org/10.3390/ijerph19159453>
- Stumbo, N., & Peterson, C. (2009). *Therapeutic recreation program design: Principles and procedures* (5th ed.). Pearson.
- Tezcan, M. (1977). *Boş zaman sosyolojisi*. Ankara: Doğan Matbaası.
- Stebbins, R. (1982). Serious leisure: a conceptual statement. *The Pacific Sociological Review*, 25(2), 251-272.
- Stebbins, R. (1992). *Amateurs, Professionals, and Serious Leisure*. London: McGill-Queen's University Press.
- Stebbins, R. (1996). Cultural Tourism as Serious Leisure. *Research Notes And Reports*, 24(2), 948-950.
- Stempel, C. ve Bouhris, J. (2019). Social class and sport participation patterns. *Sociology of Sport Journal*, 36(1), 58-68.
- Stewart, W. P., & Cole, D. N. (2021). Managing recreation resources for sustainability: Concepts, frameworks, and examples. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 34, 100380. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2021.100380>
- Stynes, D. J. (2010). *Economic impacts of tourism*. University of Illinois Extension.
- Süzer, H. (2008). *Serbest zaman ve rekreasyon etkinlikleri*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable tourism management*. Wallingford, UK: CABI Publishing.
- Swerissen, H., Crisp, B.R. (2004). “The sustainability of health promotion interventions for different levels of social organization”. *Health Promotion International*, 19(1), 123-130.

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2019). *Using multivariate statistics* (7th ed.) Pearson.

Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi* (5. baskı). Nobel Yayıncılık.

Tennakoon, W. D. N. M. S., Janadari, M. P. N., ve Wattuhewa, I. D. (2024). Environmental sustainability practices: A systematic literature review. *European Journal of Sustainable Development Research*, 8(3), em0259. <https://doi.org/10.29333/ejosdr/14604>

Thapa, B. (2010). The mediation effect of outdoor recreation participation on environmental attitude–behavior correspondence. *Journal of Environmental Education*, 41(3), 133–150. <https://doi.org/10.1080/00958960903479893>

Thompson, K. (2013). Recreation travel behavior in Switzerland. *Journal of Transport Geography*, 29, 95-103.

Throssell, C., Lyman, G., Johnson, M., & Brown, M. (2018). Best management practices for sports field environmental sustainability. *Agronomy Journal*, 110(2), 1–12.

Tilbury, D. (2011). Education for sustainable development: An expert review of processes and learning. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000191049>

Torgler, B. ve García-Valiñas, M. A. (2007). The determinants of individuals' attitudes towards preventing environmental damage. *Ecological Economics*, 63(2–3), 536–552. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2006.12.013>

Torkildsen, G. (2005). *Leisure and recreation management* (5th ed.). Routledge.

Toskay, T. (1993). *Uluslararası Kongre Turizmi ve Türkiye Raporu*.

Tung, V. W. S., ve Ritchie, J. R. B. (2015). Exploring the essence of memorable tourism experiences. *Annals of Tourism Research*.

Türk Dil Kurumu. (2025). *Zaman*. <https://www.tdk.gov.tr>

Türkmen, N. (2012). Tekstil ve moda tasarımı açısından sürdürülebilirlik ve dönüşüm. Sanatta Yeterlilik Tezi. *T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Uğur, A. G., ve Özgener, Ş. (2015). Sürdürülebilir Turizm, Yerel Değerler İle Turist Tatmini Arasındaki Yapısal İlişkilerin İncelenmesi: Bütünleşik Bir Yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Nevşehir.

Ulusal Çevre Ve Kalkınma Programı (2004). Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi Johannesburg Uygulama Planı, Ankara: Kardelen Ofset.

United Nations. (1972). *Report of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, 5-16 June 1972 (A/CONF.48/14)*.

United Nations. (2002). *Johannesburg Declaration on Sustainable Development*.

Unep-United Nations Environment Programme (2005). *Register of international treaties and other agreements, In The Field Of The Environment*.

UNESCO. (2017). *Education for sustainable development goals: Learning objectives*. UNESCO Publishing. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444>

United Nations Environment Programme. (2022). *50 years since Stockholm: The legacy of the 1972 UN Conference on the Human Environment*. <https://www.unep.org>

Uniamikogbo, E. ve Amos A. (2016). Sustainability and triple bottom line: An overview of two interrelated concepts. *Igbinedion University Journal Of Accounting*, 2, 88-126.

Uras, A. ve Acar, A. (2008). Türkiye'nin iklim değişikliğine uyum kapasitesinin artırılması, *Bm Ortak Programı*, 2 Nisan 2010. [[Www.Marmara.Gov.Tr/Document/News/163/Sunum.Ppt](http://www.Marmara.Gov.Tr/Document/News/163/Sunum.Ppt).] Erişim Tarihi: 01.08.2012

Uygur, A. ve Özkan, N. B. (2022). Kentsel planlamada rekreatif yeşil alanların rolü. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 9(2). <https://doi.org/10.5281/zenodo.6774485>

Ünal, İ., Temiz, H. ve Özdemir, F. (2024). Kurumsal sürdürülebilirlik üzerinde cinsiyet ve kültürel çeşitliliğin etkisi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 2024, 16(31), 413-428

Vicente-Molina, M. A., Fernández-Sáinz, A., & Izagirre-Olaizola, J. (2013). Environmental knowledge and other variables affecting pro-environmental behaviour:

- Comparison of university students from emerging and advanced countries. *Journal of Cleaner Production*, 61, 130–138. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2013.05.015>
- Veal, A. J. (2017). *Leisure, sport and tourism, politics, policy and planning*. CABI.
- Veal, A. J. (2021). *Leisure, sport and tourism: Politics, policy and planning* (3rd ed.). CABI. <https://doi.org/10.1079/9781789242755.0000>
- Veal, A. (2023). Everyday life and everyday leisure. *International Journal of the Sociology of Leisure*, 6, 225–248. <https://doi.org/10.1007/s41978-023-00134-0>
- Yalçın, B. ve Küçük, Ö. (2019). Ölçek geliştirme sürecinde geçerlik ve güvenirlik: kapsam ve görünüm geçerliğinin önemi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 19(1), 67-80.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46(Özel Sayı), 74–85. <https://doi.org/10.26650/İÜİFD.2017.466217>
- Yıldırım, N. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yavuz, G. ve Akyıldız Munusturlar (2020). Sporda sürdürülebilirlik konusunda “ciddi olma” ve “kayıtsız kalma”: Çankırı Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü örneği. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 26-37.
- Youth Wiki. (2020). *Youth policy in Turkey*. European Commission. <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu>
- Yun, D. ve Weaver, D. (2010). Students’ environmental attitudes and behavior: The role of personal responsibility. *Journal of Environmental Education*, 41(3), 26–36.
- Zambrano-Monserrate, M. A., Ruano, M. A., ve Sanchez-Alcalde, L. (2020). The influence of gender on environmental attitudes: A worldwide perspective. *Sustainable Development*, 28(4), 709–719. <https://doi.org/10.1002/sd.2027>
- Walker, M. ve Heere, B. (2011). Consumer attitudes toward service experiences in community recreation: A social identity perspective. *Journal of Sport Management*, 25(4), 310–321.
- Walker, G. J. ve Walker, J. (2021). *Leisure matters: the state and future of leisure studies*. Routledge.

WCED-World Commission On Environment And Development (1987) . Report Of The World Commission On Environment And Development: Our Common Future, Annex To Document A/42/427 - Development And International Co-Operation: Environment. [Http://Www.Un-Documents.Net/Ocf-02.Htm#I] Erişim Tarihi 04.01.2023

Wearing, S., ve Neil, J. (2009). *Ecotourism: impacts, potentials and possibilities*. Butterworth-Heinemann.

Weber-Blaschke, G., Mosandl, R., Faulstich, M. (2005). History And Mandate Of Sustainability: From Local Forestry To Global Policy. Global Sustainability: The Impact Of Local Cultures, Edited By Wilderer, Peter A. / Schroeder, Edward D. / Kopp, Horst, Weinheim.

Webster's Online Dictionary. (n.d.). *Recreation*. <https://www.websters-online-dictionary.org>

Weiss, M. R. ve Wiese-Bjornstal, D. M. (2009). Promoting positive youth development through physical activity. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology* (pp. 411–442). Wiley.

Wensing, E. ve Bruce, T. (2003). Bending the rules: Media representations of gender during an international sporting event. *International Review for the Sociology of Sport*, 38(4), 387-396.

Westhuizen, A. ve Koekemoer, E. (2015). Work-nonwork interference: can ministers currently cope with increasing job demands against limited resources within south africa? *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, 71(2), 1-11.

World Health Organization. (2016). Urban green spaces and health. *WHO Regional Office for Europe*.

Wicker, P. (2020). The impact of sport activities on local economies. *Managing Sport and Leisure*, 25(1–2), 1–17.

Williams, E, Charleson, P, Deasley, N., Kind V., Macleod, C, Mathieson ve S. Mcroy (2003). Can Environmental Regulation Ever Be Sustainable? *Erp Environment* (Ed.), 9th International Sustainable Development Research Conference, Nottingham/Uk, Proceedings.

Wilson, T.C. (2002). The paradox of social class and sports involment. *International Reviewfor The Sociology Of Sport*, 37, 5-17.

https://www.mofa.go.jp/policy/environment/wssd/2002/document/dec.html?utm_source=chatgpt.com Erişim Tarihi 08.12.2025

<https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainabledevelopmentgoals.html>
Erişim Tarihi 04.01.2023

<http://www.surdurulebilirlikalkinma.gov.tr> Erişim Tarihi 04.01.2023

<https://yigm.ktb.gov.tr/TR-201116/turizm-gelirleri-ve-giderleri.html> Erişim Tarihi 04.01.2023

https://www.gsb.gov.tr/tr/haber-detay/277575-genclerin-bulusma-adresi-gsb-genclik-merkezleri?utm_source=chatgpt.com Erişim Tarihi: 15.11.2025

<https://www.ecyc.org/> Erişim Tarihi: 27.11.2025

<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide/part-b/key-action-1/mobility-youth-workers?> Erişim Tarihi: 15.11.2025

<https://www.coe.int/fr/web/youth/-/good-practices-of-quality-labelled-youth-centres?>
Erişim Tarihi: 16.11.2025

<https://www.coe.int/en/web/youth/quality-label-for-youth-centres?> Erişim Tarihi: 25.10.2025

<https://genclikhizmetleri.gov.tr/hizmetlerimiz/genclik-merkezleri/genclik-merkezi-akademileri-2/> 25.12.2025

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI
ETİK KURULU TOPLANTISI

KARAR TARİHİ : 18/11/2022
OTURUM NO : 10
TOPLANTI SAATİ : 12.30

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu, Kurul Başkanı Prof. Şahin AHMETOĞLU başkanlığında gündemdeki maddeleri görüşmek üzere toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

- GÜNDEM** 3- Kırıkkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Sibel ARSLAN'ın danışmanı olduğu Gökhan YAVUZ tarafından yürütülen "Rekreasyonda Sürdürülebilirliğin Değerlendirilmesi: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması" konulu proje başvurusunun görüşülmesi
- KARAR** 3-- Kırıkkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Sibel ARSLAN'ın danışmanı olduğu Gökhan YAVUZ tarafından yürütülen "Rekreasyonda Sürdürülebilirliğin Değerlendirilmesi: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması" konulu proje başvurusu incelenmiş olup, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmalar Etik Kurulu Yönergesinde belirtilmiş olan Etik İlkelerine uygun olduğuna karar verildi.



Kırıkkale Ünv. Gelen Evrak Tarih ve Sayısı: 24.03.2023-161666

T.C.

GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI
Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü

Sayı : E-36592570-604.02-4494904

Konu : Araştırma İzni-Gökhan YAVUZ

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : a) Kırıkkale Üniversitesi Rektörlüğünün 27.01.2023 tarihli ve 147340 sayılı yazısı.
b) Bakanlığımız 27/07/2020 tarihli ve 754387 sayılı Araştırma İzinleri Genelgesi.

İlgi (a) yazı ile başvurusu yapılan "*Rekreasyonda Sürdürülebilirliğin Değerlendirilmesi: Bir Ölçek*" başlıklı araştırma izni talebi, Gençlik ve Spor Bakanlığı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından ilgi (b) Genelge çerçevesinde değerlendirilmiş ve söz konusu araştırmanın ilgili kurumlarda yürütülmesi uygun bulunmuştur. Tüm araştırma uygulamaları ilgi (a) yazı ile başvuruyu gerçekleştiren **araştırmacılar tarafından** yürütülecek olup, anket vb. uygulamalar **kurum yetkilileri** tarafından yürütülmeyecektir. Kurum yetkilileri araştırmalara, gönüllülük esasına göre, katılımcı olarak destek verebileceklerdir. Buna göre;

a) Araştırma kapsamında veri toplama ile ilgili her türlü iş ve işlem ilgi (b) Genelge doğrultusunda araştırmacı(lar) tarafından yürütülecektir. Araştırmacı(lar) tarafından araştırmalarda elde edilen veri setlerinin uygulama tamamlandıktan sonra 30 (otuz) gün içerisinde Bakanlık tarafından istenilen formatta, araştırmaların sonuç raporlarının ise çalışma bitiminden itibaren 30 (otuz) gün içerisinde Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğüne ulaştırılması gerekmektedir. Ayrıca araştırma raporlarında kurumsal gizliliğin korunması, üretilecek bildiri, tez, makale ve benzeri yayınlarda Bakanlık ve Bakanlığa bağlı birimlerin isimlerinin verilmemesi, katılımcıların kurumsal aidiyetlerinin ve kimliklerinin tahmin edilmesine imkân verebilecek hiçbir paylaşımın yapılmaması gerekmektedir.

b) Araştırma sürecinin gözetim ve denetimi, ilgili kurum müdürlükleri ile Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri tarafından gerçekleştirilecektir. Bu çerçevede; (1) örneklemdaki kişilerin reşit olmamaları durumunda velilerin yazılı izinlerinin alınması, (2) onay verilen araştırma faaliyetleri kapsamı dışında hiçbir uygulama ve etkinlik yapılmaması, (3) araştırmanın uygulanması esnasında öncelikle kurum faaliyetlerinin aksatılmaması, (4) tüm araştırma süreçlerine katılımı gönüllülüğün esas alınması, (5) Eğitim, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü tarafından mühürlenmiş veri toplama araçları dışında bir araç ya da form kullanılmaması, (6) araştırmanın kurumlarda uygulanmasından kaynaklanabilecek her türlü fiziksel zararın araştırmacı(lar) tarafından karşılanması, (7) araştırmada ticari amaç güdülmemesi ve katılımcılardan ücret talep edilmemesi ve (8) araştırmanın ilgi (b) Genelgeye uygun yürütülmesi hususlarında gerekli **gözetim ve denetim** ilgili kurum müdürlükleri ile Gençlik ve Spor İl Müdürlüklerinin yetki ve sorumluluğundadır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Dr. Mehmet Ata ÖZTÜRK

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Kırıkkale Ünv. Gelen Evrak Tarih ve Sayısı: 24.03.2023-161666

Bakan a.
Genel Müdür

Ek: Onaylanmış Veri Toplama Aracı (6 Sayfa)

Dağıtım:

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
GENÇLİK HİZMETLERİ GENEL
MÜDÜRLÜĞÜNE
GENÇLİK ve SPOR İL MÜDÜRLÜKLERİNE
Sayın Gökhan YAVUZ

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Sayın Katılımcı;

Bu anket formu “*Rekreasyonda Sürdürülebilirliğin Değerlendirilmesi*” adlı doktora tez çalışmasına veri toplamak üzere hazırlanmıştır. Söz konusu amacı gerçekleştirmek üzere aşağıda yer alan soruların sizler tarafından yanıtlanması büyük önem taşımaktadır. Veriler bilimsel bir çalışmada kullanılacağı için kesinlikle isim veya herhangi bir kişisel bilgi vermeniz gerekmemektedir. Tez çalışmama göstermiş olduğunuz ilgi ve yardımlarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Gökhan YAVUZ
Kırıkkale Üniversitesi
Doktora Öğrencisi

Sürdürülebilirlik, belirli bir ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ve ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yetkinliği olarak bilinmektedir. Rekreasyon kavramı da pek çok öğeyi içinde barındıran çok yönlü kapsamlı ve çeşitlilik gösteren bir sistemdir. Bu bakımdan tüm paydaşlarıyla birlikte rekreasyon kavramının da, bir sistem olarak ele alınması ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

1.BÖLÜM: KİŞİSEL BİLGİLER

1) Cinsiyetiniz?

() Kadın () Erkek

2) Yaşınız?

() 18-24 () 25-30 () 31 ve üzeri

3) Medeni Durumunuz?

() Evli () Bekâr

4) Eğitim Durumunuz

() İlköğretim () Ortaöğretim () Lisans () Lisansüstü

5) Mesleki Durumunuz

() Öğrenci () Meslek Sahibi

6) Ekonomik durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

() Çok kötü (zorunlu ihtiyaçlarımı karşılamakta güçlük çekiyorum)

() Kötü (ihtiyaçlarımı tam karşılayamıyorum)

() Orta (ancak zorunlu ihtiyaçlarımı karşılayabiliyorum)

() İyi (ihtiyaçlarımı karşılamada güçlük çekmiyorum)

() Çok iyi (istediğim gibi para harcayabiliyorum)

7) Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı Gençlik Merkezleri bünyesindeki aktivitelere daha önce katıldınız mı?

() Evet () Hayır

8) Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı Gençlik Merkezleri bünyesindeki hangi kursa/aktiviteye katıldınız?

- ☐ Eğitim kursları (Yabancı dil, işaret dili, ilk yardım, diksiyon, bilgisayar vb.)
- ☐ Sanat kursları (Tiyatro, drama, kısa film atölyesi, sinema akademisi vb.)
- ☐ Geleneksel el sanatları kursları (Çini, rölyef, ebru, hat, kaligrafi, ahşap boyama vb.)
- ☐ Resim kursları (Karakalem, yağlı boya, karikatür vb.)
- ☐ Müzik kursları (Koro, ney, gitar, bağlama, keman vb.)
- ☐ Spor kursları (Masa tenisi, voleybol, tekvando, futbol, boks, basketbol, pilates, cimnastik vb.)
- ☐ Teknoloji kursları (kodlama, robotik kodlama, dene-yap, sanal gerçeklik vb.)
- ☐ Günlük etkinlikler (bیلardo, dart, satranç, mangala, kitap okuma vb.)
- ☐ Gönüllülük etkinlikleri (ağaç dikme, yaşlı evde bakım, sokak hayvanlarını besleme, geri dönüşüm, narkotik eğitimi vb.)

9) Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı Gençlik Merkezleri bünyesindeki hangi kamp/gezi organizasyonlarına katıldınız?

- ☐ Deniz Kampı ☐ Doğa Kampı ☐ Sosyal-Kültürel Geziler ☐ Tarihi Geziler ☐ Katılmadım

10) Lisanslı olarak spor yaptınız mı?

- ☐ Evet ☐ Hayır

11) Spor branşınız nedir:

12) Şu an hangi sıklıkla spor yapıyorsunuz?

- ☐ Hiç spor yapmıyorum
- ☐ Yılda birkaç kez
- ☐ Ayda birkaç kez
- ☐ Haftada birkaç kez
- ☐ Her gün

2. BÖLÜM: REKREASYONDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki her ifadeye cevap veriniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Katıldığım etkinlik beni mutlu ediyor.					
2. Katıldığım etkinlik yeni şeyler öğrenmemi sağlıyor.					
3. Katıldığım etkinlik yaşam kalitemi artırıyor.					
4. Katıldığım etkinlik rahatlamamı sağlıyor.					
5. Katıldığım etkinlik zihinsel sağlığımı olumlu etkiliyor.					
6. Katıldığım etkinlik suça yönelmemi engelliyor.					
7. Katıldığım etkinlik toplumsal şiddet/terör vb. olaylara yönelmemi engelliyor.					
8. Katıldığım etkinlik zararlı alışkanlıklara (alkol, sigara, kumar, uyuşturucu kullanımı vb) yönelmemi engelliyor.					
9. Katıldığım etkinlik toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlıyor.					
10. Katıldığım etkinlikler ayrım (din, dil, ırk vb) gözetmiyor.					
11. Tesis benim için kolay ulaşılabilir.					
12. Tesiste rekreasyon alanında uzman yöneticiler bulunuyor.					
13. Tesiste hizmet kalitesi (ekipman/kullanılan alan) yüksek.					
14. Tesiste rekreasyon alanında uzman eğiticiler çalışıyor.					
15. Katıldığım etkinlik bölgenin inanç değerlerine uygundur.					
16. Katıldığım etkinlik bölgenin inanç değerlerine uygundur.					
17. Katıldığım etkinlik bölgenin inanç değerlerine uygundur.					

3. BÖLÜM: REKREASYONDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK DÜZEYİ

Ölçekten alınabilecek minimum ve maksimum puanlar sonucu ortaya çıkan bireyin rekreasyonda sürdürülebilirliğe yönelik düzeyine dair tablo

Ölçek Toplam Yanıtları	Rekreasyonda Sürdürülebilirlik Düzeyi
$0 \geq 17$	Çok düşük
$18 \geq 34$	Düşük
$35 \geq 51$	Orta
$52 \geq 68$	Yüksek
$69 \geq 85$	Çok yüksek